

Zintegrowana Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030

Zintegrowana Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030 została opracowana w formule ekspercko – partycypacyjnej we współpracy z Miastem Biała Podlaska i Gminą Biała Podlaska przez Regionalne Centrum Kompetencji s.c. na mocy umowy podpisanej w dn. 10 lipca 2019 r. z Miastem Biała Podlaska.

Miasto Biała Podlaska

Gmina Biała Podlaska

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	4
2. SYNTEZA I WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ	6
2.1. POŁOŻENIE, PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	6
2.2. DEMOGRAFIA I RYNEK PRACY	8
2.3. POTENCJAŁ GOSPODARCZY	9
2.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	13
2.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	15
2.6. JAKOŚĆ ZARZĄDZANIA I KAPITAŁ SPOŁECZNY	17
3. PRZESŁANKI OPRACOWANIA STRATEGII	19
3.1. SAMORZĄDY WOBEC NOWYCH WYZWAŃ SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH	19
3.2. POLITYKA REGIONALNA NA POZIOMIE KRAJOWYM I EUROPEJSKIM	19
4. ZAKRES, TRYB I METODYKA OPRACOWANIA STRATEGII	21
5. ANALIZA SWOT	24
6. MISJA I WIZJA MOF BIAŁA PODLASKA	27
7. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	28
8. OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA	29
9. ANALIZA I MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNEJ WRAZ Z USTALENIAMI I REKOMENDACJAMI W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ	34
9.1. USTALENIA KRAJOWYCH I REGIONALNYCH DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH I PLANISTYCZNYCH	34
9.2. UWARUNKOWANIA INFRASTRUKTURALNE, PRZYRODNICZE I KULTUROWE ORAZ PODSTAWOWE ELEMENTY ZAGOSPODAROWANIA	39
9.3. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ MOF BIAŁA PODLASKA	50
9.4. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ	54
10. SPÓJNOŚĆ Z CELAMI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO 2030 I CELAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI 2021 - 2027	60
11. TERYTORIALNY WYMIAR WSPARCIA, OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	64
11.1. PODEJŚCIE TERYTORIALNE - UWARUNKOWANIA KRAJOWE I REGIONALNE	64
11.2. POTENCJALNE KIERUNKI WSPÓŁPRACY W WYMIARZE TERYTORIALNYM	69
12. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII	70
13. ZASADY I STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROCESEM WDRAŻANIA STRATEGII	73
13.1. ZASADY WSPÓŁPRACY PARTNERÓW	74
13.2. STRUKTURA I SYSTEM ZARZĄDZANIA STRATEGIĄ	76
14. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	80
15. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PROCESIE OPRACOWANIA STRATEGII	82
16. LISTA PROJEKTÓW REALIZUJĄCYCH CELE STRATEGICZNE	83
ZAŁĄCZNIK 1. EWALUACJA TRAFNOŚCI, PRZEWIDYWANEJ SKUTECZNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI REALIZACJI ZINTEGROWANEJ STRATEGII ROZWOJU MIEJSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO BIAŁA PODLASKA NA LATA 2021 – 2030	91

1. Wprowadzenie

Zintegrowana Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030 (dalej Strategia), opracowana została na podstawie art. 10g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r., poz. 559). Strategia pełni równocześnie funkcję Strategii ZIT, zgodnie z art. 34 ust. 6 pkt. 2, ust. 9 i ust. 15 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021- 2027 (Dz. U. z 2022 r., poz. 1079).

Nowe wyzwania wynikające z dynamicznie zmieniającej się sytuacji gospodarczej i społecznej w kraju i Europie, finansowe i organizacyjne uwarunkowania polityki spójności w latach 2021 - 2027 oraz doświadczenia związane z funkcjonowaniem administracji samorządowej stały się dla władz gmin Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF) Biała Podlaska inspiracją do opracowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju na lata 2021 – 2030. Istotną przesłanką do przygotowania dokumentu była również konieczność aktualizacji danych i analiz oraz sformułowania wniosków z nowej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej MOF oraz sytuacja wynikająca z negatywnych i długotrwałych skutków pandemii wirusa SARS-CoV-2 (COVID-19).

Dokument Strategii uwzględnia perspektywy i kierunki współpracy między samorządami obszaru MOF Biała Podlaska, zarówno w oparciu o dotychczasowe doświadczenia, jak też możliwości wynikające z celów krajowej i europejskiej polityki regionalnej w latach 2021 - 2027. Partnerska współpraca samorządów, stwarza możliwość wymiany doświadczeń i podjęcia bardziej efektywnych działań na rzecz pełniejszego wykorzystania istniejących zasobów i potencjałów MOF. Zasoby te, będące w dyspozycji samorządów lokalnych, są wykorzystywane indywidualnie zgodnie z możliwościami i specyfiką uwarunkowań społecznych i gospodarczych poszczególnych gmin. Jednocześnie uwzględnienie wzajemnych powiązań funkcjonalnych Miasta i Gminy Biała Podlaska oraz identyfikacja podobnych problemów i potencjałów daje możliwość skuteczniejszej realizacji wspólnych celów i zwiększenia przewag konkurencyjnych – nie tylko jednej gminy ale całego obszaru MOF.

Ważnym aspektem decydującym o opracowaniu Strategii stały się nowe uwarunkowania wynikające z celów i kierunków polityki regionalnej na poziomie województwa i kraju – tzw. terytorialny wymiar wsparcia oraz cele polityki spójności w ramach perspektywy finansowej 2021 – 2027. Kluczową kwestią jest tu zmiana paradygmatu zarządzania rozwojem wyrażona w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*, *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030* oraz *Umowie Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce*. W dokumentach tych określono systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej, których celem jest m.in. zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów oraz zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo (tzw. obszarów strategicznej interwencji).

Istotne dla przyszłego funkcjonowania partnerstwa w ramach MOF Biała Podlaska jest zarówno zachowanie spójności z celami i kierunkami działań poszczególnych gmin, jak też aktywna współpraca samorządów na rzecz realizacji wspólnych, zintegrowanych przedsięwzięć na obszarze partnerstwa.

Opracowanie i wdrażanie Strategii wymaga od władz i interesariuszy konsekwencji w działaniu oraz poszukiwania nowych rozwiązań i możliwości. Dlatego też dokument nie skupia się na ewidencji potrzeb społeczności lokalnych poszczególnych gmin ale koncentruje się na tych przedsięwzięciach, które zapewniają realizację wspólnych celów, rozwój wspólnych potencjałów i rozwiązywanie wspólnych problemów całego obszaru MOF Biała Podlaska.

Strategia jest planem realistycznym, dlatego też system wdrażania i zasady współpracy interesariuszy dostosowane zostały do celów i kierunków działań. Te zaś realizowane będą w oparciu o możliwości prawne, organizacyjne i finansowe samorządów z uwzględnieniem specyfiki, uwarunkowań i zasobów finansowych obydwu gmin.

Założeniem przyjętym w Strategii jest identyfikacja powiązań funkcjonalnych samorządów oraz zasobów (materialnych i niematerialnych), które mogą stać się źródłem przewagi konkurencyjnej całego obszaru MOF Biała Podlaska. W praktyce proces opracowania i realizacji Strategii tworzy forum współpracy samorządów, które koncentruje wysiłki na uzyskiwaniu korzyści synergicznych m.in. poprzez identyfikację i realizację wspólnych celów i przedsięwzięć.

Część diagnostyczna Strategii obejmuje raport stanu, analizę i diagnozę strategiczną kluczowych uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych obszaru MOF. Analizę oparto na najbardziej aktualnych danych, dostępnych w statystyce publicznej oraz informacjach przekazanych przez samorządy, opisujących zachodzące trendy i zjawiska w wymiarze terytorialnym. Takie podejście pozwoliło na wskazanie konkurencyjnej pozycji gmin partnerskich i będzie przydatne w procesie opracowania towarzyszących dokumentów planistycznych oraz monitorowania rozwoju obszaru.

Zarówno oddziaływania zewnętrzne, wynikające ze specyfiki otoczenia społeczno - gospodarczego oraz uwarunkowań niezależnych od samorządów, jak też uwarunkowania wewnętrzne wynikające z zasobów, zjawisk, zdarzeń, mechanizmów i procesów umiejscowionych na obszarze MOF Biała Podlaska, posłużyły ustaleniu celów strategicznych, kierunków działań, rezultatów oraz propozycji przedsięwzięć do realizacji.

W procesie wdrażania i monitoringu Strategii należy zwrócić szczególną uwagę na dynamicznie zmieniającą się sytuację makroekonomiczną w kraju i na świecie spowodowaną postępującym kryzysem gospodarczym, długofalowymi konsekwencjami pandemii COVID-19 oraz społecznymi i gospodarczymi skutkami wojny w Ukrainie. Jednocześnie stwierdzić należy, że aspekty społeczne i gospodarcze powyższych zjawisk są niezwykle złożone i zmienne, pozostając przedmiotem obecnych i przyszłych badań i analiz.

2. Synteza i wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej

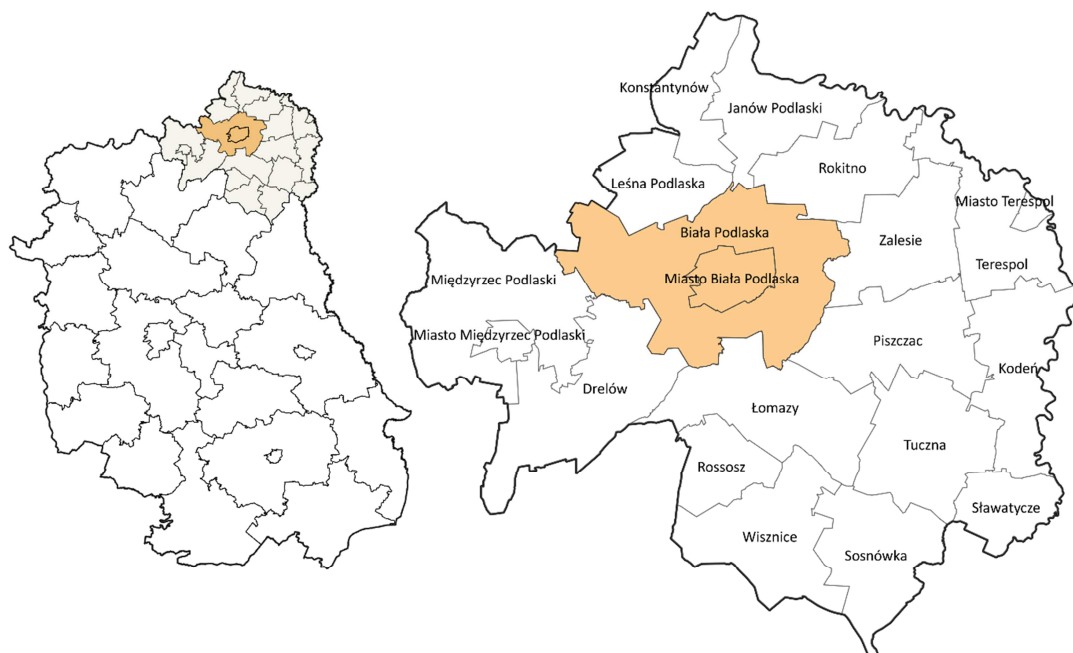
Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru MOF Biała Podlaska oraz wnioski z diagnozy stanowią podstawę do opracowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030. MOF Biała Podlaska, wskazany w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030, w ramach Obszaru Strategicznej Interwencji – Miejskie Obszary Funkcjonalne, obejmuje swym zasięgiem Miasto Biała Podlaska i Gminę Biała Podlaska.

Diagnoza jest syntetycznym ujęciem sytuacji przestrzennej i społeczno-gospodarczej obszaru MOF oraz poszczególnych gmin partnerskich na tle województwa lubelskiego wraz ze wskazaniem trendów, które miały miejsce na przestrzeni ostatnich lat. Dane zawarte w diagnozie służą określeniu mocnych i słabych stron obszaru, jego potencjałów rozwojowych, jak również zagadnień problemowych. Niezbędne do przeprowadzenia diagnozy dane statystyczne zostały uzyskane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz z gmin partnerskich MOF. Do przygotowania diagnozy wykorzystano także dane wewnętrzne udostępnione przez poszczególne samorządy oraz ich jednostki organizacyjne, a także dane pochodzące z zasobów instytucji zewnętrznych.

Wnioski podzielone zostały zgodnie z rozdziałami diagnozy, z których każdy dotyczy innego aspektu funkcjonowania obszaru MOF Biała Podlaska. Przedstawione są w ujęciu obiektywnym; opierają się na faktach i niezbędnych komentarzach usystematyzowanych w sześć zasadniczych działań: **położenie, przestrzeń i środowisko; demografia i rynek pracy; potencjał gospodarczy; infrastruktura techniczna; infrastruktura społeczna oraz jakość zarządzania i kapitał społeczny.**

2.1. Położenie, przestrzeń i środowisko

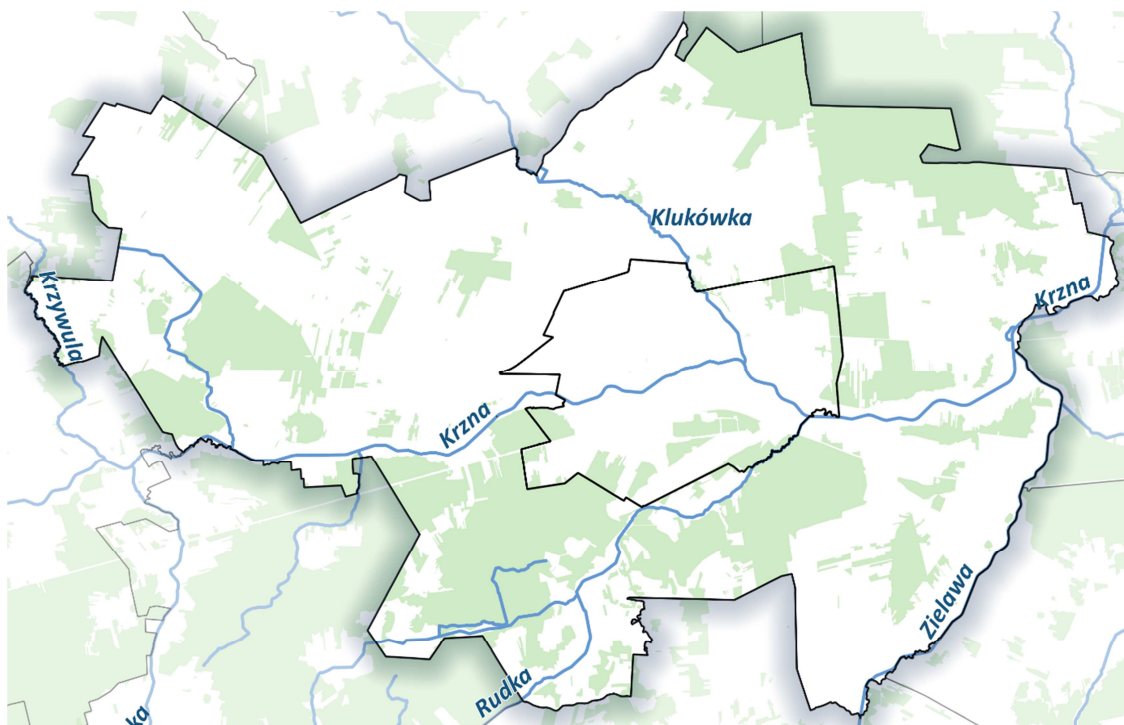
- Miejski Obszar Funkcjonalny Biała Podlaska położony jest w północnej części województwa lubelskiego. Rdzeń przestrzenny MOF tworzy miasto Biała Podlaska, natomiast jego obszar funkcjonalny obejmuje teren gminy wiejskiej Biała Podlaska. Gminy partnerskie wchodzące w skład MOF tworzą zwarte terytorium, o zbliżonych cechach krajobrazu i środowiska przyrodniczego.

Położenie MOF Biała Podlaska w województwie lubelskim

Źródło: Opracowanie własne.

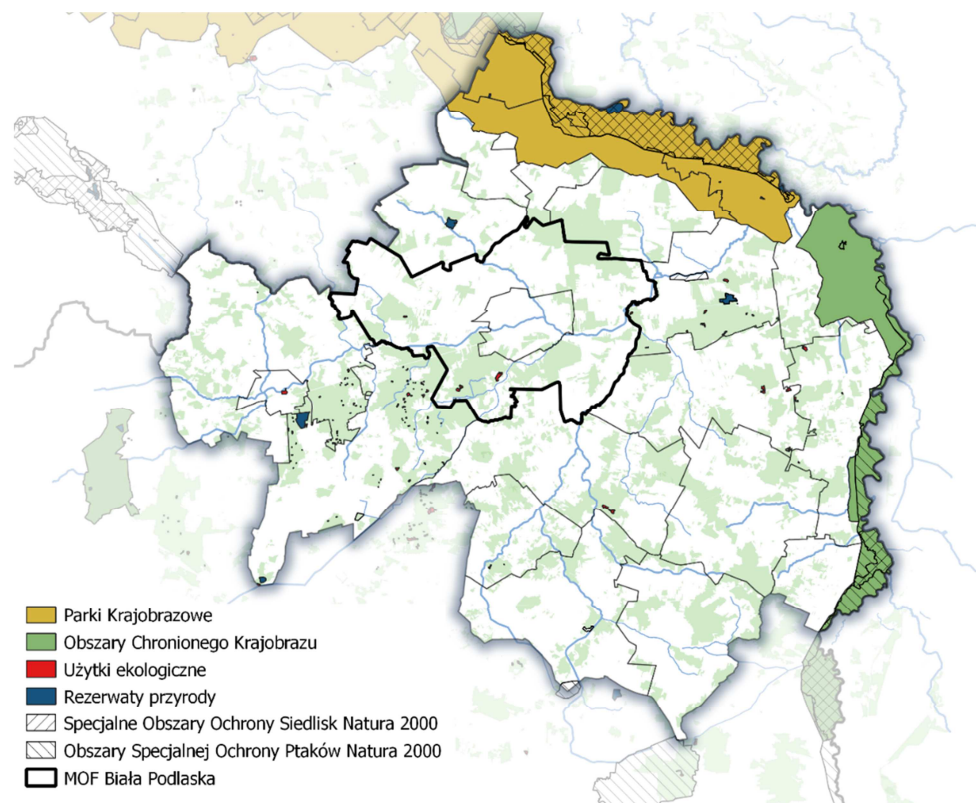
- Osią hydrologiczną obszaru jest rzeka Krzna – będąca lewobrzeżnym dopływem Bugu. Dopływami Krzny na analizowanym obszarze są: Zielawa, Rudka, Klukówka oraz Krzywula. Duży wpływ na stosunki wodne w obszarze MOF Biała Podlaska ma również oddziaływanie Kanału Wieprz-Krzna, którego infrastruktura przebiega przez gminy sąsiadujące.

Sieć rzeczna na terenie MOF Biała Podlaska
Źródło: Opracowanie własne.

- Obszar charakteryzuje słabo rozwinięta sieć obszarów chronionych. Na jego terenie nie ustanowiono obszarowych form ochrony przyrody. Na obszarze gminy wiejskiej Biała Podlaska utworzono trzy użytki ekologiczne: Garbarka, Janówka, Woroniec, o łącznej powierzchni wynoszące 45,6 ha. Ponadto na analizowanym terenie znajdują się 52 pomniki przyrody. Tak niewielka liczba chronionych obiektów nie odzwierciedla faktycznych walorów przyrodniczych oraz rzeczywistych potrzeb w zakresie ochrony środowiska obszaru.
- MOF Biała Podlaska legitymuje się bardzo bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym. Na jego obszarze występuje szereg obiektów i zespołów, które posiadają wysoką wartość kulturową i stanowią potencjał do dalszego rozwoju branży turystycznej. Samorządy gmin partnerskich podejmują liczne działania mające na celu ochronę oraz poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, czego przykładem jest realizacja projektu obejmującego rewaloryzację i modernizację zespołu zamkowo-parkowego Radziwiłłów w Białej Podlaskiej.
- Na terenie MOF znajdują się 42 obiekty zabytkowe lub zespoły obiektów zabytkowych wpisane do rejestru zabytków nieruchomości województwa lubelskiego (zgodnie z Obwieszczeniem Nr 1/2020 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 22 stycznia 2020 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego). Znajdują się one w mieście Biała Podlaska oraz w miejscowościach Cicibór Duży, Dokudów Pierwszy, Grabanów, Hrud, Kaliłów, Kozuła, Łukowce, Ortel Książęcy II, Roskosz, Styrzyniec, Swory, Sycyna, Terebela, Woroniec, Woskrzenice Duże, Zacisze. Na terenie gminy wiejskiej Biała Podlaska znajdują się 152

zabytkowe obiekty budowlane lub zespoły zabytkowych obiektów budowlanych oraz 134 stanowiska archeologiczne.

Obszary chronione na terenie MOF Biała Podlaska

Źródło: Opracowanie własne.

2.2. Demografia i rynek pracy

- MOF Biała Podlaska zamieszkuje 71 593 osoby, przy czym to Miasto Biała Podlaska skupia zdecydowaną większość ludności wyznaczonego obszaru (79,9%).
- Według danych GUS w stosunku do 2009 r. liczba mieszkańców MOF wzrosła o 846 osób, co stanowi 1,2% ludności zamieszkującej obszar w roku 2009, przy czym wzrost jest zauważalny jedynie na terenie gminy wiejskiej Biała Podlaska, co związane jest z postępującym zjawiskiem suburbanizacji. W ostatnich latach zaobserwowano ujemną dynamikę zmian ludności na terenie MOF, a zgodnie z prognozą demograficzną dla województwa lubelskiego w latach 2020-2030 nastąpi dalszy spadek liczby ludności MOF Biała Podlaska. Prognozowany spadek ludności dotyczy miasta, natomiast liczba mieszkańców gminy wiejskiej będzie nadal rosła. Pozytywny wpływ na napływ ludności do MOF może mieć natomiast lokalizacja na terenie Białej Podlaskiej nowoutworzonej jednostki wojskowej.
- Wskaźnikiem wyróżniającym obszar na tle województwa lubelskiego jest dodatni przyrost naturalny. Jednak pomimo, iż przyrost naturalny na terenie MOF w ostatnich latach utrzymywał wartość dodatnią, na przestrzeni ostatniej dekady uległ on znacznemu zmniejszeniu (o 226 osób). W ostatnich latach odnotowano wyraźny spadek wartości współczynnika przyrostu naturalnego zarówno na obszarze miasta jak i gminy wiejskiej.
- Problemem w odniesieniu do sytuacji demograficznej obszaru jest odpływ migracyjny ludności. Saldo migracji od 2009 r. na terenie MOF Biała Podlaska niezmiennie przyjmuje wartości ujemne, a

w 2019 r. osiągnęło wartość minus 119 osób. Należy przy tym zauważyć, że na ujemne saldo migracji MOF wpływ wywarł głównie odpływ mieszkańców z miasta Białą Podlaska (w 2019 r. wyniósł minus 231 osób). Przyczyny tego stanu rzeczy należy upatrywać m.in. w intensywnym osadnictwie na terenie gminy wiejskiej, co znajduje odzwierciedlenie w wysokim dodatnim saldzie migracji gminy, wynoszącym 112 osób w 2019 r., a także odpływem ludności poza obszar funkcjonalny.

- Miasto Białą Podlaska charakteryzuje korzystna sytuacja podstawowych wskaźników demograficznych w świetle trendów obserwowanych w pozostałych miastach subregionalnych. W 2019 r. współczynnik przyrostu naturalnego w Białej Podlaskiej wyniósł 0,2‰, wobec minus 1,6‰ w Zamościu, minus 2,5‰ w Chełmie oraz minus 3,1‰ w Puławach. W porównaniu do Chełma (minus 8,9‰) i Zamościa (minus 7,0‰), Białą Podlaską cechuje również korzystniejsze (choć ujemne) saldo migracji, które w 2019 r. wyniosło minus 4,0‰.
- Analiza danych dotyczących struktury demograficznej MOF wskazuje na utrzymującą się niekorzystną strukturę wiekową populacji - spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i zwiększanie się grupy osób starszych. W skali obszaru niekorzystne zmiany demograficzne są bardziej widoczne na terenie miasta, co może być częściowo spowodowane postępującymi procesami suburbanizacyjnymi. Prognozy demograficzne wskazują, że tendencje te będą się pogłębiać, co w perspektywie może skutkować problemami społecznymi i gospodarczymi.
- Według danych GUS w 2019 r. zbiorowość osób pracujących na terenie MOF Białą Podlaska wynosiła 17 587 osób, przy czym 81,7% pracujących stanowili mieszkańcy miasta Białą Podlaska.
- W stosunku do roku 2009 liczba pracujących na terenie MOF wzrosła o 1 686 osób, przy czym na obszarze wiejskim pracujących systematycznie przybywało (w latach 2009-2019 liczba osób pracujących zwiększyła się ponad dwukrotnie), natomiast fluktuacje w liczbie pracujących MOF były wynikiem zmian zachodzących na obszarze miejskim, gdzie od 2009 r. liczba pracujących zmniejszyła się o 421 osób.
- Mimo wzrostu liczby osób pracujących i jednoczesnego spadku liczby osób bezrobotnych w ostatnich latach, obszar zmagają z licznymi problemami związanymi ze strukturą bezrobocia. Najistotniejszym problemem jest bezrobocie długotrwałe, dotyczące ponad połowy zarejestrowanych bezrobotnych.
- Na pogorszenie wskaźników rynku pracy w 2020 r. (wzrost liczby osób bezrobotnych, wzrost stopy bezrobocia) negatywnie wpłynęła pandemia COVID-19. Pozytywny wpływ na sytuację na rynku pracy na terenie MOF może mieć natomiast lokalizacja na terenie Białej Podlaskiej nowoutworzonej jednostki wojskowej, której obecność, jako nowego pracodawcy na terenie gminy, będzie sprzyjała powstawaniu zarówno nowych miejsc pracy oraz utrzymaniu istniejących.

2.3. Potencjał gospodarczy

- Według ewidencji geodezyjnej największą część MOF Białą Podlaska stanowią użytki rolne, które zajmują 23 693 ha, czyli ponad połowę jego powierzchni. Struktura użytkowania użytków rolnych w gminie wiejskiej Białą Podlaska wykazuje proporcje charakterystyczne dla obszarów wiejskich o charakterze rolniczym – zdecydowanie dominują grunty orne – 14 957 ha (69,2% powierzchni użytków rolnych). W strukturze użytkowania gruntów w mieście dominują natomiast dwie kategorie - tereny rolne (41,8% powierzchni miasta) oraz tereny zabudowane i zurbanizowane (41,6%).
- W ostatnich latach widoczny jest postępujący proces przekształcania obszaru wiejskiego MOF w kierunku wielofunkcyjności (zmiana struktury źródeł dochodów gospodarstw domowych, mała liczba dużych gospodarstw rolnych, korzystne perspektywy dla rozwoju przedsiębiorstw, które

mimo stosunkowo niskiej liczebności wykazują o wiele wyższą dynamikę wzrostu niż w przypadku podmiotów zarejestrowanych w mieście oraz stabilny wzrost liczby osób pracujących).

- MOF Biała Podlaska wyróżnia się relatywnie wysokim poziomem lesistości - lasy zajmują 29,4% powierzchni gminy wiejskiej oraz 12,6% powierzchni miasta.
- Według danych GUS uzyskanych w ramach Powszechnego Spisu Rolnego na terenie MOF Biała Podlaska funkcjonowało 3 738 gospodarstw rolnych, z czego 2 865 gospodarstw prowadziło działalność rolniczą. Pod względem wielkości dominowały małe gospodarstwa rolne – gospodarstwa o powierzchni do 1 ha łącznie oraz od 1 do 5 ha stanowiły łącznie 68,6% ogółu gospodarstw. Najmniej było gospodarstw największych, których powierzchnia wynosiła od 10 do 15 ha i powyżej 15 ha, które stanowiły 13,8% gospodarstw ogółem.
- Potencjał przyrodniczy MOF Biała Podlaska jest relatywnie słabszy w porównaniu z innymi regionami województwa lubelskiego. Według oceny Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach, wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla obszaru funkcjonalnego wynosi średnio 56,5 pkt, wobec 74,1 pkt dla województwa lubelskiego i 66,6 pkt dla kraju.
- Niekorzystne uwarunkowania glebowe bezpośrednio przekładają się na strukturę zasiewów, rodzaj upraw i kierunki hodowli. W zakresie upraw na analizowanym obszarze dominują zboża, a wśród nich żyto, pszenżyto i owies. W hodowli zwierząt gospodarskich dominują tradycyjne kierunki – najwięcej gospodarstw prowadzi hodowlę bydła, trzody chlewnej i drobiu.
- Na obszarze MOF w ostatnich latach obserwuje się pozytywny trend w zakresie wzrostu liczby producentów ekologicznej żywności. Według danych Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych na terenie MOF Biała Podlaska zarejestrowanych było 88 producentów prowadzących działalność w zakresie rolnictwa ekologicznego.
- W rejestrze REGON zaewidencjonowanych jest 7 377 podmiotów gospodarczych, z czego 6 160 (83,5%) na obszarze miasta. Pod względem wzrostu liczby podmiotów w latach 2009 – 2019 większą dynamiką cechuje się gmina wiejska Biała Podlaska (53,7%) niż miasto (18,9%). W najbliższym czasie można się jednak spodziewać pozytywnego wpływu obecności jednostki wojskowej na strukturę i liczbę podmiotów gospodarczych. Rozbudowa bazy wojskowej może przyczynić się do powstania nowych punktów usługowych oraz działalności nastawionych na obsługę jednostki wojskowej.
- Struktura podmiotów według form prawnych na analizowanym obszarze, w porównaniu ze strukturą w województwie lubelskim, wykazała niższe udziały osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 2,2 pkt proc.) oraz fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych (o 1,7 pkt proc.), zaobserwowano natomiast znacznie wyższe udziały spółek handlowych (4,0 pkt proc.) oraz spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego (2,1 pkt proc.). W odniesieniu do roku 2009 zauważalny jest również znaczący wzrost liczby spółek handlowych – o 293 podmioty (61,2%), w tym tych z udziałem kapitału zagranicznego – o 145 podmiotów (183,5%)., co świadczy to o rosnącym potencjale gospodarczym zarówno przedsiębiorstw jak i obszaru.
- Formy prawne prowadzonej działalności przekładają się na strukturę wielkościową przedsiębiorstw. W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w gminach partnerskich zdecydowanie dominowały mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób – stanowiły one 96,1% zarejestrowanych podmiotów.
- Biała Podlaska bardzo niekorzystnie wypada pod względem wskaźników dotyczących nakładów inwestycyjnych i wartości środków trwałych w przedsiębiorstwach, świadczących o kondycji

przedsiębiorstw i ich potencjale rozwojowym. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na terenie Białej Podlaskiej wyniosły 67,54 mln zł. Również w latach ubiegłych ich wartość była dużo niższa niż pozostałych ośrodkach subregionalnych w województwie. Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach prowadzących działalność w Białej Podlaskiej wyniosła 2 024,23 mln zł i była to wartość niższa zarówno od średniej dla województwa (2 685,02 mln zł) oraz od wartości odnotowanych w pozostałych ośrodkach subregionalnych.

- Czynnikiem wspomagającym przedsiębiorstwa z terenu MOF jest działalność szkół wyższych: Państwowej Szkoły Wyższej im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej oraz Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie Filia w Białej Podlaskiej. Obie wymienione uczelnie dysponują infrastrukturą badawczą i rozwojową, a także doświadczeniem w realizacji projektów B+R. Istniejący potencjał szkół wyższych w powiązaniu z zachodzącymi zmianami demograficznymi (w szczególności starzeniem się ludności) może być podstawą rozwijania przedsiębiorstw w segmencie tzw. *srebrnej gospodarki*.
- W ostatnich latach liczba turystów korzystających z noclegów na terenie gminy wiejskiej Białą Podlaska utrzymywała się na stały poziomie, natomiast na obszarze miasta w ostatnim dziesięcioleciu odnotowano blisko dwukrotny wzrost liczby turystów. Warto jednak zauważyć, że w ostatnich czterech latach wzrost turystów odwiedzających Białą Podlaską nie był już tak dynamiczny i ich liczba ulegała tylko bardzo nieznacznym wahaniom, utrzymując się w granicach 37-38 tys. Liczba turystów zagranicznych, którym udzielono noclegów na terenie MOF Białą Podlaska podlegała w ostatnich 10 latach znacznym zmianom, a od 2013 r. liczba ta – zarówno na obszarze miasta jak i gminy wiejskiej - systematycznie spada.
- Na terenie miasta działa Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej. Szlaki i trasy turystyczne istniejące na terenie MOF mają zauważalny potencjał dla przyciągnięcia turystów i mogą stanowić podstawę dla kreowania spójnych i kompleksowych produktów turystycznych, co częściowo zostało już wykorzystane. Jednakże, zauważalna nieregularność w liczbie turystów, spadek liczby turystów zagranicznych odwiedzających obszar oraz relatywnie krótki czas pobytu turystów może świadczyć o braku spójnej oferty turystycznej dla całego MOF Białą Podlaska.
- Potencjał naturalny obszaru oraz jego rolniczy charakter stwarzają dobre warunki do rozwoju energetyki odnawialnej, przy czym największe szanse rozwoju w zakresie energetyki odnawialnej posiadają energia słoneczna oraz energia z biomasy.
- Gminy tworzące MOF Białą Podlaska posiadają dokumenty planistyczne w zakresie zagospodarowania przestrzennego: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Jednak stopień pokrycia jednostek planami miejscowym wynosi zaledwie 3,7% powierzchni gminy wiejskiej oraz ok. 64% powierzchni miasta.
- Oferta terenów inwestycyjnych na terenie MOF Białą Podlaska obejmuje 6 terenów inwestycyjnych o łącznej powierzchni wynoszącej ponad 264 ha. Widoczny jest wpływ lokalizacji jednostki wojskowej na strukturę funkcjonalno-przestrzenną MOF Białą Podlaska (w 2020 r. na realizację celów związanych z obronnością państwa – Skarb Państwa przejął tereny inwestycyjne znajdujące się na obszarze byłego lotniska wojskowego). Na blisko 600 ha byłego lotniska w Białej Podlaskiej dyslokowany jest batalion zmechanizowany, kompania rozpoznawcza, kompania saperów, batalion transportowy i batalion lekkiej piechoty Wojsk Obrony Terytorialnej. Wojsko planuje wybudować tu nowoczesny kompleks koszarowy oraz wiele obiektów szkoleniowych wyposażonych w najnowsze technologie. Pierwsze prace związane z budową kompleksu szkoleniowego rozpoczęły się w 2021 r, a cała infrastruktura ma być gotowa do 2026 r.

2.4. Infrastruktura techniczna

- Teren MOF Biała Podlaska cechuje dobra dostępność komunikacyjna – obszar położony jest w obszarze drogowego oraz kolejowego europejskiego korytarza transportowego.
- Nadrzędny układ komunikacyjny obszaru stanowi korytarz drogi krajowej nr 2, będącej polską częścią międzynarodowego szlaku komunikacyjnego E30. Na zwiększenie dostępności komunikacyjnej MOF zdecydowanie wpłynie budowa odcinka autostrady A2 Warszawa – Kukuryki. Zgodnie z przedstawionymi planami autostrada A2 zostanie doprowadzona do Białej Podlaskiej dopiero w 2024 r., a od Białej Podlaskiej do granicy państwa w 2025 r. Przez teren MOF przebiegają również trasy dwóch dróg wojewódzkich nr 812 i 811.
- Ograniczenie dostępności komunikacyjnej miasta stanowi brak obwodnicy wschodniej w układzie północ-południe w ciągu dróg wojewódzkich. Budowa obwodnicy wpłynie na ograniczenie ruchu zmotoryzowanego w centrum miasta, a także skomunikuje tereny byłego lotniska, gdzie stacjonować będą oddziały 18 Dywizji Zmechanizowanej. Ministerstwo Obrony Narodowej po przeprowadzeniu szczegółowej analizy deklaruje, że obwodnica stanie się w przyszłości istotnym elementem komunikacyjnym dla Sił Zbrojnych RP, co stanowi podstawę do zabezpieczenia środków na tę inwestycję w resortowym funduszu na budowę dróg o znaczeniu strategicznym dla obronności państwa.
- Przez teren MOF przebiega linia kolejowa nr 2 Warszawa Zachodnia – Terespol, stanowiąca część magistrali kolejowej E20 będącej częścią II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód - Wschód łączącego Berlin z Moskwą.
- Na rozwój gospodarczy obszaru wpływ ma położenie przygraniczne oraz bliskie sąsiedztwo jednego z największych w Polsce i Europie centrów logistycznych, tworzone przez zespół terminali położonych w miejscowości Małaszewicze. Szansą na dalszy rozwój gospodarczy obszaru jest obecnie realizowana modernizacja i rozbudowa Terminala Intermodalnego PKP CARGO w celu zwiększenia jego możliwości przeładunkowych oraz powstanie Parku Logistycznego Małaszewicze.
- Długość ścieżek rowerowych zlokalizowanych na terenie MOF wynosiła 16,1 km. Jednocześnie nie wszystkie istniejące fragmenty ścieżek są ze sobą połączone. Jednak Miasto oraz gmina Biała Podlaska konsekwentnie realizują program rozbudowy ścieżek rowerowych, które docelowo utworzą sieć o długości ok. 40 km. Znacząca część inwestycji została już zrealizowana.
- Przewozy komunikacją miejską na terenie MOF są realizowane przez Miejski Zakład Komunikacyjny, który obsługuje 11 linii w mieście oraz w Gminie Biała Podlaska. Gminy partnerskie, w ramach programów rozwoju systemu transportu publicznego, realizowały projekty mające na celu poprawę funkcjonowania systemu komunikacji zbiorowej (zakup taboru autobusowego, rozbudowę i modernizację ulic, wykonanie zatok autobusowych, modernizację infrastruktury przystankowej i wdrożenie systemów monitoringu bezpieczeństwa pojazdów i informacji pasażerskiej). Nadal jednak konieczna jest kontynuacja działań mających na celu zwiększenie znaczenia komunikacji zbiorowej, ruchu pieszego i rowerowego w przemieszczaniu się mieszkańców oraz modernizacja taboru autobusowego.
- Na przestrzeni ostatnich lat należy dostrzec pozytywny wzrost poziomu pokrycia MOF infrastrukturą szerokopasmową, umożliwiającą korzystanie z usług dostępu do Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej średnia penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s w mieście Biała Podlaska wyniosła ok. 71%, natomiast na terenie gminy wiejskiej osiągnęła wartość 42% (wobec 39% w województwie lubelskim i 49,0% w Polsce). Należy jednak zauważyć, że na terenie MOF nadal istnieje wiele miejsc

- (punktów adresowych), które nie znajdują się w zasięgu sieci dostępu do Internetu umożliwiającej świadczenie usług dostępowych o przepustowości co najmniej 30 Mb/s.
- Na terenie MOF Białą Podlaska ciągle widoczne są znaczące dysproporcje w wyposażeniu w infrastrukturę komunalną pomiędzy miastem a gminą wiejską, choć wysiłek inwestycyjny tej ostatniej jest wyraźnie zauważalny. Sytuacja wynika częściowo z aspektów ekonomicznych (rozproszone osadnictwo obniża efektywność ekonomiczną inwestycji liniowych), a częściowo z braku zainteresowania części mieszkańców w korzystaniu z dostępnych udogodnień.
 - Sieć wodociągowa na terenie MOF osiąga długość 384,5 km, przy czym na terenie miasta długość sieci wyniosła 192,0 km, a na terenie gminy wiejskiej – 192,5 km. Odsetek ludności korzystającej z wodociągów wynosi 86,8% na terenie miasta oraz 57,0% na terenie gminy wiejskiej.
 - Długość kanalizacji sanitarnej na terenie MOF wynosi łącznie 214,8 km, przy liczbie przyłączy do budynków wynoszącej 7 807 szt. Zdecydowanie dłuższa sieć kanalizacyjna znajduje się w Białej Podlaskiej - 179,6 km. Z sieci kanalizacyjnej korzysta 86,1% mieszkańców miasta oraz 26,9% mieszkańców obszaru wiejskiego.
 - Długość rozdzielczej sieci gazowej na terenie MOF wynosi 122,8 km i wydłużyła się od 2009 r. o 44,0 km (55,8%), przy czym dynamika wzrostu była zdecydowanie większa na obszarze wiejskim (251,7%). Aktualnie na terenie MOF Białą Podlaska z sieci gazowej korzysta 29 428 osób, przy czym 95,8% to mieszkańcy miasta. Według danych GUS 49,3% mieszkańców miasta oraz jedynie 8,7% mieszkańców gminy wiejskiej ma dostęp do stałego przyłącza gazowego.
 - Widoczne jest relatywnie słabsze wyposażenie w infrastrukturę komunalną gminy miejskiej Białą Podlaska w porównaniu do pozostałych ośrodków subregionalnych. Białą Podlaska wyróżnia się najniższym odsetkiem ludności korzystającej z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
 - MOF Białą Podlaska nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych mieszkańców. Miejski system ciepłowniczy w Białej Podlaskiej zapewnia dostęp do ogrzewania i ciepłej wody użytkowej terenom położonym w północnej części miasta – między drogą krajową nr 2 i doliną Krzny oraz w południowej części - między doliną rzeki i torami kolejowymi. Potrzeby cieplne pozostałych mieszkańców miasta oraz mieszkańców gminy wiejskiej pokrywane są z lokalnych źródeł ciepła - kotłownie wbudowane, zakładowe, przemysłowe (węglowe, olejowe lub gazowe).
 - Niedostateczne wyposażenie w sieć gazową oraz słabo rozwinięta sieć ciepłownicza przekładają się na wysokie zanieczyszczenie powietrza w okresie zimowym. Głównym problemem na terenie MOF w obszarze jakości powietrza są przekroczenia norm stężeń pyłów zawieszonych PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu oraz stosunkowo wysokie średnie stężenie roczne PM₁₀. Sezonowa zmienność stężeń zanieczyszczeń wykazująca występowanie przekroczeń w sezonie grzewczym wskazuje, iż największy wpływ na uzyskiwane stężenia ma tzw. niska emisja ze spalania paliw w celu ogrzewania.
 - Obszar MOF Białą Podlaska odznacza się przeciętnymi walorami środowiskowymi. Obszary prawnie chronione (użytki ekologiczne) obejmują jedynie 45,63 ha i w całości położone są na terenie wiejskim. Niekorzystnie wygląda również sytuacja jeśli chodzi o utrzymanie zieleni na terenie MOF – parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej zajmują 72,0 ha na obszarze miasta oraz 1,9 ha na obszarze wiejskim. Jest to zdecydowanie najniższy wynik jeśli chodzi o miasta subregionalne województwa lubelskiego. Mała powierzchnia terenów zielonych nie sprzyja przygotowaniu miasta do radzenia sobie ze zjawiskami pogodowymi wpływającymi na jakość życia mieszkańców (tzw. „wyspa ciepła” w okresie wysokich temperatur, stosunkowo niewielka funkcja retencyjna w przypadku wystąpienia gwałtownych opadów).

- Wyniki monitoringu stanu środowiska wskazują, że stan/potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych na terenie MOF oceniany jest jako dobry (wzdłuż rzeki Rudka), umiarkowany (wzdłuż Krzyny i Zielawy) oraz słaby (wzdłuż Klukówki). Stan czystości wód na terenie MOF ulega systematycznej poprawie, jednak nadal żadna z badanych rzek nie spełnia wymagań dla I klasy czystości wód.
- Na terenie MOF w sposób selektywny zebrano 9 188,65 ton odpadów komunalnych, z czego 96,4% pochodziło z terenu miasta. Ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie z roku na rok rośnie. W 2017 r. selektywna zbiórka stanowiła zaledwie 7,0% zebranych odpadów komunalnych na terenie miasta oraz 13,8% na terenie gminy wiejskiej. W 2019 r. zebrano selektywnie 50,5% ogółu wytworzonych odpadów komunalnych w Białej Podlaskiej, a także 24,7% odpadów z gminy wiejskiej.
- W ostatnich latach nastąpiła wyraźna poprawa sytuacji w zakresie jakości infrastruktury mieszkaniowej na obszarze wiejskim, jednak nadal pomiędzy miastem a obszarem wiejskim utrzymują się dysproporcje w wyposażeniu mieszkań w podstawowe instalacje.

2.5. Infrastruktura społeczna

- Na terenie MOF Biała Podlaska funkcjonuje 50 ośrodków wychowania przedszkolnego, w tym 29 na obszarze miasta oraz 21 na terenie gminy wiejskiej. W ramach systemu oświaty wychowaniem przedszkolnym objętych jest 2 733 dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola w Białej Podlaskiej oraz w gminie wiejskiej był bardzo zróżnicowany – wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy wiejskiej objętych jest 69,5% dzieci w wieku 3-6 lat, natomiast w mieście wskaźnik ten od kilku lat przekracza 100% i osiąga wartość 101,5%.
- Na terenie MOF Biała Podlaska funkcjonują 22 szkoły podstawowe (12 na terenie miasta oraz 10 na obszarze gminy wiejskiej), do których uczęszczało łącznie 6 096 uczniów. W ostatnich latach liczba uczniów znacząco wzrosła (np. w 2019 r. liczba uczniów była o 44,8% większa w stosunku do roku 2013). Należy przy tym zauważyć, że zdecydowanie bardziej dynamiczny wzrost liczby uczniów odnotowano na obszarze miasta. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych jest znacznie wyższy w mieście niż na obszarze wiejskim i osiąga wartość odpowiednio 110,3% oraz 65,1%.
- Dane statystyczne dotyczące wychowania przedszkolnego oraz współczynnika skolaryzacji dla szkół podstawowych świadczą o większej atrakcyjności placówek edukacyjnych w Białej Podlaskiej również dla mieszkańców obszaru wiejskiego.
- MOF Biała Podlaska posiada zróżnicowaną ofertę szkół ponadpodstawowych, w skład których wchodzi: licea ogólnokształcące, technika oraz szkoły branżowe I stopnia. Wszystkie szkoły ponadpodstawowe funkcjonujące na terenie MOF znajdują się na terenie miasta. Do szkół ponadpodstawowych uczęszcza łącznie 6 439 uczniów i słuchaczy. W ostatnich 10 latach zmniejszyła się liczba szkół ponadpodstawowych (zlikwidowano 10 szkół). Następuje natomiast znaczący wzrost uczniów – w odniesieniu do roku 2018 liczba uczniów szkół ponadpodstawowych zwiększyła o blisko 10,0%.
- Miasto Biała Podlaska jest organem prowadzącym 17 placówek oświatowych ponadpodstawowych i policealnych. Uczniowie szkół zawodowych na terenie MOF kształcą się w 32 różnych zawodach, w tym w 20 zawodach w technikum oraz w 12 zawodach w szkole branżowej I stopnia.
- Wyniki zdawalności egzaminów maturalnych w liceach ogólnokształcących w Białej Podlaskiej są zazwyczaj wyższe od średniej wojewódzkiej i zbliżone do wyników w pozostałych miastach

subregionalnych. Natomiast wyniki zdawalności egzaminów maturalnych w ponadpodstawowych szkołach zawodowych układały się w ostatnich latach nieco poniżej lub w granicach średniej wojewódzkiej, a także poniżej wyników osiągniętych w pozostałych miastach subregionalnych.

- W Białej Podlaskiej funkcjonują dwie placówki szkolnictwa wyższego: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II oraz Filia Akademii Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie.
- Na terenie MOF Biała Podlaska działalność prowadzi 59 podmiotów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym 46 przychodni oraz 13 praktyk lekarskich, realizujących świadczenia finansowane ze środków publicznych. Na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie MOF przypada średnio 1 213 osób, przy czym na jedną przychodnię i praktykę w mieście przypadało 1 021 osób, natomiast na obszarze wiejskim aż 4 808. Na przestrzeni ostatnich ośmiu lat liczba porad lekarskich udzielonych na terenie MOF zwiększyła się o 108 433 (20,6%), przy czym wzrost udzielanych porad zaobserwowano na obszarze miasta (o 110 166), natomiast na terenie gminy wiejskiej liczba udzielonych porad uległa zmniejszeniu (o 1 733). Może to wynikać z faktu, że z placówek w Białej Podlaskiej coraz częściej korzystają również mieszkańcy gminy wiejskiej.
- Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe prognozują wzrost popytu na świadczenia zdrowotne, a tym samym zwiększenie zapotrzebowania na personel medyczny. Miasto Biała Podlaska wypadła bardzo korzystnie w porównaniu do województwa lubelskiego pod względem wskaźników prezentujących liczbę lekarzy na 10 tys. mieszkańców oraz liczbę pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności. Nie należy jednak zapominać, że istotnym problemem zarówno w Polsce, jak i w województwie lubelskim jest rosnąca liczba lekarzy znajdujących się w wieku emerytalnym. Niedobór personelu medycznego, zarówno lekarzy jak i pielęgniarek, w kontekście wzrostu popytu na usługi zdrowotne pod wpływem zmian demograficznych, stanowi poważne wyzwanie stojące przed systemem opieki zdrowotnej.
- Zadania z zakresu pomocy społecznej realizują Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Białej Podlaskiej. Ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 1 174 gospodarstw domowych (843 z miasta Biała Podlaska oraz 331 z terenu gminy wiejskiej), w tym 668 gospodarstw z dochodem poniżej kryterium dochodowego. Liczba beneficjentów pomocy społecznej na analizowanym obszarze stale się zmniejsza, przy czym nieznacznie większy spadek odnotowano w gminie wiejskiej.
- Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności na terenie MOF zmniejszył się o 3,5 pkt proc. w stosunku do roku 2009 i wyniósł 3,9% (wobec 5,4% w województwie lubelskim). Wyższą wartość wskaźnika – 6,6% odnotowano w gminie wiejskiej, natomiast w Białej Podlaskiej zasięg beneficjentów pomocy społecznej wyniósł jedynie 3,2%. Należy również podkreślić, że w porównaniu do pozostałych miast subregionalnych miasto Biała Podlaska wyróżnia się najniższą wartością przedmiotowego wskaźnika.
- Spośród przyczyn korzystania z pomocy społecznej w gminach partnerskich najczęściej powtarzają się następujące zjawiska: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, alkoholizm, potrzeba ochrony macierzyństwa.
- Na terenie MOF ze świadczeń rodzinnych na dzieci korzysta 2 555 rodzin, w tym 1 919 na obszarze miasta i 636 na terenie gminy wiejskiej. Liczba dzieci na które przyznano zasiłek rodzinny wyniosła 5 021 (3 730 w mieście oraz 1 291 w gminie wiejskiej). Pomimo znacznego spadku w ostatnim dziesięcioleciu udziału dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci,

rocznie wartość dla obszaru wiejskiego była wyższa niż dla całego województwa lubelskiego. Ponadto, w porównaniu do pozostałych miast subregionalnych, Biała Podlaska wyróżnia się najwyższym udziałem dzieci otrzymujących zasiłek rodzinny.

- Na terenie MOF funkcjonuje jedna placówka stacjonarnej pomocy społecznej – Dom Pomocy Społecznej w Kozuli. Działalność prowadzą również dwa Środowiskowe Domy Samopomocy, warsztaty terapii zajęciowej oraz Centrum Integracji Społecznej.
- Na terenie MOF działalność prowadzi 9 instytucji kulturalnych, z czego aż 8 w gminie wiejskiej Biała Podlaska. W Białej Podlaskiej działalność prowadzi Bialskie Centrum Kultury im. Bogusława Kaczyńskiego. Na terenie MOF działalność prowadzi również Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej. Gminny Ośrodek Kultury w Białej Podlaskiej tworzy natomiast sieć ośmiu, w pełni wyposażonych placówek (klubów kultury) w miejscowościach: Dokudów, Hrud, Perkowice, Sitnik, Styrzyniec, Swory, Woroniec i Woskrzenice Duże.
- W ostatnim dziesięcioleciu w Białej Podlaskiej zdecydowanie spadła zarówno liczba organizowanych imprez, jak też ich osób nich uczestniczących. Odmienną tendencję można natomiast zaobserwować na terenie gminy wiejskiej, gdzie liczba organizowanych wydarzeń w latach 2009-2019 utrzymywała się na dość zbliżonym poziomie, natomiast znacząco wzrosła liczba ich uczestników.
- Jednostkami realizującymi zadania z zakresu kultury są również biblioteki publiczne i ich filie, których na terenie MOF funkcjonuje 12, z czego 5 na obszarze miasta oraz 7 w gminie wiejskiej. W placówkach bibliotecznych zarejestrowanych jest 14 911 czytelników. Biorąc pod ostatnie dziesięciolecie liczba czytelników na terenie gminy wiejskiej wzrosła o 54 osoby, natomiast biblioteki w Białej Podlaskiej w ostatniej dekadzie odnotowały znaczny spadek liczby czytelników – o 5 281 osób. Pomimo opisanego spadku czytelnictwo, mierzone liczbą wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach, w Białej Podlaskiej osiągnęło wartość 25,4 i było na wyższym poziomie niż wartość ww. wskaźnika dla całego regionu, a także dla pozostałych miast subregionalnych.

2.6. Jakość zarządzania i kapitał społeczny

- Deficyt budżetowy na terenie MOF utrzymywał się do 2011 r., natomiast od 2012 r. gmina miejska Biała Podlaska rokrocznie notuje nadwyżkę budżetową. Z kolei gmina wiejska Biała Podlaska w większości lat budżetowych analizowanego przedziału czasowego wykazywała ujemny wynik finansowy.
- W ostatnich latach na terenie miasta Biała Podlaska największy udział w dochodach ogólnych miały dochody własne – średnio 38,0%; natomiast na terenie gminy wiejskiej Biała Podlaska największą część – średnio 40,1% dochodów ogółem, stanowiła dotacja. Analiza struktury dochodów gmin partnerskich w latach wskazuje na pogarszającą się sytuację finansową jednostek od roku 2016. W roku tym, po wcześniejszym okresie wzrostu udziału dochodów własnych, nastąpił znaczący spadek ich udziału.
- Według danych GUS średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie obszaru funkcjonalnego wynosi 6 196,44 zł i jest wyższy niż średni dochód na 1 mieszkańca w województwie lubelskim – 5 438,72 zł. Zdecydowanie wyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie miejskiej – 6 553,47 zł, wobec 4 749,09 zł w gminie wiejskiej.
- W ocenie potencjału dochodowego gmin z punktu widzenia możliwości finansowania ich zadań inwestycyjnych szczególnie przydatna jest kategoria nadwyżki operacyjnej. Analiza danych statystycznych GUS wskazuje, że w ostatnich latach saldo budżetu bieżącego gmin MOF Biała

Podlaska było dodatnie, co oznacza to, że wydatki bieżące tych jednostek znalazły pełne pokrycie w dochodach bieżących bez konieczności zaciągania zobowiązań, aby je sfinansować. Ponadto w analizowanym okresie nadwyżka operacyjna miała tendencję rosnącą, co wskazuje na poprawę kondycji finansowej jednostek.

- Gminy tworzące MOF Biała Podlaska w perspektywie finansowej 2014-2020 aktywnie korzystały ze środków europejskich: Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Najwięcej z pozyskanych środków samorządy przeznaczyły na projekty dotyczące turystyki i dziedzictwa kulturowego (28,9%), kształcenia ogólnego i zawodowego (16,1%), infrastruktury społecznej i rewitalizacji obszarów zdegradowanych (15,4%), odnawialnych źródeł energii (14,6%) oraz miejskiego transportu niskoemisyjnego (11,8%).
- Na terenie MOF Biała Podlaska działa 199 organizacji pozarządowych (167 stowarzyszeń oraz 32 fundacje), z czego ok. 79,9% stanowiły organizacje pozarządowe działające na terenie miasta Biała Podlaska. Chociaż od 2009 r. liczba organizacji pozarządowych stale wzrasta, to obszar MOF - w porównaniu do województwa lubelskiego oraz pozostałych miast subregionalnych - wypada niekorzystnie pod względem wskaźnika prezentującego liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.
- Na terenie MOF Biała Podlaska działa Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Białej Podlaskiej. Ponadto na terenie gminy wiejskiej działa 12 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych. Za niepokojący można uznać fakt, że w porównaniu do 2018 r. liczba wszystkich zdarzeń wzrosła o 9,4%, a liczba pożarów zwiększyła o 16,4%.
- Wskaźnik popełnionych przestępstw na terenie miasta wynosi 22,7 na 1000 mieszkańców i jest zdecydowanie wyższy od średniej wartości na terenie województwa lubelskiego, wynoszącej 15,9 oraz dla pozostałych miast subregionalnych: Wskaźnik wykrywalności sprawców wynosił 85,5% i jest wyższy od średniej dla regionu oraz wartości osiągniętych w Chełmie i Zamościu. Pozytywny jest również fakt, że od 2013 r. wykrywalność przestępstw z roku na rok rośnie.

3. Przesłanki opracowania Strategii

3.1. Samorządy wobec nowych wyzwań społecznych i gospodarczych

Na przestrzeni lat 2019 - 2022 obserwujemy znaczną dynamikę zmian zachodzących w wielu obszarach życia społecznego i gospodarczego, zarówno na poziomie województwa, kraju jak też europejskim. Skala tych zmian jest znacznie większa niż miało to miejsce w trakcie okresu programowania UE 2014 – 2020, a ich wpływ na wiele obszarów funkcjonowania samorządów jest widoczny i znaczący.

Zmiany społeczne i gospodarcze spowodowane są przede wszystkim nasilającym się, globalnym kryzysem ekonomicznym, coraz silniej widocznymi efektami zmian klimatycznych, skutkami pandemii wirusa COVID19 oraz (począwszy od roku 2022) wpływem wojny na Ukrainie na gospodarkę europejską, krajową i lokalną.

Jednocześnie coraz bardziej dynamicznym procesom globalizacji i zachodzącym przez to zmianom geopolitycznym towarzyszą lokalne zmiany społeczne i ekonomiczne związane z intensywnym rozwojem gospodarki opartej na wiedzy i nowoczesnych technologiach, procesem zapobiegania i dostosowania do zmian klimatycznych oraz starzeniem się społeczeństwa.

Tym samym liczba i skala oddziaływań czynników wpływających na funkcjonowanie samorządów wzrasta, zmienia się też charakter przewag konkurencyjnych jakimi dysponuje obszar MOF Białą Podlaska. Konsekwencją takiego stanu rzeczy są między innymi zmieniające się oczekiwania mieszkańców - głównych adresatów działań strategicznych władz samorządowych.

W związku z powyższym, w obszarach społecznych, gospodarczych i środowiskowych należało dokonać analizy danych szczególnie w ramach tych funkcji i oddziaływań, które są istotne z punktu widzenia problemów i potencjałów rozwojowych całego obszaru MOF Białą Podlaska.

Prace te pozwoliły na sformułowanie wniosków ujętych w diagnozie obejmujących najważniejsze kwestie dotyczące: przestrzeni i środowiska, demografii i potencjału społecznego, rynku pracy, potencjału gospodarczego, infrastruktury technicznej i społecznej, zaspokajania potrzeb mieszkańców oraz jakości zarządzania i sytuacji finansowej samorządów.

W oparciu o zaktualizowane dane i wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru MOF Białą Podlaska oraz rekomendacje uzyskane w procesie partycypacji społecznej przeprowadzono analizę SWOT oraz określono kluczowe problemy, potencjały i kierunki rozwojowe obszaru.

Identyfikacja istotnych zjawisk i trendów oraz rezultaty powyższych prac pozwoliły na wypracowanie wizji, celów i kierunków działań rozwojowych, wskazujących główne obszary aktywności samorządów w latach 2022 - 2030.

3.2. Polityka regionalna na poziomie krajowym i europejskim

Istotnym aspektem nowego modelu polityki regionalnej w Polsce jest zwiększenie skuteczności planowania i realizacji działań rozwojowych oraz podniesienie jakości funkcjonowania instytucji publicznych. Konieczne staje się tym samym zwiększenie jakości planowania strategicznego oraz zapewnienie spójności dokumentów planistycznych.

Jednym z założeń w obecnym modelu polityki rozwoju regionalnego jest **wzmocnienie roli wymiaru terytorialnego i podejścia zintegrowanego**, które zakłada między innymi opracowanie dokumentów integrujących zagadnienia odnoszące się do wymiaru społecznego, gospodarczego i przestrzennego, zapewnienie skutecznych mechanizmów realizacji planowanych przedsięwzięć oraz powiązanie działań podmiotów odpowiedzialnych za politykę rozwoju na danym obszarze. Stąd też ważnym elementem Strategii jest zawarty w dokumencie **model struktury funkcjonalno – przestrzennej** oraz **system wdrażania** zaprojektowany zgodnie z kompetencjami ustawowymi samorządów w oparciu o opisane zasady współpracy partnerów.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) zakłada odejście od modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego, skupiającego działania rozwojowe przede wszystkim na największych aglomeracjach, i przejście na model odpowiedzialnego rozwoju - zrównoważonego społecznie i terytorialnie.

Zgodnie z KSRR 2030, w ramach modelu zrównoważonego terytorialnie „*polityka regionalna wspierać będzie zintegrowane interwencje wykorzystujące miejscowe zasoby i potencjały poszczególnych terytoriów oraz dostarczanie odpowiednich impulsów dla zainicjowania trwałego wzrostu i miejsc pracy w obszarach o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwojowych*”.

W praktyce KSRR 2030 zakłada odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów – tzw. obszarów strategicznej interwencji (OSI).

Zaznaczyć należy, że gminy partnerskie MOF Biała Podlaska znajdują się w grupie samorządów, które zgodnie z przyjętą typologią zaliczają się do Obszarów Strategicznej Interwencji pn.: *miast średnie tracące funkcje społeczno – gospodarcze*.

Jednocześnie *Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce* silnie podkreśla konieczność stosowania zintegrowanego podejścia terytorialnego, które opiera się na dopasowaniu zakresu i narzędzi wsparcia dla danego obszaru do jego specyficznych potrzeb, problemów i potencjałów rozwojowych – wynikających ze strategii terytorialnej.

Powyższe podejście znalazło odzwierciedlenie w niniejszej Strategii, która ma nie tylko sprostać nowym wyzwaniom rozwojowym samorządów obszaru MOF Biała Podlaska, ale też wpisać się w kierunki i zasady polityki rozwoju proponowane na poziomie regionalnym, krajowym i UE.

4. Zakres, tryb i metodyka opracowania Strategii

Zakres i metodyka opracowania niniejszej Strategii oparta jest w znacznym stopniu o uwarunkowania i zasady instrumentu **Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych** będących „narzędziem” realizacji tzw. terytorialnego wymiaru wsparcia polityki spójności UE w latach 2021 – 2027 realizowanych w województwie lubelskim m.in. w granicach Miejskich Obszarów Funkcjonalnych miast średnich tracące funkcje społeczno – gospodarcze.

Uwarunkowania te odnoszą się przede wszystkim do: wymogów formalnych dotyczących zakresu i trybu opracowania Strategii, wymogów w zakresie powołania zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa samorządów MOF oraz wymogów dotyczących typów projektów możliwych do realizacji w ramach Strategii.

Z uwagi na powyższe Zintegrowana Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030 opracowana została na podstawie art. 10g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r., poz. 559). **Strategia pełni równocześnie funkcję Strategii ZIT**, zgodnie z art. 34 ust. 6 pkt. 2, ust. 9 i ust. 15 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021 - 2027 (Dz. U. z 2022 r., poz. 1079). Jednocześnie zakres i tryb opracowania Strategii jest spójny z zapisami dokumentu pn. *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*, opracowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej w sierpniu 2022 r.

Metodyka zastosowana w Strategii opiera się na poniższych zasadach, które odnoszą się zarówno do kolejnych etapów opracowania dokumentu, jak też do fazy wdrożeniowej Strategii:

□ Model ekspercko – partycypacyjny

W pracach nad Strategią zastosowano model ekspercko – partycypacyjny zakładający wiodącą rolę ekspertów zewnętrznych oraz udział przedstawicieli różnych grup interesariuszy w procesie opracowania i wdrażania Strategii.

Z uwagi na ograniczenia dotyczące obszarów wsparcia w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych wynikające z zapisów projektu Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021 – 2027 do opracowania Strategii zaangażowani byli przede wszystkim przedstawiciele władz samorządowych gmin MOF Biała Podlaska.

□ Analiza danych, wnioski i kierunki rozwojowe

W ramach diagnozy przeprowadzono analizę danych w obszarach społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych, pod kątem problemów, potencjałów rozwojowych i wspólnych funkcji samorządów MOF Biała Podlaska. Zidentyfikowano kluczowe zjawiska i trendy wpływające na rozwój obszaru.

Odpowiednio do zidentyfikowanych problemów rozwojowych i przewag konkurencyjnych sformułowano wnioski i określono wizję rozwoju obszaru oraz zdefiniowano cele strategiczne, w taki sposób aby dać pierwszeństwo wykorzystania lokalnych czynników rozwoju – mając na uwadze ograniczenia wynikające ze specyfiki wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Określono priorytety/kierunki działań służące realizacji celów oraz wskazano najważniejsze obszary aktywności samorządów MOF w latach 2022 – 2030. Definiując cele i priorytety/kierunki działań strategicznych korzystano z dotychczasowych doświadczeń związanych z planowaniem i wdrażaniem polityki rozwoju w każdym z samorządów objętych Strategią.

□ Koncentracja wsparcia

Ograniczono liczbę obszarów rozwojowych i celów do takich, które w procesie tworzenia Strategii uznano za priorytetowe i mające decydujący wpływ na realizację wizji rozwoju MOF. **Bezpośredni wpływ na wybór obszarów wsparcia i projektów miały ograniczenia i uwarunkowania wynikające ze specyfiki**

wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. W Strategii nie dążono zatem do tego, aby każdy obszar aktywności gmin uznać za strategiczny. Nie oznacza to rezygnacji z bieżących działań samorządów, uznano jedynie, że część z nich ma mniejszy wpływ na osiągnięcie celów strategicznych.

□ Terytorialny wymiar wsparcia

Zastosowano zasady wynikające z podejścia terytorialnego i zintegrowanego planowania – zidentyfikowano społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne powiązania funkcjonalne, które występują na obszarze MOF Biała Podlaska oraz dostosowano zakres przedsięwzięć rozwojowych do specyfiki obszaru, tak aby były odpowiedzią na istniejące problemy i wyzwania. Skupiono się na tych funkcjach, które najbardziej wzmocnią wspólny potencjał rozwojowy obszaru.

□ Partycypacja społeczna

Eksperti zewnątrzni oraz przedstawiciele władz samorządowych realizowali proces opracowania Strategii zgodnie z dobrymi praktykami partycypacji społecznej.

Z uwagi na uwarunkowania i ograniczenia dotyczące instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych wynikające z zasad krajowych i europejskich do opracowania Strategii zaangażowani byli przede wszystkim przedstawiciele władz samorządowych gmin MOF Biała Podlaska.

□ System realizacji

Opracowano przejrzysty system wdrażania Strategii w oparciu o kompetencje ustawowe oraz możliwości finansowe i organizacyjne samorządów MOF przy wykorzystaniu zasady partnerstwa i współpracy interesariuszy, uwzględniając elastyczność przyjętych rozwiązań, tak by zwiększyć sprawność realizacji Strategii i skuteczność wykorzystywania dostępnych funduszy. Konstrukcja systemu wdrażania Strategii odpowiada wymogom art. 34 ust. 5 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021 - 2027 (Dz. U. z 2022 r., poz. 1079).

□ Wybór kierunków działań i projektów

Określenie kierunków działań rozwojowych i wybór projektów, które zapewnią osiągnięcie celów Strategii, nastąpiło we współpracy z partnerami MOF w oparciu o wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru, wnioski z analizy silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT) oraz wnioski i uwagi uzyskane w procesie konsultacji społecznych.

Skupiono się na takich przedsięwzięciach, które rozwiązują wspólne problemy samorządów MOF lub wzmocniają i rozwijają potencjały obszaru. Ideą takich przedsięwzięć jest współpraca Miasta i Gminy Biała Podlaska zapewniająca efekt synergii, w taki sposób aby rezultaty i oddziaływanie projektów partnerskich były większe i korzystniejsze niż jest to możliwe do osiągnięcia w projektach indywidualnych.

Przy wyborze przedsięwzięć strategicznych przewidzianych do realizacji w ramach Strategii uwzględniono zalecenia i ograniczenia dotyczące finansowania przedsięwzięć określone przez Instytucję Zarządzającą Programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021 -2027, tj. możliwe do realizacji w trybie niekonkurencyjnym są jedynie projekty w tych obszarach, które zostały wskazane przez Zarząd Województwa, jako możliwe do realizacji w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

□ Polityka spójności 2021 - 2027

Dostosowano rodzaj i zakres interwencji oraz system wdrażania Strategii do wyzwań i uwarunkowań perspektywy finansowej UE 2021 – 2027 opierając się na zasadach obowiązujących w unijnych, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych i operacyjnych. Dotyczy to przede wszystkim zintegrowanego podejścia terytorialnego w ramach instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz identyfikacji takich celów rozwojowych, które są możliwe do osiągnięcia nie tylko poprzez projekty indywidualne, ale też w ramach partnerskiej współpracy interesariuszy.

□ Spójność z celami polityki regionalnej na poziomie województwa i kraju

Zachowano zgodność z założeniami polityki regionalnej Państwa, tak aby Strategia była spójna z kierunkami, obszarami interwencji i celami określonymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Umowie Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030, szczególnie w zakresie wymiaru terytorialnego i zintegrowanego podejścia w realizacji strategii rozwoju ponadlokalnego.

□ Podejście realistyczne

W trakcie prac koncentrowano się na tym aby dokument Strategii pozostał realistyczny. Zarówno w kontekście celów, jak również kierunków działań i propozycji konkretnych przedsięwzięć przyjęto następujące podejście:

Źródło: Opracowanie własne.

□ Finansowanie propozycji przedsięwzięć wynikających ze Strategii

Strategia zawiera informacje nt. źródeł finansowania zidentyfikowanych przedsięwzięć rozwojowych. Należy jednocześnie podkreślić, że ostateczne rozstrzygnięcia odnośnie zakresów, kosztów i harmonogramów realizacji poszczególnych projektów uzależnione będą od dostępności zewnętrznych źródeł finansowania, przede wszystkim w kontekście kwalifikowalności wsparcia z funduszy krajowych i europejskich w latach 2021 – 2027 oraz specyfiki wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Proces ten wymaga też dobrej organizacji współpracy gmin i długofalowej konsekwencji w działaniu władz samorządowych MOF Biała Podlaska.

□ Logika interwencji Strategii

W Strategii przyjęto logikę interwencji, w której celom i odpowiadającym im priorytetom/kierunkom działań przypisano odpowiednie rezultaty i wskaźniki oraz propozycje projektów do realizacji:

Źródło: Opracowanie własne.

5. Analiza SWOT

Narzędziem zastosowanym do przeprowadzenia analizy strategicznej obszaru MOF Biała Podlaska jest analiza SWOT – zestawienie **uwarunkowań wewnętrznych w postaci mocnych i słabych stron** oraz **określenie zewnętrznych szans i zagrożeń rozwojowych**. Analiza potraktowana została szeroko i kompleksowo, obejmując wszystkie istotne kwestie społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne obszaru MOF.

Metoda ta umożliwia zebranie oraz usystematyzowanie informacji o wewnętrznym potencjale obszaru MOF Biała Podlaska, jak również dostrzeganych barierach, zwracając jednocześnie uwagę na pojawiające się w otoczeniu szanse i zagrożenia mające wpływ na funkcjonowanie i rozwój obszaru.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▫ bardzo korzystna lokalizacja w stosunku do istniejących i projektowanych tras komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym ▫ położenie w sąsiedztwie centrum logistycznego Małaszewicze ▫ pozytywny wpływ lokalizacji jednostki wojskowej na strukturę funkcjonalno-przestrzenną MOF ▫ funkcjonujący system transportu publicznego w zakresie komunikacji zbiorowej ▫ bardzo bogata przeszłością historyczną i dziedzictwo kulturowe. Występowanie obiektów i zespołów o dużej atrakcyjności turystycznej, bogata oferta instytucji kultury ▫ wzrost ogólnej liczby turystów odwiedzających miasto ▫ bogata oferta uzbrojonych terenów inwestycyjnych ▫ wysoki udział spółek handlowych (w tym z udziałem kapitału zagranicznego) w strukturze podmiotów gospodarczych ▫ wzrost liczby producentów ekologicznej żywności ▫ działalności dwóch szkół wyższych posiadających potencjał badawczo-rozwojowy (wpływ na rozwój gospodarki i atrakcyjności inwestycyjnej oraz rynek pracy i podniesienie jakości życia w MOF jako ośrodka edukacji) ▫ zróżnicowana oferta szkół ponadpodstawowych ▫ rosnąca liczba uczniów w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych oraz w szkołach podstawowych - dobra jakość infrastruktury i usług w zakresie edukacji przedszkolnej i podstawowej ▫ korzystne warunki do wykorzystania i rozwoju odnawialnych źródeł energii: energii słonecznej i biomasy; ▫ coroczny wzrost ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie oraz redukcja odpadów 	<ul style="list-style-type: none"> ▫ postępujące zjawisko suburbanizacji w relacji Miasto Biała Podlaska → Gmina Biała Podlaska ▫ odpływ migracyjny ludności z terenu MOF ▫ utrzymującą się, niekorzystna struktura wiekowa populacji MOF - spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i zwiększanie się grupy osób starszych (obciążenie demograficzne) ▫ długotrwałe bezrobocie, dotyczące ponad połowy zarejestrowanych bezrobotnych ▫ rosnąca liczba lekarzy znajdujących się w wieku emerytalnym ▫ najwyższy w województwie udział dzieci otrzymujących zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci ▫ ograniczenie dostępności komunikacyjnej miasta spowodowane brakiem obwodnicy wschodniej ▫ niedostatecznie rozwinięty układ dróg rowerowych (nie wszystkie odcinki są ze sobą połączone) ▫ słabo rozwinięta sieć obszarów chronionych, brak obszarowych form ochrony przyrody ▫ niski wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej ▫ niskie wartości wskaźników dotyczących nakładów inwestycyjnych i wartości środków trwałych w przedsiębiorstwach ▫ dysproporcje w wyposażeniu w infrastrukturę komunalną pomiędzy miastem a gminą wiejską (sieć kanalizacyjna i gazowa, ciepłownicza) ▫ brak całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie sieci ciepłowniczej (w tym negatywny wpływ tradycyjnych źródeł ciepła na jakość powietrza w sezonie grzewczym) ▫ brak spójnej i zintegrowanej oferty turystycznej MOF - infrastruktura, produkty i usługi turystyczne nie są w pełni dostosowane do nowoczesnych standardów ▫ spadająca liczba turystów zagranicznych

<p>ulegających biodegradacji i zwiększanie poziomu recyklingu</p> <ul style="list-style-type: none"> ▫ wzrost poziomu pokrycia MOF infrastrukturą szerokopasmową ▫ dodatni, choć stopniowo malejący, przyrost naturalny ▫ wyższy niż w województwie wskaźnik liczby lekarzy pielęgniarek i położnych na 10 tys. mieszkańców ▫ zmniejszająca się liczba beneficjentów pomocy społecznej ▫ relatywnie (w ujęciu województwa) korzystna sytuacja na rynku pracy – wzrost zatrudnienia i spadek poziomu bezrobocia ▫ doświadczenie gmin MOF we współpracy przy realizacji wspólnych przedsięwzięć oraz duża aktywność samorządów MOF w pozyskiwaniu środków europejskich w latach 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> ▫ częściowe niedostosowanie usług i infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami
---	---

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▫ postępujący proces przekształcania obszaru wiejskiego MOF w kierunku wielofunkcyjności ▫ wykorzystanie szans związanych z lokalizacją nowej jednostki wojskowej – miejsca pracy, rozwój mieszkalnictwa, infrastruktury i usług ▫ trasy turystyczne istniejące na terenie MOF mają zauważalny potencjał dla podniesienia atrakcyjności turystycznej MOF i mogą stanowić podstawę dla kreowania spójnych i kompleksowych produktów turystycznych - wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajoznawczych (duża lesistość MOF) i kulturowych w oparciu o nowoczesne usługi i infrastrukturę ▫ Wykorzystanie potencjału Centrum Informacji Turystycznej i Kulturalnej w Białej Podlaskiej do stworzenia spójnej i kompleksowej oferty turystycznej MOF ▫ zmiana form uczestnictwa w kulturze - z pasywnej na bardziej aktywną (wzrost atrakcyjności rekreacyjnej obszaru w oparciu o walory kulturowe); ▫ budowa wschodniej obwodnicy miasta (poprawa dostępności komunikacyjnej, atrakcyjności inwestycyjnej, stanu środowiska oraz bezpieczeństwa) ▫ kontynuacja realizacji programu rozwój spójnego systemu ścieżek i tras rowerowych ▫ dalszy wzrost pokrycia MOF infrastrukturą szerokopasmową oraz rozwój e-usług publicznych ▫ rozwój systemu gospodarki odpadami w obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej ▫ wsparcie inwestycji związanych z adaptacją do zmian klimatycznych – energetyka odnawialna, efektywność 	<ul style="list-style-type: none"> ▫ trudne do przewidzenia skutki społeczne i ekonomiczne globalnego kryzysu gospodarczego, zmian klimatycznych oraz uwarunkowań wynikających z wojny w Ukrainie i pandemii COVID-19 ▫ prognozowany spadek ludności miasta, oraz wzrost liczby ludności gminy wiejskiej – społeczne i infrastrukturalne skutki procesu suburbanizacji ▫ dalszy spadek liczby ludności i utrzymujące się ujemne saldo migracji MOF ▫ wzrastające obciążenie demograficzne osobami starszymi – starzenie się społeczeństwa ▫ spadek efektywności produkcji rolniczej oraz postępujące zagrożenie dla środowiska przyrodniczego ▫ niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców związana z przeciwdziałaniem zmianom klimatu ▫ zwiększające się obciążenia budżetów JST oraz wzrost nakładów na zadania własne gmin (m.in. energia, oświata, służba zdrowia, gospodarka odpadami) przy jednoczesnym zmniejszeniu dochodów ▫ zmiana systemu finansowania inwestycji w ramach polityki spójności 2021–2027 – np. zwiększona rola instrumentów zwrotnych w finansowaniu inwestycji ▫ zapewnienie, w dłuższym horyzoncie czasu, konsekwentnych i profesjonalnych działań interesariuszy w celu realizacji wspólnych celów MOF

<p>energetyczna, sieć kanalizacyjna, gazowa i ciepłownicza, rozbudowa systemu komunikacji zbiorowej i poprawa jakości funkcjonowania transportu publicznego (transport niskoemisyjny)</p> <ul style="list-style-type: none">▫ rozwój usług społecznych (deinstytucjonalizacja) związanych z negatywnymi zjawiskami demograficznymi (osoby starsze i wykluczone)▫ poprawa dostępności infrastruktury i usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami▫ gminy MOF zlokalizowane są na Obszarach Strategicznej Interwencji objętych instrumentem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych – zwiększa to szanse na uzyskanie środków na inwestycje prorozwojowe▫ możliwość pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych w ramach perspektywy finansowej UE 2021 - 2027	
---	--

6. Misja i wizja MOF Białą Podlaska

Misja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białą Podlaska określa istotę działań samorządów partnerskich oraz podstawowe funkcje do spełnienia na rzecz zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Misja określa też rolę władz samorządowych w procesie rozwoju wspólnoty lokalnej, w którym pełnią one rolę inicjatora przedsięwzięć rozwojowych podejmowanych przez podmioty publiczne, organizacje społeczne i przedsiębiorców. Jednocześnie samorzady gmin są realizatorami własnych projektów uwzględniających potencjały, problemy oraz możliwości prawne, organizacyjne i finansowe poszczególnych JST.

Realizacji celów rozwojowych towarzyszy zmieniający się i rosnący poziom wymagań i oczekiwań różnych środowisk i grup społecznych dążących do tego aby MOF Białą Podlaska była obszarem przyjaznym mieszkańcom, turystom i inwestorom, nowoczesnym, dynamicznym, innowacyjnym, oferującym atrakcyjne miejsca pracy oraz dobre warunki do życia i samorealizacji. Jednocześnie plany i bieżące działania samorządów muszą uwzględniać nowe wyzwania zewnętrzne, na które władze gmin powinny reagować, niwelując zagrożenia i wykorzystując swoje szanse rozwojowe.

Misja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białą Podlaska

Kreowanie i wspieranie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego obszaru MOF Białą Podlaska we współpracy z interesariuszami - samorządami, mieszkańcami, przedsiębiorcami i partnerami społecznymi w oparciu o wspólne cele, lokalne potencjały, uwarunkowania zewnętrzne oraz potrzeby mieszkańców, z poszanowaniem uwarunkowań środowiskowych i dziedzictwa kulturowego.

Wizja rozwoju obszaru MOF Białą Podlaska jest projekcją pożądanego stanu rzeczywistości lokalnej w perspektywie 2030 roku. Określa stan docelowy, do którego dążą samorzady MOF, tj. mieszkańcy, władze samorządowe oraz partnerzy społeczni i gospodarczy, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych atutów oraz szans pojawiających się w otoczeniu. Wizja ukierunkowana jest perspektywicznie, wskazując zasadniczy kierunek podejmowanych działań i określając cel do jakiego zmierza obszar MOF Białą Podlaska.

Wizja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białą Podlaska

W roku 2030 MOF Białą Podlaska jest obszarem atrakcyjnym do zamieszkania, pracy, inwestowania i spędzania wolnego czasu, posiadającym nowoczesną infrastrukturę i usługi publiczne dedykowane mieszkańcom, przedsiębiorcom i turystom.

Aktywne wsparcie dla rozwoju, dostosowanych do potrzeb mieszkańców, usług publicznych oraz odpowiedzialna polityka społeczna stopniowo zmniejszają negatywne trendy demograficzne. Dzięki inwestycjom w infrastrukturę publiczną, transport niskoemisyjny, zieloną energię i kulturę poprawia się jakość życia mieszkańców oraz zachodzi ewolucyjna transformacja w kierunku gospodarki neutralnej dla środowiska.

7. Cele strategiczne i kierunki działań

Cele strategiczne i cele szczegółowe (kierunki działań), zostały określono w oparciu o:

- wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru MOF Biała Podlaska,
- wnioski z analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT),
- wnioski i uwagi uzyskane w procesie konsultacji społecznych,
- uwarunkowania zewnętrzne dotyczące spójności z celami polityki regionalnej na poziomie województwa i kraju oraz celami polityki spójności 2021- 2027.

Zaprojektowany schemat strategiczny odnosi się do kompleksowo rozumianego zakresu wsparcia MOF Biała Podlaska, a Zintegrowane Inwestycje Terytorialne stanowią tylko jedno z narzędzi wykorzystywanych do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru MOF. Dlatego też poniższa konstrukcja celów odzwierciedla specyfikę instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, nie ogranicza się jednak tylko do tych obszarów, które zostały wskazane jako możliwe do objęcia wsparciem w ramach instrumentu ZIT.

Cel strategiczny 1

Adaptacja do zmian klimatu i zrównoważona przestrzeń

Cele szczegółowe - kierunki działań:

- 1.1. Rozwój zrównoważonego transportu i mobilności multimodalnej
- 1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych
- 1.3. Wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej
- 1.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej
- 1.5. Ochrona bioróżnorodności i edukacja ekologiczna
- 1.6. Poprawa jakości i dostępności obiektów i przestrzeni publicznych oraz infrastruktury rekreacyjnej i sportowej

Cel strategiczny 2

Wzrost konkurencyjności i atrakcyjności gospodarczej

Cele szczegółowe - kierunki działań:

- 2.1. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego
- 2.2. Poprawa dostępności do obszarów gospodarczych i peryferyjnych

Cel strategiczny 3

Wzrost jakości życia i spójności społecznej

Cele szczegółowe - kierunki działań:

- 3.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej
- 3.2. Podniesienie jakości edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wyrównywanie szans edukacyjnych
- 3.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury
- 3.4. Rozwój budownictwa społecznego i wzmocnienie kapitału społecznego

8. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Określając poniższe rezultaty i wskaźniki planowanych kierunków działań uwzględniono następujące kwestie:

- uwarunkowania wynikające z dokumentów (lub projektów dokumentów) strategicznych i operacyjnych na poziomie regionalnym i krajowym,
- zasady dotyczące planowania i wdrażania instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,
- dostępność danych na potrzeby monitoringu wskaźników,
- możliwości prawne, organizacyjne i finansowe samorządów MOF Białą Podlaska,
- plany samorządów oraz możliwości współpracy gmin MOF w realizacji projektów partnerskich,
- katalog dobrych praktyk organizacyjnych i narzędzi wsparcia.

Pomiar wartości wskaźników osiągnięcia celów strategicznych nastąpi trzykrotnie:

– w roku 2025, w roku 2027 i w roku 2031.

CEL STRATEGICZNY 1: ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU I ZRÓWNOWAŻONA PRZESTRZEŃ

Kierunek działania 1.1	Rozwój zrównoważonego transportu i mobilności multimodalnej	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Ograniczenie liczby taboru zasilanego paliwem tradycyjnym w komunikacji publicznej - Wprowadzenia pojazdów zero i niskoemisyjnych do obsługi zadań publicznych - Budowa niezbędnej infrastruktury obsługującej pojazdy elektryczne i zeroemisyjne oraz do obsługi pasażerów - Monitoring i digitalizacja systemu mobilności w MOF 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba eksploatowanych pojazdów niskoemisyjnych i zeroemisyjnych - Liczba punktów ładowania pojazdów elektrycznych - Liczba tras udostępnionych do obsługi przez tabor nisko i zeroemisyjny - Liczba projektów dot. elektronicznego systemu mobilności w MOF - Liczba projektów dot. przebudowy i modernizacji infrastruktury transportu zbiorowego 	

Kierunek działania 1.2	Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie efektywności energetycznej oraz zmniejszenie energochłonności budynków użyteczności publicznej - Poprawa bilansu energetycznego budynków użyteczności publicznej poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię - Redukcja emisji zanieczyszczeń oraz zmniejszenie kosztów bieżących utrzymania budynków użyteczności publicznej - Poprawa stanu środowiska w zakresie jakości powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków użyteczności publicznej - Liczba instalacji wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych - Liczba obiektów, w których dokonano wymiany źródeł energii i źródeł ciepła - Liczba projektów dot. modernizacji miejskiej sieci ciepłowniczej 	

Kierunek działania 1.3	Wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa efektywności systemów zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków - Zwiększenie liczby mieszkańców podłączonych do zmodernizowanych lub zbudowanych systemów zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków - Poprawa sytuacji w zakresie małej retencji i wykorzystania wody deszczowej - Stworzenie systemu inteligentnego nawadniania 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba projektów z zakresu budowy i modernizacji systemów wodociągowych i kanalizacyjnych (w tym kanalizacja deszczowa) - Liczba projektów z zakresu pozyskiwania i uzdatniania wody oraz inteligentnego nawadniania - Liczba projektów z zakresu małej retencji oraz gromadzenia wody deszczowej - Liczba osób przyłączonych do zmodernizowanych 	

terenów zielonych	lub zbudowanych systemów zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków
-------------------	--

Kierunek działania 1.4	Wzrost gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa organizacji funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi - Wzrost ilości odpadów zbieranych selektywnie - Ponowne wykorzystanie odpadów biodegradowalnych - Rozwój systemów monitorowania środowiskowego 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami - Ilość odpadów zbieranych selektywnie - Liczba projektów dot. wytwarzania nawozów organicznych z selektywnie zebranych odpadów biodegradowalnych - Liczba projektów dot. monitoringu spalania odpadów z tworzyw sztucznych 	

Kierunek działania 1.5	Ochrona bioróżnorodności i edukacja ekologiczna	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Przywrócenie właściwego stanu obszarów cennych przyrodniczo - Zwiększanie różnorodności biologicznej - Rozwój infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo - Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców i turystów 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba projektów dot. modernizacji ośrodków edukacji ekologicznej, w tym doposażenie zaplecza dydaktycznego - Liczba projektów dot. przywracanie funkcji środowiskowych, edukacyjnych i rekreacyjnych na obszarach cennych przyrodniczo - Liczba osób korzystających z różnych form edukacji ekologicznej 	

Kierunek działania 1.6	Poprawa jakości i dostępności obiektów i przestrzeni publicznych oraz infrastruktury rekreacyjnej i sportowej	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych - Nadanie obiektom i obszarom nowych funkcji społecznych lub gospodarczych - Poprawa dostępności, funkcjonalności i estetyki obiektów i przestrzeni publicznych - Wzrost atrakcyjności obiektów publicznych związanej ze sportem i rekreacją, - Wzrost dostępności mieszkańców do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba Gminnych Programów Rewitalizacji zatwierdzonych przez Rady Gmin - Liczba obiektów, którym nadano nowe funkcje społeczne lub gospodarcze - Liczba zrealizowanych projektów dotyczących zagospodarowania i modernizacji obiektów i przestrzeni publicznych oraz małej infrastruktury (w tym zielonej i błękitnej). - Liczba zrealizowanych projektów z zakresu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej 	

CEL STRATEGICZNY 2: WZROST KONKURENCYJNOŚCI I ATRAKCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ

Kierunek działania 2.1	Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój e-administracji i e-usług publicznych - Zapewnienie jak największej liczby wysokiej jakości usług publicznych dostępnych na najwyższych poziomach interaktywności - Modernizacja zaplecza teleinformatycznego zapewniająca tworzenie i implementację nowoczesnych systemów e-administracji - Wzrost poziomu pokrycia MOF infrastrukturą szerokopasmową, rozwój sieci światłowodowej 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba usług publicznych dostępnych elektronicznie na poszczególnych poziomach interaktywności - Odsetek spraw realizowanych elektronicznie - Odsetek obywateli realizujących usługi publiczne on-line - Liczba projektów dot. wdrożenia platform e-learningowej i e-usług - Powierzchnia MOF, na której możliwe jest świadczenie usług dostępnych o przepustowości co najmniej 30 Mb/s. 	

Kierunek działania 2.2	Poprawa dostępności do obszarów gospodarczych i peryferyjnych	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa wewnętrznej i zewnętrznej spójności komunikacyjnej MOF - Poprawa jakości dróg, podniesienie parametrów technicznych, oraz poprawa bezpieczeństwa na drogach - Zwiększenie dostępności do terenów inwestycyjnych, działalności gospodarczej oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba kilometrów zbudowanych i przebudowanych dróg - Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury towarzyszącej (w tym związanej z bezpieczeństwem) - Poprawa przepustowości odcinków dróg - Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych 	

CEL STRATEGICZNY 3: WZROST JAKOŚCI ŻYCIA I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ

Kierunek działania 3.1	Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój infrastruktury pomocy społecznej - Wzrost dostępności mieszkańców MOF do infrastruktury i usług pomocy społecznej - Dopuszczenie w nowoczesny sprzęt i niezbędną aparaturę 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zrealizowanych projektów inwestycyjnych z zakresu pomocy społecznej - Liczba zrealizowanych programów pomocy społecznej - Liczba mieszkańców MOF, którzy skorzystali z 	

	<p>programów polityki społecznej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób, dla których w wyniku uczestnictwa w programach społecznych zlikwidowane lub zmniejszone zostały bariery umożliwiające uczestnictwo w życiu społecznym, zawodowym
--	---

Kierunek działania 3.2	Podniesienie jakości edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wyrównywanie szans edukacyjnych	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa stanu infrastruktury edukacji - Dostosowywanie funkcjonowania placówek oświatowych do zmieniających się uwarunkowań demograficznych i organizacyjno-prawnych - Polepszenie warunków kształcenia oraz warunków pracy nauczycieli i dzieci w wieku przedszkolnym - Polepszenie warunków kształcenia oraz warunków pracy nauczycieli i uczniów w szkołach ponadpodstawowych - Poprawa wyposażenia żłobków i placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny - Zapewnienia równego startu edukacyjnego oraz powszechnego dostępu do usług publicznych systemu edukacji 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zbudowanych lub zmodernizowanych placówek oświatowych i żłobków - Liczba dzieci i nauczycieli, którym w wyniku realizowanych projektów polepszyły się warunki kształcenia na poziomie przedszkolnym - Liczba uczniów i nauczycieli, którym w wyniku realizowanych projektów polepszyły się warunki kształcenia na poziomie ponadpodstawowym - Liczba nowo powstałych pracowni - Liczba nowo zakupionych pomocy dydaktycznych, sprzętu i oprogramowania - Liczba zajęć dodatkowych rozwijających kompetencje dzieci w wieku przedszkolnym - Liczba wdrożonych programów rozwojowych w szkołach zawodowych 	

Kierunek działania 3.3	Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa stanu technicznego obiektów kultury i obiektów zabytkowych - Upowszechnianie wartości dziedzictwa kulturowego - Doposażenie w nowoczesny sprzęt, doskonalenie oferty kultury - Poprawa atrakcyjności turystycznej MOF - Dostosowanie obiektów kultury do obecnych standardów i norm architektonicznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób odwiedzających muzea i placówki kultury - Liczba przedsięwzięć z zakresu prac konserwatorskich - Liczba obiektów kultury objętych wsparciem - Liczba zrealizowanych przedsięwzięć z zakresu poprawy jakości usług i infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego 	

Kierunek działania 2.3	Rozwój budownictwa społecznego i wzmocnienie kapitału społecznego	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia	
<ul style="list-style-type: none"> - Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych i zwiększenie 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zrealizowanych projektów z zakresu 	

dostępności zasobu mieszkaniowego MOF	mieszkalnictwa społecznego (mieszkania komunalne)
- Tworzenie warunków do nabycia lub najmu mieszkań przez wszystkich obywateli	- Liczba przedsięwzięć z zakresu wsparcia organizacji pozarządowych i podmiotów działających w sferze pożytku publicznego
- Zwiększenie stopnia dostępności do mieszkań dla osób o niższym statusie ekonomicznym (zmniejszenie stopnia zjawiska „wykluczenia mieszkaniowego”)	- Liczba organizacji pozarządowych objętych wsparciem
- Wsparcie dla funkcjonowania i rozwoju organizacji pozarządowych i podmiotów działających w sferze pożytku publicznego	

9. Analiza i model struktury funkcjonalno - przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

W skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF) Biała Podlaska, o łącznej powierzchni 37 480 ha, wchodzi Miasto Biała Podlaska (o powierzchni 4 940 ha) oraz gmina wiejska Biała Podlaska (o powierzchni 32 540 ha). MOF Biała Podlaska położony jest w północnej części województwa lubelskiego i znajduje się w odległości ok. 120 km od Lublina oraz ok. 165 km od Warszawy. W bliskiej odległości od MOF znajdują się trzy przejścia graniczne z Białorusią: Terespol-Brześć (ok. 36 km), Kukuryki-Kozłowicze (ok. 38 km) oraz Sławatycze-Domaczewo (ok. 52 km).

9.1. Ustalenia krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych i planistycznych

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (PZPWL) jest dokumentem o charakterze długookresowym, stanowiącym element krajowego systemu planowania przestrzennego. Określa on zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych. Zgodnie z *PZPWL* Miasto Biała Podlaska to ośrodek subregionalny, który wraz z obszarem funkcjonalnym stanowi ogniwo koncentracji ludności, funkcji gospodarczych i społecznych. Pełni on rolę jednego z głównych ośrodków rozwojowych regionu,

w tym naukowego i akademickiego oraz cechuje się znaczącymi zasobami bazy materiałowej, zwłaszcza w dziedzinie usług społecznych, relatywnie wysokim udziałem ludności z wyższym wykształceniem, znacznymi zasobami kadr kwalifikowanych i bogactwem obiektów dziedzictwa kulturowego.

PZPWL wskazuje podstawowe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa i wyróżnia: elementy węzłowe, liniowe, pasmowe oraz obszarowe (w granicach naturalnych) i strefowe (w granicach administracyjnych), cechujące się zróżnicowanym stopniem przenikania układów naturalnych i antropogenicznych. Podbudową założeń *PZPWL* jest model polaryzacyjno-dyfuzyjny, który wynikał z *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZP 2030)*¹. Model polaryzacyjno-dyfuzyjny oparty jest na założeniach, że należy wspierać silne centra rozwoju (obszary polaryzacji rozwoju), a tereny peryferyjne będą korzystały z dyfuzji wysyłanych przez te centra impulsów rozwojowych (ekonomicznych i społecznych).

PZPWL uwzględniając stan zagospodarowania, naturalny potencjał oraz potrzebę ukierunkowania działań dla rozwoju funkcji wiodących poszczególnych elementów struktury, wyodrębnia - w kontekście MOF Białej Podlaskiej - obszary:

- rozwoju i koncentracji funkcji społeczno-gospodarczych oraz wzmocnienia powiązań komunikacyjnych, w tym:
 - tereny koncentracji aktywności społeczno-gospodarczej związane z podstawowymi elementami sieci osadniczej (Miasto Białą Podlaska) oraz miejscowościami posiadającymi zorganizowane tereny dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej (Woskrzenice Duże);
 - główne obszary rozwoju i krystalizowania przestrzeni społeczno-gospodarczej wokół Miasta Białą Podlaska;
 - główne powiązania transportowe oparte o drogi krajowe, wojewódzkie oraz linie kolejowe;
- nadrzędnej funkcji przyrodniczej, a w ramach nich elementy takie jak:
 - kluczowe w skali krajowej i regionalnej ekosystemy leśne cechujące się dużym stopniem naturalności;
 - mające charakter pasmowy korytarze ekologiczne zapewniające łączność pomiędzy węzłami układu naturalnego;
- tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej, a w ramach niej fragmenty strefy gospodarki hodowlanej, w tym podstrefy mozaikowo łąkowo-leśno-polnej.

W odniesieniu do poszczególnych elementów składających się na tę strukturę, *PZPWL* różnicuje priorytety rozwojowe, a także wskazuje działania służące utrzymaniu i wzmocnieniu ich funkcji podstawowych (wiodących). Przedmiotowy dokument dla:

- elementów węzłowych układu antropogenicznego – zakłada intensywny rozwój społeczno-gospodarczy z zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania lokalnych systemów przyrodniczych decydujących o jakości przestrzeni zamieszkania, tj. w odniesieniu do:
 - podstawowych elementów sieci osadniczej – koncentracja urbanizacji (w tym rozwoju gospodarczego) i jej rozwój na terenach podmiejskich w zorganizowanych układach przestrzennych,
 - miejscowości z przygotowanymi terenami dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej – koncentracja zainwestowania w wyznaczonych strefach aktywności gospodarczej;

¹ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta została przez Radę Ministrów uchwałą z dnia 13 grudnia 2011 r., jako strategiczny dokument dotyczący zagospodarowania przestrzennego Polski. W dokumencie tym określono także ustalenia i zalecenia dla przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego województw. KPZP 2030 została uchylona w 2020 r. nowelizacją ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

- elementów liniowych układu antropogenicznego – zakłada rozwój infrastruktury transportowej zapewniającej sprawność powiązań komunikacyjnych, minimalizującej zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz kolizje z elementami regionalnej sieci ekologicznej,
- elementów obszarowych układu naturalnego – zakłada podporządkowanie wszelkiej działalności zachowaniu wartości przyrodniczych,
- elementów pasmowych układu naturalnego – zakłada podporządkowanie działań służących utrzymaniu ciągłości powiązań ekologicznych,
- w obszarach oddziaływania ośrodków miejskich – rozwój przestrzennych struktur gospodarczych oraz infrastruktury komunikacyjnej, komunalnej i społecznej służącej wzmocnieniu powiązań funkcjonalnych.

Zgodnie z definicją zamieszczoną w *PZPWL*, obszary funkcjonalne to zwarte układy przestrzenne składające się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju. Zadaniem planu zagospodarowania przestrzennego województwa jest identyfikacja obszarów o różnych priorytetach rozwojowych i ukierunkowanie działań służących optymalnemu wykorzystaniu ich potencjałów, a także przeciwdziałanie zjawiskom problemowym. *PZPWL* wyznacza obszary funkcjonalne jako tereny wskazane do integrowania działań przestrzennych zapewniających ich właściwe funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju w dłuższej perspektywie. Do obszarów funkcjonalnych, wyznaczonych w *PZPWL*, należą: obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym, regionalnym i lokalnym.

MOF Biała Podlaska objęty jest zasięgiem dwóch ponadlokalnych obszarów funkcjonalnych. Miasto Biała Podlaska oraz Gmina Biała Podlaska należą do przygranicznego obszaru funkcjonalnego, obejmującego gminy z powiatów przygranicznych. Cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego tego obszaru funkcjonalnego obejmują zwiększenie dostępności w relacjach krajowych i regionalnych (poprawa dostępu do usług, sieci transportowych i telekomunikacyjnych), wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich, rozwój sieci przejść granicznych i infrastruktury granicznej, rozbudowa infrastruktury logistycznej. Ponadto gmina wiejska Biała Podlaska została zakwalifikowana do wiejskich obszarów funkcjonalnych uczestniczących w procesach rozwojowych. Obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych obejmują tereny gmin znajdujących się w fazie postępującej integracji funkcjonalnej z najważniejszymi ośrodkami miejskimi, a także tereny charakteryzujące się dobrą dostępnością komunikacyjną do usług wyższego rzędu oraz dobrym potencjałem rolniczym wykorzystywanym rynkowo i miejscami pracy w obsłudze rolnictwa. Cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego obejmują stworzenie warunków dla integracji funkcjonalnej z miastami - włączenie obszarów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe, zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej, stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej oraz dywersyfikację sektorową gospodarki rolnej.

Ponadto gminy tworzące MOF Biała Podlaska należą do następujących regionalnych obszarów funkcjonalnych:

- Miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych, wskazanych do wspólnego planowania rozwoju z gminami podmiejskimi w ich obszarach funkcjonalnych. Założeniem kształtowania ośrodków subregionalnych jest rozwój wielofunkcyjny polegający na wzmocnieniu różnych ogniw bazy ekonomicznej i społecznej służącej poprawie ich konkurencyjności oraz zapewnieniu optymalnego dostępu do usług o znaczeniu regionalnym. Miasta o randze subregionalnej pełnią szczególną rolę we wspomaganie procesów dyfuzji płynących z ośrodka metropolitalnego na teren województwa. W związku z tym za podstawowe funkcje rozwojowe należy uznać funkcję usługową, produkcyjną oraz mieszkaniową. Priorytety rozwojowe tych obszarów to zwiększenie elastyczności i komplementarności ponadlokalnych rynków pracy oraz atrakcyjności

- miejsca zamieszkania i dostarczania usług oraz przywracanie żywotności relatywnie rozległych obszarów monofunkcyjnych przez wprowadzanie wielofunkcyjności i różnorodności oferty miejskiej.
- Obszaru funkcjonalnego gospodarki hodowlanej, obejmującego tereny nizinne, charakteryzujące się specyficznymi warunkami rozwoju. Priorytetem rozwojowym tego obszaru, zgodnie z *PZPWL*, jest aktywizacja gospodarcza oparta na rozwoju wszystkich ogniw procesu produkcji żywności.
 - Obszaru funkcjonalnego Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna, obejmującego swym zasięgiem makroregion fizycznogeograficzny Polesie Zachodnie oraz przestrzenny zasięg oddziaływania systemu melioracji Kanału Wieprz-Krzna. Priorytetem rozwojowym tego obszaru funkcjonalnego, zgodnie z *PZPWL*, jest aktywizacja gospodarcza poprzez wykorzystanie potencjału rolniczego i turystycznego.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku (SRWL 2030) wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju. Dokument ten odzwierciedla założenia *Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR)*, w której przyjęto nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty na podejściu zróżnicowanym terytorialnie, które ma na celu wykorzystanie endogenicznych potencjałów i likwidację barier w rozwoju poszczególnych obszarów i terytoriów.

SRWL 2030 zawiera model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego, który określa przestrzenne ramy planowanych działań rozwojowych w województwie i stanowi płaszczyznę koordynacji realizacji przedsięwzięć w dwóch przenikających się układach – naturalnym i antropogenicznym. *SRWL 2030* uwzględnia Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym (miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją) oraz definiuje OSI o znaczeniu regionalnym, które stanowią wyraz podjętej decyzji dotyczącej potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań. Przyjmując model zrównoważonego rozwoju, w tym policentryczny rozwój sieci osadniczej, w *SRWL 2030* wskazuje się OSI obejmujące: obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast – miejskie obszary funkcjonalne oraz strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych – subregionalne obszary strategicznej interwencji.

MOF Biała Podlaska został wyznaczony w *SRWL 2030* jako jeden z czterech MOF ośrodków subregionalnych. Kierunki działań dla MOF Biała Podlaska wynikają z przyjętego w *SRWL 2030* celu operacyjnego 2.2. *Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych* i obejmują działania nakierowane na wzmacnianie ich potencjału gospodarczego, podnoszenie jakości usług publicznych oraz jakości życia:

- wzmacnianie funkcji subregionalnych,
- organizacja terenów inwestycyjnych, w tym służących rozwijaniu logistyki,
- stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości,
- integrowanie systemów transportowych, przyjaznych środowisku, z uwzględnieniem infrastruktury sprzyjającej elektromobilności;
- wspieranie działań, w tym działań infrastrukturalnych, w zakresie dostosowania do zmian klimatu i odporności na klęski żywiołowe oraz redukcji wielkości emisji zanieczyszczeń na terenach miejskich w tym z wykorzystaniem zielonej i niebieskiej infrastruktury i rozwiązań opartych na przyrodzie,
- wprowadzanie rozwiązań opartych na idei *smart city*, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji społecznej,
- zintegrowane planowanie rozwoju obszarów podmiejskich w wymiarze ponadlokalnym – przeciwdziałanie niekontrolowanej urbanizacji terenów wiejskich,

- wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych (w tym rewitalizacja),
- integrowanie działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych.

Ponadto MOF Białą Podlaska położony jest w granicach Podlaskiego OSI. Priorytetem rozwoju przedmiotowego OSI jest gospodarcze wykorzystanie potencjału krajowych i europejskich korytarzy transportowych. Kierunki interwencji w tym OSI skupiają się na:

- poprawie konkurencyjności gospodarstw rolnych,
- zrównoważonym rozwoju systemów infrastruktury technicznej,
- wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich,
- ochronie walorów środowiska,
- wspieraniu konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw,
- innowacyjnym wykorzystaniu walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwoju sportu i usług wolnego czasu,
- wzmocnieniu współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

Ponadto Białą Podlaska, zgodnie ze *SOR* oraz *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)*, została zdelimitowana jako miasto średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze (krajowy obszar strategicznej interwencji). Zgodnie z *KSRR 2030* miasta te stanowią obszary o szczególnej koncentracji problemów rozwojowych. Działania podejmowane w odniesieniu do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze powinny obejmować odbudowę bazy gospodarczej tych miast oraz wzmocnienie ich roli, jako centrów aktywności społecznej i gospodarczej:

- budowanie spójnej wizji rozwoju obszaru w oparciu o potrzeby mieszkańców i kapitał przestrzenny,
- tworzenie warunków zachęcających do mieszkania i inwestowania,
- wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, kształcenia i szkolenia zawodowego,
- wykorzystanie potencjału lokalnych szkół wyższych, jako podmiotów aktywnie wspierających rozwój lokalnych gospodarek,
- tworzenie przestrzeni dla rozwoju przedsiębiorczości oraz pobudzanie aktywności inwestycyjnej,
- wsparcie dla tworzenia i rozwoju różnorodnej i wysokiej jakości oferty placówek edukacyjnych, w tym szkół
- zwiększenie atrakcyjności migracyjno-osiedleńczej poprzez kompleksowe działania zachęcające do zamieszkania oraz osiedlania się w średnich miastach,
- nadanie nowych funkcji zdegradowanym obszarom miejskim, a także włączanie społeczności lokalnych w planowanie i realizację procesu rewitalizacji,
- podejmowanie inicjatyw na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska oraz dostosowania/adaptacji obszarów zurbanizowanych do zmian klimatu i wymogów ochrony środowiska,
- tworzenie i poprawa powiązań funkcjonalnych w miastach i ich otoczeniu, wzmocnienie roli ośrodków w świadczeniu usług publicznych wykraczających poza granice miasta,
- ograniczenie suburbanizacji i polepszenie ładu przestrzennego na obszarach o rozproszonej zabudowie,
- zapewnienie infrastruktury transportowej łączącej ośrodki miejskie z subregionalnymi i regionalnymi ośrodkami rozwoju,
- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej,
- aktywizacja lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego w zakresie podnoszenia kompetencji i umiejętności mieszkańców oraz wzmocnianie poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej,
- wykorzystanie potencjału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwijaniu gospodarki o obiegu zamkniętym.

9.2. Uwarunkowania infrastrukturalne, przyrodnicze i kulturowe oraz podstawowe elementy zagospodarowania

UWARUNKOWANIA INFRASTRUKTURALNE

Układ komunikacyjny o znaczeniu ponadlokalnym, współtworzący jednocześnie podstawowy układ komunikacyjny MOF Biała Podlaska, tworzą:

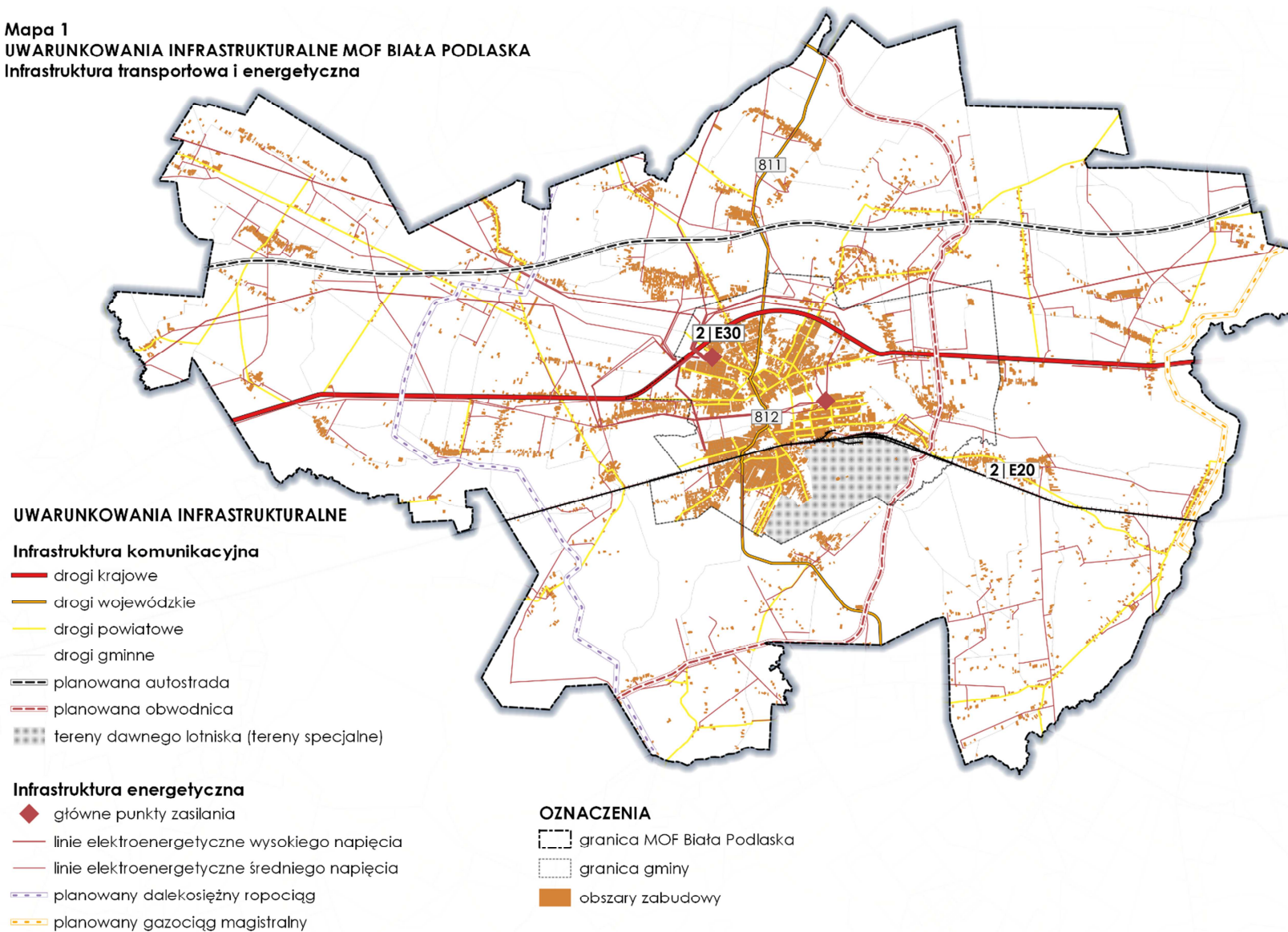
- droga krajowa nr 2, przebiegająca równoleżnikowo przez analizowany obszar, będąca polską częścią międzynarodowego szlaku komunikacyjnego E30 z Cork (Irlandia) do Omska (Rosja). Droga ta położona jest w paneuropejskim korytarzu transportowym nr II Berlin – Warszawa – Moskwa - Niżni Nowogród i należy do transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T. Droga stanowi obwodnicę ośrodka miejskiego i jest główną trasą ruchu tranzytowego obszaru relacji wschód – zachód;
- drogi wojewódzkie nr 811 relacji Biała Podlaska - Konstantynów – Sarnaki i nr 812 relacji Biała Podlaska - Wisznice - Włodawa - Chełm - Rejowiec – Krasnystaw. Drogi przebiegają na kierunku północ-południe przez MOF Białej Podlaskiej;
- drogi powiatowe i gminne, zapewniające wewnętrzną komunikację na terenie MOF;
- linia kolejowa nr 2 relacji Warszawa – Terespol usytuowana równoleżnikowo w centralnej części obszaru i stanowiąca część magistrali kolejowej E20 będącej częścią II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód - Wschód łączącego Berlin z Moskwą;
- teren dawnego lotniska, który obecnie stanowi teren zamknięty.

Na zwiększenie dostępności komunikacyjnej MOF zdecydowanie wpłynie budowa projektowanego odcinka autostrady A2 Warszawa – Kukuryki, a także budowa wschodniej obwodnicy Miasta Biała Podlaska. Autostrada przebiegać będzie na północ od obecnej drogi krajowej nr 2 przez tereny gmin: Siedlce, miasto Siedlce, Wiśniew, Zbuczyn, Mordy, Międzyrzec Podlaski, Huszlew, Biała Podlaska, Rokitno, Zalesie, Terespol. Powstaną na niej cztery węzły drogowe: Borki, Łukowisko, Cicibór, Dobryń. Według studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Biała Podlaska, autostrada na terenie gminy biegnąć będzie na południe od miejscowości Swory, następnie na południe od Sitnika, pomiędzy Rakowiskami a Terebelą i Ciciborem Dużym, na północ od Grabanowa, kolejno między Julkowem a Kaliłowem, aż do granicy gminy na północ od wsi Husinka. Zjazd z autostrady planowany jest w okolicy miejscowości Cicibór, na przecięciu z drogą wojewódzką nr 811, zaś miejsce obsługi podróżnych ma powstać na zachód od Sitnika. Wschodnia obwodnica Miasta Biała Podlaska planowana jest jako nowa droga wojewódzka w kierunku północnym i w kierunku południowo-wschodnim.

Obszar zaopatrywany jest w energię elektryczną poprzez przesył liniami WN o napięciu 110 kV z krajowego systemu elektroenergetycznego. Podstawowymi źródłami zasilania odbiorców MOF Biała Podlaska są dwa główne punkty zasilania (GPZ): stacja „Wola” (przy ul. Kąpielowej) oraz stacja „Sitnicka” (przy ul. Sitnickiej). Przez teren MOF przebiega pięć napowietrznych linii wysokiego napięcia (110 kV) relacji GPZ „Wola” – GOZ „Sitnicka”, GZP „Sitnicka” – Wólka Dobrzańska, GPZ „Sitnicka” – Hołowczyce, GPZ „Sitnicka” – Łosice, GPZ „Wola” – Międzyrzec.

Przez obszar MOF, na terenie gminy wiejskiej Biała Podlaska, przebiega również planowany dalekosiężny przesyłowy rurociąg naftowy Brody – Płock, przecinający obszar z południa na północ przez miejscowości: Młyniec, Jażwiny, Sławacinek Nowy, Styrzyniec, Sitnik, Łukowce oraz planowany gazociąg magistralny przecinający obszar przy jego wschodniej granicy i przebiegający przez miejscowości: Husinka, Woskrzenice Duże, Perkowice, Ortel Książęcy Drugi.

Mapa 1
UWARUNKOWANIA INFRASTRUKTURALNE MOF BIAŁA PODLASKA
Infrastruktura transportowa i energetyczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Białą Podlaska i Gminy Białą Podlaska.

UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE I KULTUROWE

Środowisko przyrodnicze MOF Białej Podlaskiej charakteryzuje się stosunkowo dużym zróżnicowaniem, związanym z różnym poziomem urbanizacji poszczególnych terenów, a co za tym idzie, różnym stopniem przekształcenia środowiska.

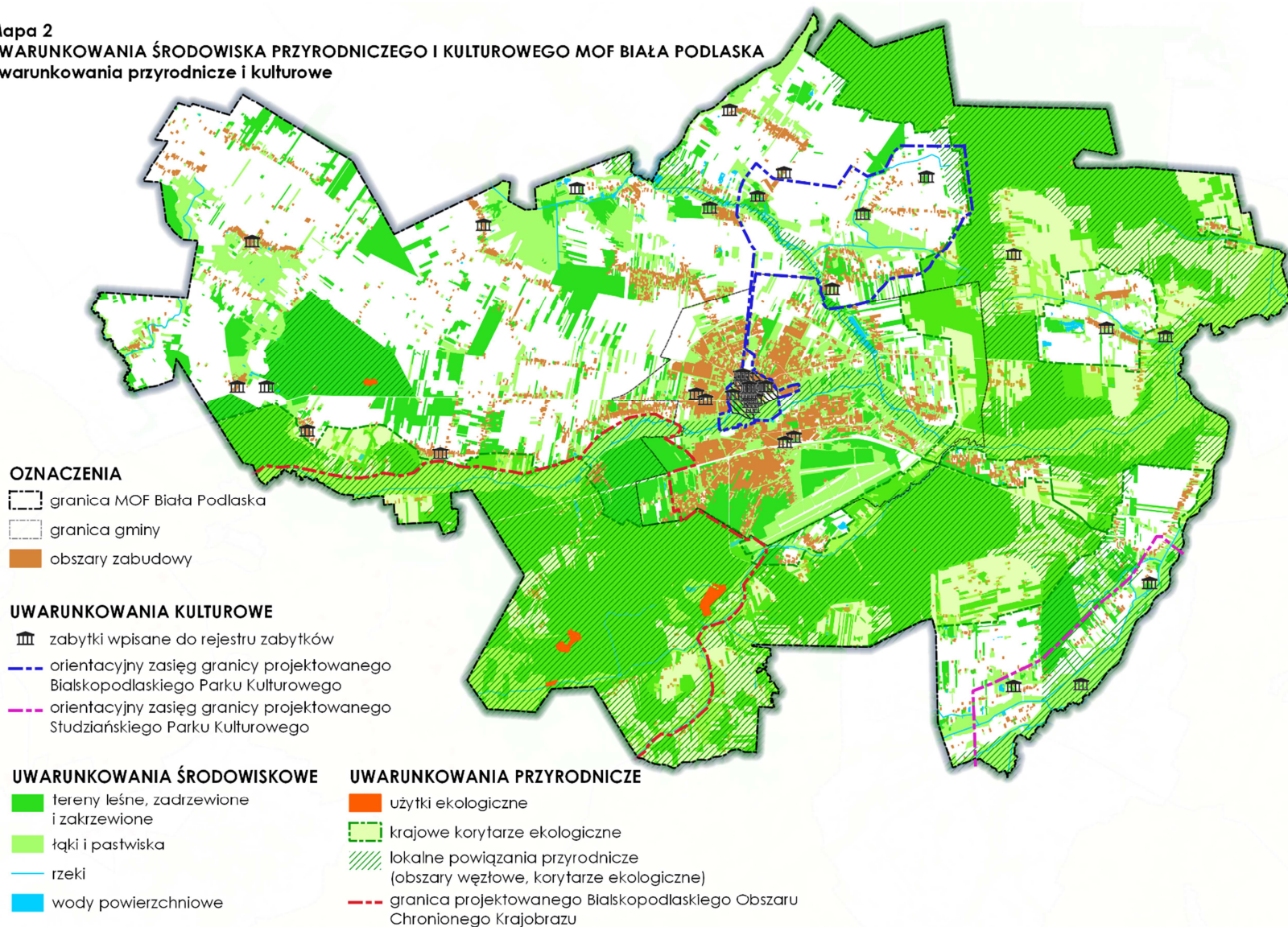
Do najcenniejszych pod względem przyrodniczym należą zbiorowiska leśne. Na terenie MOF grunty leśne zajmują 10 335,57 ha, z czego 6 448,54 ha stanowią lasy Skarbu Państwa, pozostające w zarządzie Nadleśnictwa Biała Podlaska (Leśnictwa: Czosnówka, Grabarka, Janówka i Szadek) oraz Nadleśnictwa Międzyrzec Podlaski (Leśnictwo Woroniec). Pozostałe lasy są własnością prywatną. Poziom lesistości obszaru jest zróżnicowany. Lasy zajmują 29,4% powierzchni gminy wiejskiej – jest to wartość niewiele niższa od średniej dla Polski, wynoszącej 29,8%, lecz przy tym wyraźnie wyższa niż lesistość województwa lubelskiego (23,3%), a także powiatu bialskiego (27,6%). Największy, zwarty kompleks leśny występuje w północno-wschodniej części gminy między miejscowościami Ossówka i Husinka. Większe powierzchnie leśne zachowały się również w południowej i południowo-zachodniej części gminy w okolicach miejscowości Grabarka, Czosnówka i Lisy oraz Woroniec. Na terenie Białej Podlaskiej lasy zajmują 12,6% powierzchni miasta. Największe połacie leśne znajdują się wokół byłego lotniska, są to kompleksy leśne Kołychawa i Szumowa Góra. Pełnią one funkcję ochronną ze względu na szczególne znaczenie dla obronności i bezpieczeństwa państwa. Lasy znajdują się również na terenach przylegających do granic administracyjnych miasta, mając swoje przedłużenie na terenie gminy Biała Podlaska. W większości nie tworzą zwartych kompleksów, a szachownicę gruntów leśnych i rolnych.

Szczególną rolę w systemie przyrodniczym MOF odgrywają doliny rzeczne, stanowiące ponadlokalne korytarze ekologiczne, łączące obszary o wysokich walorach przyrodniczych, umożliwiające swobodną migrację organizmów. Główną osią scalającą struktury krajobrazowe MOF Biała Podlaska jest dolina rzeki Krzny, wspomagana przez doliny swoich licznych dopływów. Dolina rzeki Krzny jest najważniejszym elementem środowiska przyrodniczego MOF Białej Podlaskiej. Dorzecze Krzny spełnia rolę korytarza ekologicznego, który umożliwia migracje wielu gatunkom dzięki flory i fauny, łącząc ze sobą izolowane struktury naturalnego krajobrazu. Mimo, że koryto Krzny w całości uregulowano, a jej dolinę zmeliorowano i odlesiono, obszar ten nadal posiada duże znaczenie przyrodnicze i wysokie wartości estetyczne.

Ponadto, południowa część MOF Biała Podlaska znalazła się w granicach krajowego korytarza ekologicznego Lasy Chotyłowskie (KPnC-3D), obejmującego dolinę rzeki Krzny i jej głównych dopływów. Północno-wschodnia część obszaru funkcjonalnego położona jest natomiast w zasięgu korytarza ekologicznego Polesie – Puszcza Mielnicka (GKW-3), stanowiącego część Korytarza Wschodniego (KW) o znaczeniu europejskim.

Najmniejszą wartością przyrodniczą cechują się tereny zurbanizowane. Ich wartość przyrodniczą podnosi zieleń przydomowa i urzędzona, zieleń na terenach cmentarzy i ogrodów działkowych, a także zieleń nieurzędzona, występująca na terenach niezagospodarowanych.

Mapa 2
UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KULTUROWEGO MOF BIAŁA PODLASKA
 Uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Białą Podlaska i Gminy Białą Podlaska.

Na terenie MOF Biała Podlaska nie ustanowiono obszarowych form ochrony przyrody takich jak parki narodowe, parki krajobrazowe czy obszary chronionego krajobrazu. W celu ochrony pozostałości naturalnych ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej oraz cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, na obszarze gminy wiejskiej Biała Podlaska utworzono trzy użytki ekologiczne: Garbarka, Janówka, Woroniec. Ponadto na analizowanym terenie ustanowiono 51 pomników przyrody, w tym 39 pomników na obszarze gminy, a 12 na obszarze miasta Biała Podlaska. Taka liczba chronionych obiektów z pewnością nie odzwierciedla faktycznych walorów przyrodniczych obszaru oraz nie idzie w parze z potrzebami ochrony jego środowiska. W dokumentach planistycznych przedstawiono jednak wiele propozycji objęcia terenów różnymi formami ochrony. Najważniejszą z nich jest propozycja stworzenia na terenie gmin Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski, Łomazy, Drelów, Komarówka Podlaska i Wołyń – Białkopodlaskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

MOF Biała Podlaska legitymuje się bardzo bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym, na jego obszarze występuje szereg obiektów i zespołów, które posiadają bardzo wysoką wartość kulturową. Na dziedzictwo kulturowe obszaru składają się przede wszystkim: zabytkowy układ urbanistyczny Miasta Biała Podlaska, obiekty architektury i budownictwa ludowego, zespoły zabudowy zabytkowej, zabytkowe obiekty przemysłowe, zabudowa mieszkaniowa o istotnych dla regionu wartościach architektury regionalnej, miejsca historyczne i pamięci narodowej oraz obiekty sakralne.

Na terenie MOF znajdują się 42 obiekty zabytkowe lub zespoły obiektów zabytkowych wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego. Znajdują się one w Mieście Biała Podlaska oraz w miejscowościach Cicibór Duży, Dokudów Pierwszy, Grabanów, Hrud, Kaliłów, Kozuła, Łukowce, Ortel Książęcy II, Roskosz, Styrzyniec, Swory, Sycyna, Terebela, Woroniec, Woskrzenice Duże, Zacisze. Ponadto na obszarze gminy wiejskiej znajduje się jedno stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego - jest to grodzisko wczesnośredniowieczne w miejscowości Ortel Książęcy I. Ponadto, na terenie MOF znajduje się wiele obiektów sakralnych i świeckich wpisanych do gminnych ewidencji zabytków, które również zasługują na ochronę, aczkolwiek nie tak ścisłą, jak zespoły wpisane do rejestru zabytków.

Na terenie MOF Białej Podlaskiej, zgodnie z zapisami *PZPWL*, proponuje się utworzenie dwóch parków kulturowych: Białkopodlaskiego i Studziańskiego. Park kulturowy to forma ochrony krajobrazu kulturowego, mająca na celu utrzymanie i wyeksponowanie ukształtowanych w wyniku działalności człowieka, wyróżniających się krajobrazowo terenów, z zachowanymi zabytkami, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

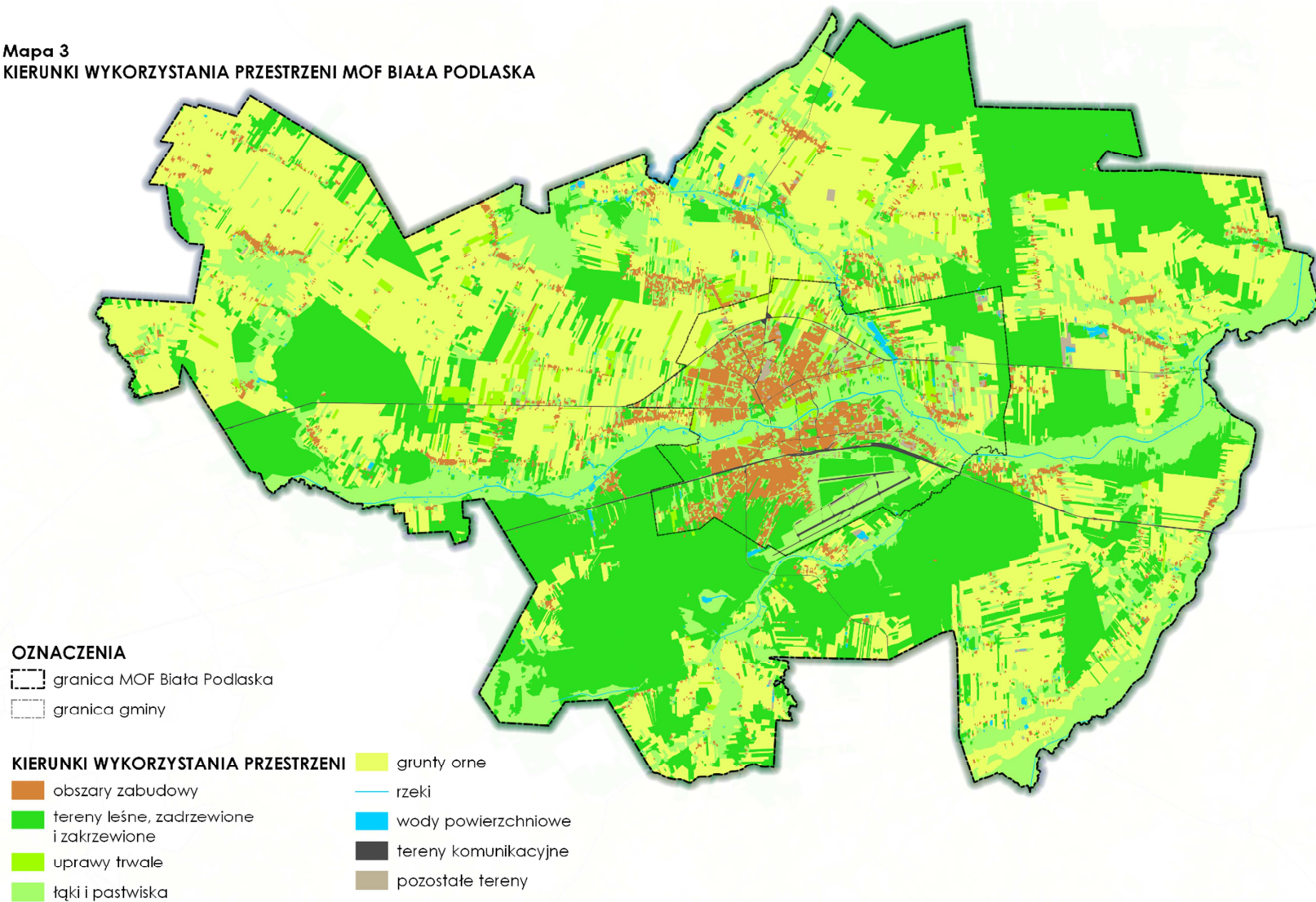
KIERUNKI WYKORZYSTANIA PRZESTRZENI

Na sposób użytkowania obszaru MOF Biała Podlaska oraz zachodzące w nim zmiany wpływają przede wszystkim cechy środowiska przyrodniczego oraz oddziaływanie antropogeniczne wynikające z realizacji potrzeb społecznych, ekonomicznych, kulturowych i politycznych. Przeobrażenia w sposobie użytkowania gruntów zachodzą na skutek postępującej urbanizacji i związanego z nią rozwoju niezbędnej infrastruktury, a także podejmowanych działań ochronnych wynikających z prowadzonej polityki ekologicznej i przestrzennej.

Zgodnie ze strukturą użytkowania największą część MOF Biała Podlaska stanowią użytki rolne, które zajmują 23 693 ha, czyli ponad połowę jego powierzchni, przy czym 21 626 ha użytków rolnych znajduje się na terenie gminy wiejskiej. Struktura użytkowania użytków rolnych w gminie wiejskiej Biała Podlaska wykazuje proporcje charakterystyczne dla obszarów wiejskich o charakterze rolniczym – zdecydowanie dominują grunty orne, następnie łąki trwałe oraz pastwiska. W strukturze użytkowania gruntów w mieście, dominują dwie kategorie gruntów - tereny rolne (41,8% powierzchni miasta) oraz tereny zabudowane i zurbanizowane (41,6%). Tereny uprawne rozciągają się głównie w północnej i północno-

wschodniej części miasta. Dominują grunty orne – 1 382 ha (66,9% powierzchni użytków rolnych), a blisko jedna czwarta użytków rolnych związana jest z licznymi łąkami i pastwiskami trwałymi, które rozciągają się równoleżnikowo ze wschodu na zachód w centralnych rejonach miasta, w dolinach rzecznych Krzny oraz Klukówki.

Mapa 3
KIERUNKI WYKORZYSTANIA PRZESTRZENI MOF BIAŁA PODLASKA

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych.

System osadniczy oraz rozwój przestrzenny obszaru ukształtował się w długotrwałym procesie rozwoju historycznego. Uwarunkowania mające wpływ na kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej to uwarunkowania środowiskowe i antropogeniczne. Do uwarunkowań środowiskowych należy zaliczyć przede wszystkim lokalizację dolin rzecznych oraz wiążące się z ich położeniem występowanie obszarów podmokłych, rozmieszczenie terenów leśnych, zasoby glebowe i wodne oraz cechy fizjograficzne terenu. Czynniki antropogeniczne są rozmieszczenie głównych arterii komunikacyjnych oraz dostęp i stan infrastruktury technicznej. Na kształt przestrzenny miasta miały bezpośredni wpływ warunki, w jakich ono powstawało, a następnie funkcjonowało. W przypadku Białej Podlaskiej najistotniejsze znaczenie w procesie powstawania i kształtowania przestrzeni miały warunki przyrodnicze (doliny rzeczne) i komunikacyjne, a miasto powstało poprzez stopniowe łączenie wielu odrębnych jednostek osadniczych w jeden organizm administracyjny. Rozwój terenów zurbanizowanych w gminie wiejskiej determinowany jest natomiast stosunkowo dużym udziałem terenów leśnych w powierzchni ogólnej gminy, jak i jej położeniem wokół miejskiego ośrodka subregionalnego oraz silnymi związkami funkcjonalnymi z miastem.

Analiza stanu zagospodarowania MOF wykazała, że największa intensywność zabudowy mieszkaniowej, a tym samym największe obszarowo tereny zwartej zabudowy występują przede wszystkim w mieście Białą Podlaska, miejscowościach sołeckich gminy wiejskiej (w szczególności w północnej części obszaru) oraz w ich sąsiedztwie, a także w przy głównych szlakach komunikacyjnych. Na terenie MOF Białą Podlaska obserwujemy proces suburbanizacji, czyli rozwój ośrodków podmiejskich skupionych wokół miasta. Suburbanizacja na terenie gminy wiejskiej Białą Podlaska jest wyraźnie widoczna na terenach miejscowości: Rakowiska, Sławacinek Stary, Grabanów, Czosnówka oraz Cicibór Duży. Najmniejszymi wskaźnikami intensywności zagospodarowania charakteryzują się natomiast strefy lub fragmenty stref położone na obrzeżach miasta oraz południowa oraz północno-wschodnia część gminy wiejskiej. Zabudowa usługowa (w tym: handlowo-usługowa, usług publicznych) występuje przede wszystkim na terenie miasta i przenika się z zabudową mieszkaniową (jedno i wielorodzinną). Obiekty usługowo-handlowe znajdują się również w miejscowościach sołeckich na terenie gminy wiejskiej. Zabudowa przemysłowo-magazynowa koncentruje się głównie w centralnej oraz wschodniej części obszaru. Zlokalizowana jest w bliskim lub bezpośrednim sąsiedztwie głównych szlaków transportowych.

Gminy tworzące MOF Białą Podlaska posiadają dokumenty planistyczne w zakresie zagospodarowania przestrzennego: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Na terenie Białej Podlaskiej wykładnię przyjętej polityki rozwoju przestrzennego stanowi Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Białą Podlaska, opracowane dla całego obszaru miasta. Studium zostało przyjęte Uchwałą Nr XXII/33/21 Rady Miasta Białą Podlaska z dnia 29 marca 2021 r. Zgodnie z zapisami studium obszar Miasta Białą Podlaska został podzielony na sześć stref funkcjonalno-przestrzennych, uwzględniających naturalne cechy fizjograficzne terenu oraz główne korytarze komunikacyjne:

- Strefa podmiejska „Za obwodnicą” - obszar obejmujący swym zasięgiem tereny znajdujące się: pomiędzy drogą krajową nr 2, a północną granicą miasta; na zachód od doliny rzeki Klukówki.
- Strefa miejska „Północ” - obszar obejmujący swym zasięgiem tereny znajdujące się pomiędzy drogą krajową nr 2 a doliną rzeki Krzny; na zachód od doliny rzeki Klukówki.
- Strefa śródmiejska „Centrum” - obszar obejmujący swym zasięgiem tereny znajdujące się w ścisłym centrum miasta, które wyznaczają ulice: Jana Kilińskiego, Spółdzielcza, Artyleryjska, Nowa, –Plac Wojska Polskiego i Aleja Tysiąclecia.
- Strefa miejska „Południe” - obszar obejmujący swym zasięgiem tereny znajdujące się pomiędzy doliną rzeki Krzny, a linią kolejową nr 2.
- Strefa miejska „Za Torami” - obszar obejmujący swym zasięgiem tereny znajdujące się pomiędzy linią kolejową nr 2 a południową granicą miasta.
- Strefa podmiejska „Wschód” - obszar obejmujący swym zasięgiem tereny znajdujące się pomiędzy: północną i wschodnią granicą miasta; na północ od doliny rzeki Krzny i na wschód od doliny rzeki Klukówki.

Obowiązujące na terenie gminy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Białą Podlaska zostało przyjęte Uchwałą Nr XXI/233/2000 Rady Gminy Białą Podlaska z dnia 29 marca 2000 r., przy czym zostało zmienione: Uchwałą Nr XXXII/248/2009 z dnia 25 sierpnia 2009 r., Uchwałą Nr VI/28/2015 z dnia 25 sierpnia 2015 r. oraz Uchwałą Nr XXXI/248/2022 z dnia 4 lutego 2022 r.

9.3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF Biała Podlaska

Struktura przestrzenna obszaru funkcjonalnego to system powiązanych ze sobą różnych elementów zagospodarowania pełniących określone funkcje, które łącznie tworzą całość funkcjonalno-przestrzenną. Elementami tej struktury są zarówno poszczególne części tego obszaru, które tworzą złożone systemy (np. dzielnice mieszkalne, ośrodki osadnicze, węzły i korytarze ekologiczne, tereny produkcji rolniczej), tereny różniące się między sobą przeznaczeniem, użytkowaniem i funkcją, jak i sieci infrastrukturalne (transportowe, elektroenergetyczne), które umożliwiają kontakty i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami. Głównym celem kształtowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru jest stworzenie warunków do racjonalnego organizowania przestrzeni i egzekwowania ładu przestrzennego dla realizacji działań będących odpowiedzią na wyzwania rozwojowe MOF Białej Podlaskiej. Ma on również wyeliminować lub minimalizować konflikty przestrzenne powstające między funkcjami społeczno-gospodarczymi i poszczególnymi podmiotami gospodarczymi na tle wykorzystywania ograniczonej przestrzeni i jej zasobów.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF Białej Podlaskiej uwzględnia zasadę ciągłości realizacji polityk społeczno-gospodarczych i przestrzennych oraz stan zagospodarowania. Stanowi on schemat obrazujący sposób funkcjonowania obszaru i przestrzenne odniesienie dla polityk rozwojowych. Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną obszaru składają się elementy, które w zależności od ich fizjonomii, stanowią niezależnie funkcjonujące układy i struktury lub budują strefy funkcjonalne będące obszarami o zbliżonych bądź powiązanych funkcjach i kierunkach rozwoju, które ukształtowały się w wyniku rozwoju obszaru i działalności człowieka. Dla tych wyodrębniających się układów, struktur i stref zakłada się zróżnicowane kierunki i działania w ramach polityk rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej MOF Białej Podlaskiej wyróżnia się:

1) **Elementy wzmocnienia i rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych** związane z podstawowymi elementami sieci osadniczej, którą tworzą:

- Miasto Biała Podlaska, wskazane do wzmocnienia funkcji regionalnych (m.in.: szkolnictwa wyższego, działalności naukowo-badawczej, kultury, sztuki i oświaty, usług medycznych, przemysłu wysokiej techniki, obsługi biznesu), a także zapewniających właściwą obsługę mieszkańców oraz
- miejsowości sołectkie gminy wiejskiej Biała Podlaska właściwe dla wzmocnienia i rozwoju funkcji obsługi mieszkańców w zakresie usług podstawowych i obsługi rolnictwa, a także – w zależności od uwarunkowań – dla wzmocnienia i rozwoju funkcji turystyki i rekreacji oraz obsługi i koncentracji przedsiębiorczości pozarolniczej.

Do elementów wzmocnienia i rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych należą:

- Strefa śródmiejska obejmująca najcenniejszą pod względem historycznym i kulturowym część obszaru funkcjonalnego. Jest to strefa wielofunkcyjna, na którą składają się tereny zabudowy historycznej, usług publicznych, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, tereny zielone. W historycznym układzie urbanistycznym strefy zachowało się wiele obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Podstawą dziedzictwa kulturowego jest historyczny układ urbanistyczny Miasta Biała Podlaska. Szczególnie istotnymi elementami zagospodarowania są zespół pałacowo - parkowy Radziwiłłów i zespół szpitalny św. Karola Boromeusza. Na terenie strefy znajdują się również liczne pomniki przyrody.
- Strefa śródmiejska stanowi główny ośrodek usługowy o znaczeniu ponadlokalnym, dla którego zakłada się dalszą aktywizację poprzez m. in.: (1) lokalizację i rozwój usług centrotwórczych, (2) wspomaganie procesów dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej na terenie MOF, (3) podnoszenie jakości i estetyki przestrzeni publicznych, (4) kontynuację i uzupełnianie zabudowy

głównie o funkcjach usługowych i mieszkaniowych, (5) realizację działań służących utrwalaniu tożsamości kulturowej, kreowaniu wizerunku obszaru oraz wykorzystaniu dziedzictwa materialnego i niematerialnego w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym przede wszystkim turystyki i rekreacji, przy jednoczesnej ochronie istniejącej struktury przestrzennej.

- [Obszary zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej](#) wraz z towarzyszącymi usługami podstawowymi, zlokalizowane głównie w środkowej i środkowo-wschodniej części Miasta Biała Podlaska. Jest to obszar o dużej gęstości zaludnienia i intensywnym zainwestowaniu, w którym zakłada się (1) rozwój funkcji usługowych służących podstawowej obsłudze mieszkańców oraz (2) rozwój infrastruktury społecznej, technicznej i komunikacyjnej o charakterze lokalnym.
- [Obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej](#) wraz z towarzyszącymi usługami podstawowymi zlokalizowane w północnej, zachodniej i południowej części Miasta Biała Podlaska oraz w miejscowościach sołeckich w gminie wiejskiej Białą Podlaska, w szczególności położonych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta. Obejmują tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z różnych okresów i o różnej intensywności zagospodarowania, oraz obszary zabudowy zagrodowej. Struktura funkcjonalna tych stref uzupełniona jest funkcjami usługowymi (w tym usługami publicznymi) i terenami zielonymi. W strefach tych zakłada się realizację działań mających na celu (1) wzmocnienie funkcji usługowej, (2) uzupełnianie i rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, w tym powiązań w ramach obszaru funkcjonalnego, (3) wyposażenie w urządzenia infrastruktury społecznej, (4) podnoszenie standardów i estetyki zabudowy.
- [Obszary z dominacją funkcji handlowo-usługowej](#), rozmieszczone przede wszystkim wyspowo w różnych częściach Miasta Biała Podlaska oraz w miejscowościach sołeckich gminy wiejskiej Biała Podlaska. Na terenie miasta strefy te sąsiadują ze strefami zabudowy mieszkaniowej (jedno- i wielorodzinnej), strefą śródmiejską oraz strefami przemysłowymi. Na obszarze wiejskim obszary zabudowy usługowej w większości są ściśle związane z terenami mieszkaniowymi. W strefach tych zakłada się realizację działań sprzyjających (1) wzmocnieniu funkcji usługowej, (2) podniesieniu atrakcyjności inwestycyjnej, (3) wspomaganie procesów dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej na terenie MOF.
- [Obszary z dominacją funkcji przemysłowej](#), mieszczące głównie w środkowej i środkowo-wschodniej części obszaru. Strefy zlokalizowane są w bliskim lub bezpośrednim sąsiedztwie głównych szlaków transportowych i charakteryzują się dobrą dostępnością wewnętrzną i zewnętrzną. Obszary te obejmują tereny koncentracji zabudowy przemysłowo-składowej, jak również tereny inwestycyjne znajdujące się w Mieście Biała Podlaska (Strefa Aktywności Gospodarczej „Północna”, Strefa Aktywności Gospodarczej „Solidarności”, tereny przy ul. Brzegowej) oraz tereny inwestycyjne położone na obszarze gminy wiejskiej w miejscowościach: Woskrzenice Duże, Sławacinek Stary oraz w Cicibór Duży. W strefach tych zakłada się realizację działań ukierunkowanych na (1) rozwój i uzupełnianie infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, (2) podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej, (3) wsparcie i rozwój klastrów gospodarczych oraz (4) wspomaganie procesów dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej na terenie MOF.

2) Elementy o wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej, na które składają się:

- [Węzły ekologiczne](#) stanowiące obszary węzłowe lokalnej sieci ekologicznej będące miejscami o warunkach naturalnych lub zbliżonych do naturalnych i sprzyjającymi występowaniu gatunków rzadkich lub zagrożonych wyginięciem. Obszary węzłowe na terenie MOF to przede wszystkim zwarte kompleksy leśne występujące w północno-wschodniej, południowej i południowo-zachodniej części obszaru.

- **Korytarze ekologiczne** - doliny rzeczne, zapewniające łączność pomiędzy węzłami układu naturalnego, umożliwiające swobodną migrację gatunków.
- **Elementy systemu zieleni urządzonej**, obejmujące parki, zieleni urządzoną (ogrody, zieleńce, zieleni towarzyszącej zabudowie), tereny cmentarzy i ogrodów działkowych. Poszczególne elementy systemu zieleni powinny składać się w jeden funkcjonalny system wymagający zapewnienia i utrzymania drożności powiązań pomiędzy tymi elementami.

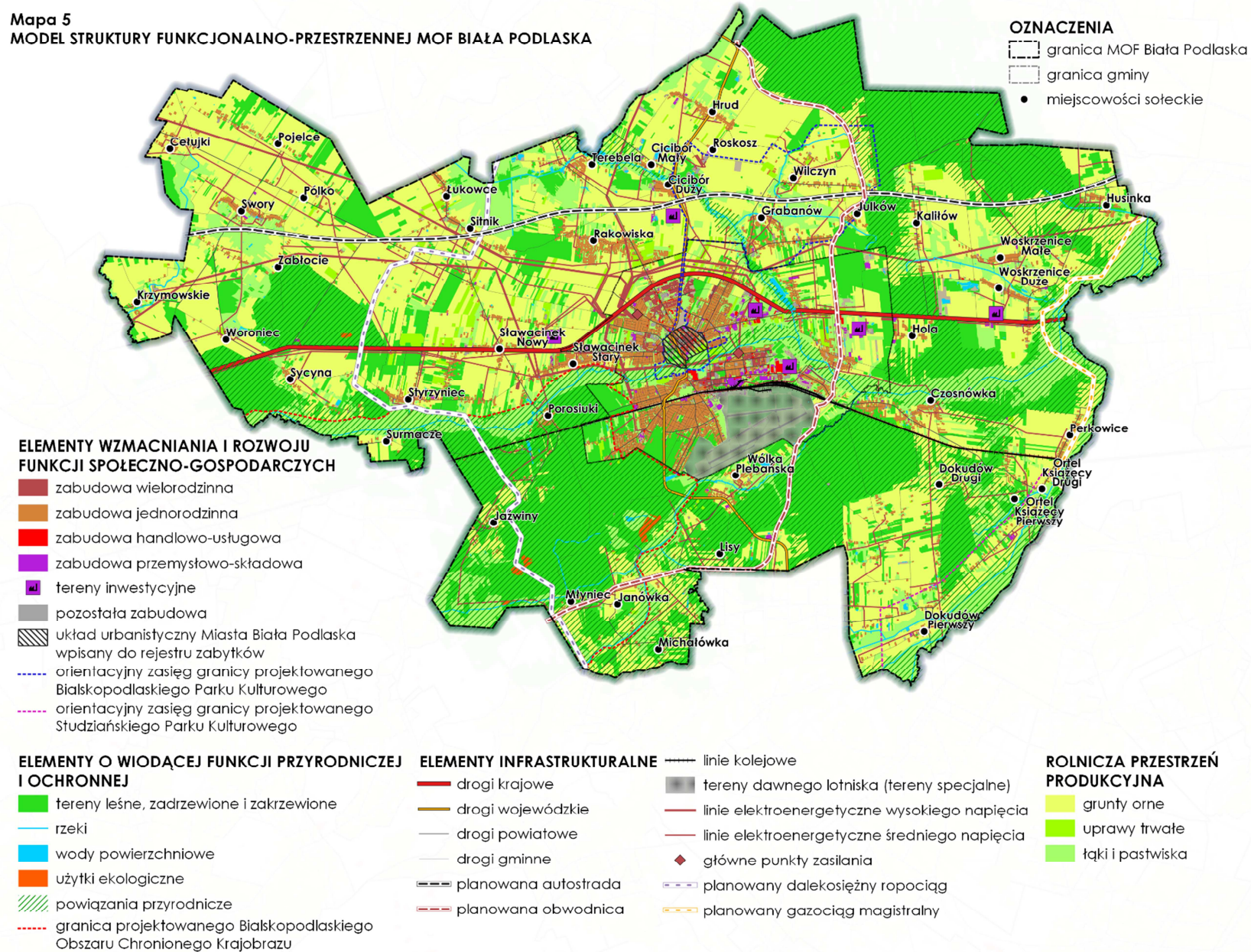
3) Elementy infrastrukturalne kształtujące sieć powiązań wewnętrznych i zewnętrznych, w tym:

- droga krajowa i drogi wojewódzkie stanowiące główny szkielet sieci transportowej, realizujące powiązania zewnętrzne MOF i pełniące jednocześnie funkcję wewnętrznych powiązań stref o funkcjach społeczno-gospodarczych, usługowych i przemysłowych;
- planowany odcinek autostrady A2 Warszawa – Kukuryki;
- planowana wschodnia obwodnica Miasta Biała Podlaska;
- linia kolejowa, realizująca przede wszystkim powiązania zewnętrzne MOF;
- drogi powiatowe – realizujące głównie powiązania wewnętrzne, a także bliskie powiązania zewnętrzne, uzupełniające sieć dróg krajowych i wojewódzkich;
- drogi gminne – realizujące wewnętrzne powiązania transportowe;
- teren lotniska, który obecnie stanowi teren zamknięty;
- elementy systemu energetycznego – linie elektroenergetyczne NN i WN wraz ze stacjami transformatorowymi/GPZ oraz gazociągi wysokiego ciśnienia wraz ze stacjami redukcyjnymi, decydujące o bezpieczeństwie energetycznym obszaru;
- planowany dalekosiężny przesyłowy rurociąg naftowy Brody – Płock;
- planowany gazociąg magistralny

w odniesieniu do których zakłada się realizację działań mających na celu ich rozwój jakościowy i ilościowy. W odniesieniu do infrastruktury transportowej, rozwój ukierunkowany będzie na minimalizowaniu barier i ograniczeń rozwoju w funkcjonowaniu układów przestrzennych, kształtowaniu spójnego systemu zewnętrznych i wewnętrznych powiązań transportowych oraz integrację poszczególnych elementów systemu transportowego i podwyższenie parametrów eksploatacyjnych. Istotnym aspektem realizacji działań będzie również poprawa dostępności komunikacyjnej i mobilności mieszkańców, zapewnienie sprawności powiązań komunikacyjnych, minimalizowanie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz kolizji z elementami sieci ekologicznej. Ważnym elementem będzie również rozwój miejskiego transportu publicznego.

4) Rolnicza przestrzeń produkcyjna, którą stanowią tereny rolnicze (tereny upraw rolniczych, łąki, pastwiska, zadrzewienia śródpolne) i związane z nimi tereny aktywności społeczno-gospodarczej rozciągające się głównie w północnej oraz południowo-wschodniej części MOF. W odniesieniu do przedmiotowej strefy zakłada się rozwój dotychczasowej funkcji rolniczej z zachowaniem istniejących uwarunkowań przyrodniczych. Należy również podjąć działania zmierzające do wzbogacenia funkcjonalnego z zachowaniem obecnych kierunków rozwoju specjalizacji rolnej poprzez wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych i specjalistycznych. Ponadto, ze względu na walory przyrodnicze i kulturowe obszaru oraz występujące zabytki zaleca się wyznaczenie na terenach rolnych i leśnych szlaków turystycznych oraz rozwój w gospodarstwach rolnych różnych form agroturystyki.

Mapa 5
MODEL STRUKTURY FUNKCYJALNO-PRZESTRZENNEJ MOF BIAŁA PODLASKA

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Biała Podlaska i Gminy Biała Podlaska.

9.4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Głównym celem modelowania struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru jest określenie wzajemnych relacji pomiędzy poszczególnymi elementami tej struktury i między tymi elementami a obszarem jako całością oraz kształtowanie tych relacji w sposób zrównoważony. Określenie i delimitowanie elementów składających się na strukturę miejskiego obszaru funkcjonalnego służy również określeniu pożądanych kierunków rozwoju i funkcjonowania poszczególnych jej elementów. Właściwemu kształtowaniu i harmonizowaniu struktury zarówno w odniesieniu do relacji pomiędzy układem naturalnym i antropogenicznym, jak i w obrębie obu układów służą wytyczne dla lokalnych polityk przestrzennych, tj. przestrzenne warunki realizacji polityki rozwoju MOF Białej Podlaskiej. Mając na uwadze elementy i strefy konstytuujące strukturę funkcjonalno-przestrzenną MOF określono poniższe ustalenia i rekomendacje do lokalnej polityki przestrzennej.

□ W zakresie elementów wzmocnienia i rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych przyjmuje się następujące zasady:

- 1) kształtowanie zwartych przestrzennie sfer funkcjonalno-przestrzennych i jednostek osadniczych oraz unikanie niekontrolowanego rozwoju zabudowy, ograniczanie tendencji rozwoju liniowego jednostek osadniczych oraz rozpraszania zabudowy,
- 2) wykorzystanie w pierwszej kolejności obszarów istniejącego zagospodarowania, polegające na: (a) likwidowaniu niezagospodarowanych przestrzeni, otoczonych przez tereny zainwestowane i przeznaczenie ich pod funkcje harmonizujące z przeznaczeniem terenów sąsiednich, (b) uzupełnianiu i kontynuacji urbanizacji obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, z zapewnieniem standardów uwzględniających aspekty użytkowe, kulturowe i ekologiczne środowiska zamieszkania, (c) regeneracji obszarów zdegradowanych w szczególności poprzez rewitalizację oraz inne działania mające na celu przywrócenie im utraconych walorów lub/i nadanie nowych funkcji (modernizacja, rewaloryzacja, adaptacja, rekultywacja, remediacja itd.),
- 3) zachowanie skali i charakteru architektonicznego zabudowy nawiązujących do skali i cech stylowych istniejącego budownictwa;
- 4) planowanie terenów urbanizacji warunkowanych równoczesną realizacją sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- 5) ograniczenie rozprzestrzeniania się zabudowy i wkraczania jej—na obszary o wartościach przyrodniczych oraz na obszary szczególnego zagrożenia powodzią;
- 6) uwzględniania przestrzeni publicznych jako organicznej części ośrodków osadniczych, stanowiących podstawowy element integrujący układy urbanistyczne lub ruralistyczne i decydujących o atrakcyjności obszaru dla zamieszkania;
- 7) zapewnienie ochrony ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń;
- 8) harmonizowanie układu osadniczego z systemem przyrodniczym obszaru poprzez zachowanie i wzbogacanie terenów zieleni urządzonej;
- 9) kształtowanie terenów rekreacyjnych w oparciu o istniejące zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego przy jednoczesnym przeciwdziałaniu degradacji tych zasobów;
- 10) uwzględnianie w kształtowaniu zagospodarowania skutków zmian klimatu m.in. poprzez zwiększenie retencyjności wód opadowych, zwiększaniu udziału terenów zielonych w powierzchni ogólnej terenów zurbanizowanych;

- 11) zachowania historycznych założeń, układów, przestrzeni publicznych i dziedzictwa kulturowego z jego wykorzystaniem w rozwoju turystyki;
 - 12) zagospodarowanie rekreacyjno-wypoczynkowe najatrakcyjniejszych turystycznie obszarów przez dostosowanie istniejącej zabudowy do obsługi turystyki oraz wydzielenie terenów pod tereny rekreacji indywidualnej.
- W ramach wzmocnienia i rozwoju ośrodka subregionalnego oraz jego obszaru funkcjonalnego i wielofunkcyjności strefy związanej z wykorzystaniem potencjałów, kulturowego dziedzictwa materialnego i niematerialnego, w odniesieniu do strefy śródmiejskiej przyjmuje się następujące zasady:
- 1) lokalizowanie funkcji usługowych w sposób niekolizyjny z historycznymi i kulturowymi zasobami obszaru, zapewniający podstawy utrzymania dobrego stanu technicznego zabudowy i zagospodarowania oraz atrakcyjność turystyczną;
 - 2) przeznaczanie, w procesie rewitalizacji i restrukturyzacji funkcjonalnej obiektów na usługi ogólnodostępne służące celom publicznym oraz uzupełnianie bazy infrastruktury społecznej;
 - 3) zachowanie zabytkowych obiektów i zespołów zabudowy, elementów składających się na lokalne dziedzictwo kulturowe, historycznych układów urbanistycznych, przestrzeni publicznych i dziedzictwa kulturowego z jego wykorzystaniem w rozwoju turystyki, w szczególności poprzez: zachowanie historycznego układu urbanistycznego centrum miasta wpisanego do rejestru zabytków; rewaloryzację obiektów o wartościach kulturowych, dążenie do integracji historycznych i współczesnych struktur architektonicznych i urbanistycznych;
 - 4) ustalenie zasad estetyki przestrzennej, dążenie do dostosowania układu i kolorystyki nowo powstającej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej i tradycyjnej architektury;
 - 5) ochronę elementów zagospodarowania przestrzennego istotnych dla planowanego Białskopodlaskiego Parku Kulturowego
 - 6) harmonizowanie układu osadniczego z systemem przyrodniczym miasta poprzez ochronę doliny rzeki Krzny i elementów środowiska przyrodniczego, w tym zachowanie i wzbogacanie terenów zieleni miejskiej przy uwzględnieniu powiązań przestrzennych elementów węzłowych systemu (zieleńców, parków, cmentarza);
 - 7) ochronę istniejących pomników przyrody;
 - 8) harmonizowanie funkcjonowania zasobów dziedzictwa kulturowego z zasobami środowiska przyrodniczego w rozwoju turystyki i rekreacji;
 - 9) uwzględnianie priorytetu komunikacji zbiorowej, pieszej i rowerowej z ograniczaniem samochodowej indywidualnej w rozwoju systemów transportowych.
- W zakresie krystalizowania struktury osadniczej, podnoszenia atrakcyjności i jakości zamieszkania oraz efektywnego wykorzystywania terenów przeznaczonych pod zabudowę minimalizującego ekspansję zabudowy na tereny otwarte, w odniesieniu do stref zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej przyjmuje się następujące zasady:
- 1) uzupełnianie jednolitych funkcjonalnie kwartałów niekolizyjnymi funkcjami uzupełniającymi, z dążeniem do wykształcania układu wielofunkcyjnych struktur, o skali wyznaczonej zasięgiem dojścia pieszego;
 - 2) kształtowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych umożliwiających osiągnięcie wysokich standardów zagospodarowania;
 - 3) restrukturyzację i planowanie zagospodarowania na terenach perspektywicznych w sposób zapobiegający powstawaniu środowiskowych kolizji funkcjonalnych związanych z przebiegiem linii elektroenergetycznych WN, tranzytowych tras komunikacyjnych (dróg krajowych, wojewódzkich) oraz bezpośrednim sąsiedztwem terenów zabudowy przemysłowej poprzez

m.in.: strefowanie zagospodarowania na styku z istniejącymi funkcjami przemysłowymi i zabudową uciążliwą, tworzenie pasów ochronnych, w tym zieleni izolacyjnej;

- 4) planowanie rozwoju terenów perspektywicznych z uwzględnieniem ochrony ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.);
- 5) uzupełnianie uzbrojenia perspektywicznych terenów rozwojowych w sieci infrastruktury technicznej i komunikacyjnej;
- 6) uwzględnianie priorytetu komunikacji zbiorowej, pieszej i rowerowej z ograniczaniem samochodowej indywidualnej w rozwoju systemów transportowych.

□ W zakresie krystalizowania struktury osadniczej, podnoszenia atrakcyjności i jakości zamieszkania oraz efektywnego wykorzystywania terenów przeznaczonych pod zabudowę minimalizującego ekspansję zabudowy na tereny otwarte, w odniesieniu do stref zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przyjmuje się następujące zasady:

- 1) uzupełnianie jednolitych funkcjonalnie kwartałów niekolizyjnymi funkcjami usługowymi, z dążeniem do wykształcania układu struktur wielofunkcyjnych, o skali wyznaczonej zasięgiem dojścia pieszego;
- 2) restrukturyzację i planowanie zagospodarowania na terenach perspektywicznych w sposób zapobiegający powstawaniu środowiskowych kolizji funkcjonalnych związanych z przebiegiem linii elektroenergetycznych WN, tranzytowych tras komunikacyjnych (dróg krajowych, wojewódzkich) oraz bezpośrednim sąsiedztwem terenów zabudowy przemysłowej poprzez m.in.: strefowanie zagospodarowania na styku z istniejącym zagospodarowaniem generującym uciążliwość, tworzenie pasów ochronnych, w tym zieleni izolacyjnej;
- 3) planowanie rozwoju terenów perspektywicznych z uwzględnieniem ochrony ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.);
- 4) uzupełnienie uzbrojenia perspektywicznych terenów rozwojowych w sieci infrastruktury technicznej i komunikacyjnej z uwzględnieniem komunikacji rowerowej w rozwoju systemów transportowych;
- 5) zwiększenie roli transportu publicznego, tzn. możliwości zastąpienia w możliwie szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej komunikacją zbiorową.

□ W zakresie rozwoju usług i przedsiębiorczości oraz wzmocnienia i rozwoju funkcjonalnego MOF w odniesieniu do strefy usługowej i przemysłowej przyjmuje się następujące zasady:

- 1) restrukturyzację i planowanie zagospodarowania w sposób zapobiegający powstawaniu środowiskowych kolizji funkcjonalnych związanych z bezpośrednim sąsiedztwem terenów zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej poprzez m.in.: strefowanie zagospodarowania na styku z istniejącymi funkcjami chronionymi akustycznie, tworzenie pasów ochronnych, w tym zieleni izolacyjnej, organizację obsługi komunikacyjnej w sposób ograniczający potencjalną uciążliwość (w tym zakłócenia w płynności ruchu, hałas, zanieczyszczenie powietrza);
- 2) kształtowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych dla lokalizacji wielofunkcyjnych centrów usługowych z uwzględnieniem lokalizacji ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia przestrzeni publicznych (zieleńców, placów zabaw, pasaży handlowych, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.);
- 3) promowanie wykorzystywania i przystosowania obiektów o wartościach kulturowych na cele usługowe;

- 4) przeznaczanie w procesie rewitalizacji i restrukturyzacji funkcjonalnej obiektów na usługi ogólnodostępne służące celom publicznym oraz uzupełnianie bazy infrastruktury społecznej;
- 5) koncentrowanie uciążliwej lub wysokospecjalistycznej aktywności gospodarczej w wyodrębnionych strefach;
- 6) rewitalizację i rewaloryzację terenów zdegradowanych na cele funkcji usługowych związanych z rozwojem przedsiębiorczości;
- 7) kształtowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych, kompleksowo uzbrojonych w urządzenia infrastruktury technicznej; odpowiednio powiązanych z układem drogowym i/lub kolejowym oraz wykorzystujących w pierwszej kolejności tereny w bezpośrednim zasięgu oddziaływania istniejących kompleksów przemysłowych, usługowych;
- 8) rozwój infrastruktury badawczo-rozwojowej integrującej naukę ze sferą gospodarczą jako bazy dla stworzenia zaplecza w postaci strefy ekonomicznej dla rozwoju funkcji usługowych i produkcyjnych.

□ W celu właściwego funkcjonowania struktur przyrodniczych, uwzględniającego ich integrację i harmonizację z obszarami rozwoju społeczno-gospodarczego i infrastrukturą, w zakresie kształtowania stref o wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej przyjmuje się następujące zasady:

- 1) przestrzeganie ustalonych zasad ochrony dla istniejących terenów i obiektów chronionych oraz utworzenie na terenie MOF projektowanych obszarów o podwyższonych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 2) ochrona i wzbogacanie walorów środowiskowych terenów położonych w granicach istniejących i planowanych form ochrony przyrody;
- 3) zachowanie „zielonego pierścienia”, czyli niezagospodarowanych terenów zielonych położonych wokół Miasta Białą Podlaska;
- 4) utrzymywanie przestrzeni wolnej od zabudowy w ciągu krajowych korytarzy ekologicznych;
- 5) zapewnienie odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej migrację zwierząt w sytuacji występowania kolizji z elementami infrastruktury drogowej lub kolejowej oraz sytuowania nasypów ziemnych poprzecznie do osi korytarza;
- 6) zwiększanie ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienia;
- 7) ochrona dolin rzecznych jako korytarzy ekologicznych poprzez pozostawienie dolin jako terenów otwartych, utrzymywanie w dolinach trwałych użytków zielonych i nieprzekształcanie ich w grunty orne, obsadzanie brzegów rzek i większych rowów roślinnością krzewiastą;
- 8) zrównoważone wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego do rozwoju funkcji rekreacyjnych i wypoczynkowych, w tym realizacji małej architektury, infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej oraz ciągów pieszo-rowerowych jako elementu kompleksowego systemu powiązań komunikacyjnych obszaru;
- 9) kształtowanie funkcji turystycznej z uwzględnieniem nadrzędności funkcji przyrodniczej, w szczególności poprzez dostosowanie form zagospodarowania i intensywności użytkowania turystycznego do chłonności środowiska przyrodniczego;
- 10) utrzymanie istniejących i kształtowanie nowych powiązań elementów węzłowych (ogrody, zieleńce, zieleń towarzysząca zabudowie, tereny cmentarzy, ogrody działkowe) zlokalizowanych głównie na terenach zainwestowanych i przeznaczonych do zagospodarowania z terenami otwartymi;
- 11) utrzymanie i wzbogacanie drzewostanu, roślinności i wyposażenia parków i zieleńców;
- 12) wzbogacanie funkcjonalne terenów zieleni urządzonej uwzględniające realizację małej infrastruktury, urządzeń sportu i rekreacji, infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej oraz ciągów pieszo-rowerowych uwzględniające walory środowiska przyrodniczego i kulturowego;

- 13) realizacja nowych założeń parkowych i systemów zieleni urządzonej na obszarach wskazanych pod zabudowę lub zagospodarowanie oraz już zainwestowanych.

□ W celu kształtowania spójnego systemu zewnętrznych i wewnętrznych powiązań transportowych oraz integracji poszczególnych elementów tego systemu, jak również zrównoważonego rozwoju infrastruktury technicznej przyjmuje się następujące zasady:

- 1) objęcie ochroną planistyczną terenów stanowiących rezerwy pod lokalizację planowanych dróg, kluczowych dla zwiększenia sprawności zewnętrznych powiązań komunikacyjnych MOF;
- 2) rozwój ilościowy i jakościowy systemu komunikacyjnych powiązań wewnętrznych mający na celu zapewnienie dostępności do ośrodka subregionalnego ośrodka – Miasta Białą Podlaska, skupiającego funkcje ponadlokalne;
- 3) realizowanie działań mających na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez m.in.: przebudowę niebezpiecznych skrzyżowań, oddzielenie ruchu pieszego i rowerowego od samochodowego, rozwój systemów wykorzystujących technologie informacyjne i komunikacyjne (ITS) usprawniających zarządzanie ruchem i transportem zbiorowym;
- 4) ograniczanie lokalizowania funkcji wrażliwych na uciążliwość hałasu na terenach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie głównych drogowych powiązań transportowych,
- 5) uzupełnianie docelowego układu drogowych powiązań wewnętrznych w terenach perspektywicznego rozwoju zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej, zgodnie z założeniami określonymi w docelowym układzie komunikacyjnym obszaru;
- 6) zwiększanie konkurencyjności komunikacji zbiorowej poprzez realizację działań uwzględniających m.in.: modernizację taboru (w tym dostosowywanie do norm ochrony środowiska), modernizację i zwiększenie dostępności infrastruktury komunikacji zbiorowej, nadanie priorytetu komunikacji autobusowej w ruchu ulicznym, dostosowanie ulic do prowadzenia ruchu autobusowego;
- 7) rozwój infrastruktury ścieżek rowerowych oraz miejsc obsługi rowerzystów w oparciu o kompleksowy program rozwoju ścieżek rowerowych;
- 8) organizację i zagospodarowanie historycznych szlaków kulturowych w formie tras rowerowych lub szlaków turystycznych;
- 9) rozwój jakościowy i ilościowy systemu zbiorowego zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków z uwzględnieniem zasady równoległej realizacji sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej na terenach zabudowanych oraz perspektywicznego rozwoju zabudowy;
- 10) rozwój systemu kanalizacji sanitarnej i deszczowej na terenach zainwestowanych;
- 11) uwzględnianie w kształtowaniu zagospodarowania skutków zmian klimatu m.in. poprzez zwiększenie retencyjności wód opadowych;
- 12) realizację programów mających na celu modernizację indywidualnych źródeł ciepła z zaleceniem eliminacji uciążliwych palenisk węglowych i stosowanie do celów grzewczych i bytowych gazu ziemnego oraz pozyskiwanie ciepła ze źródeł odnawialnych;
- 13) poprawa efektywności energetycznej energochłonnych obiektów oraz instalacji poprzez wdrożenie technologii niskoemisyjnych.

□ W celu rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej obszaru oraz wzbogacenia funkcjonalnego obszaru z zachowaniem obecnych kierunków rozwoju specjalizacji rolnej przy uwzględnieniu ochrony walorów przestrzeni rolniczej przyjmuje się następujące zasady:

- 1) utrzymanie dotychczasowego rolniczego użytkowania terenów, mozaikowatej struktury oraz ekstensywnych form użytkowania gruntów;

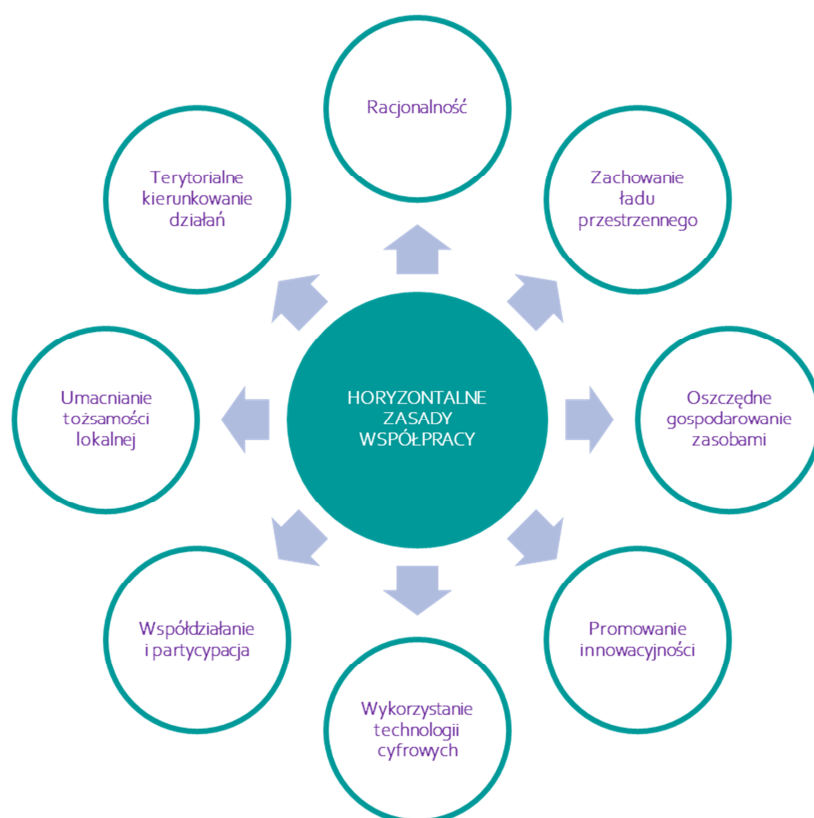
- 2) koncentracja zabudowy w obecnych granicach miejscowości, zwiększenie zwartości układu osadniczego, ograniczania tendencji do rozwoju liniowego, a także tendencji rozpraszania zabudowy i fragmentaryzacji krajobrazu;
- 3) niwelowania potencjalnych konfliktów przestrzennych poprzez kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną a zabudową mieszkaniową;
- 4) wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego do rozwoju i wzbogacania wielofunkcyjnego rozwoju ośrodków osadniczych, w tym do intensyfikacji rozwoju gospodarstw agroturystycznych (głównie w obszarach nagromadzenia i koncentracji obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego) i ekologicznych.

10. Spójność z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 i celami polityki spójności 2021 - 2027

Konsekwencją i logikę programowania działań strategicznych w procesie definiowania celów i kierunków działań Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030 zapewnia zachowanie spójności z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030). Istotną kwestią jest tu zgodność z **modelem zrównoważonego rozwoju województwa lubelskiego**, który ma charakter funkcjonalny i oparty jest o cztery filary zakładające:

- zrównoważony terytorialnie rozwój regionu
- integrację zasobów i potencjałów
- stymulowanie racjonalnymi wyborami strategicznymi
- ukierunkowanie na osiągnięcie wysokiej jakości życia

Ważnym aspektem w określaniu celów i kierunków działań Strategii było uwzględnienie przedstawianych w SRWL 2030 **horyzontalnych zasad współpracy**, które obowiązują wszystkich interesariuszy regionalnej polityki rozwoju oraz determinują sposób osiągania celów rozwoju przyjętych w SRWL:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

Wykorzystanie modeli, zasad i rekomendacji zawartych w SRWL 2030 było ważnym aspektem w formułowaniu celów Strategii MOF Biała Podlaska, szczególnie w kontekście wykorzystania dostępnych instrumentów rozwoju terytorialnego zapewniających większą efektywność wydatkowania środków publicznych i koncentrację na realizacji projektów prorozwojowych.

Analizując problemy, potencjały i przewagi konkurencyjne obszaru MOF oraz określając cele Strategii zachowano spójność z celami operacyjnymi SRWL 2030.

Spójność celów z Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska z celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

Cele strategiczne Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030
<p><u>Cel strategiczny 1</u> Adaptacja do zmian klimatu i zrównoważona przestrzeń</p>	<p>2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej</p> <p>2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym ośrodków subregionalnych)</p> <p>2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich</p> <p>2.4. Ochrona walorów środowiska</p> <p>3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu</p>
<p><u>Cel strategiczny 2</u> Wzrost konkurencyjności i atrakcyjności gospodarczej</p>	<p>2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej</p> <p>2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym ośrodków lokalnych)</p> <p>3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw</p>
<p><u>Cel strategiczny 3</u> Wzrost jakości życia i spójności społecznej</p>	<p>2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym ośrodków lokalnych)</p> <p>3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu</p> <p>4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego</p> <p>4.3. Włączenie i integracja społeczna</p> <p>4.6. Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania</p>

W celu zwiększenia możliwości finansowania przedsięwzięć strategicznych, szczególnie w zakresie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, zachowano logikę interwencji w zakresie spójności celów szczegółowych Strategii MOF Biała Podlaska z celami szczegółowymi polityki spójności na lata 2021 – 2027.

Spójność celów szczegółowych Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska z celami szczegółowymi polityki spójności na lata 2021 – 2027

Cele szczegółowe Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska	Cele szczegółowe polityki spójności na lata 2021 – 2027
1.1. Rozwój zrównoważonego transportu i mobilności multimodalnej	CS 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	CS 2(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych CS 2(ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju
1.3. Wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej	CS 2(iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku CS 2(v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej
1.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	CS 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej
1.5. Ochrona bioróżnorodności i edukacja ekologiczna	CS 2(vii) Ochrona przyrody i bioróżnorodności, zielona infrastruktura, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia
1.6. Poprawa jakości i dostępności obiektów i przestrzeni publicznych oraz infrastruktury rekreacyjnej i sportowej	CS 2(vii) Ochrona przyrody i bioróżnorodności, zielona infrastruktura, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia CS 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
2.1. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego	CS 1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych
2.2. Poprawa dostępności do obszarów gospodarczych i peryferyjnych	CS 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne
3.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury	CS 4(iii) [EFRR] Infrastruktura społeczna - wspieranie

<p>pomocy społecznej</p>	<p>włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p> <p>CS 4(k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>
<p>3.2. Podniesienie jakości edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wyrównywanie szans edukacyjnych</p>	<p>CS 4(ii) [EFRR] poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online</p> <p>CS 4(f) [EFS+] wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>
<p>3.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury</p>	<p>CS 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>
<p>3.4. Rozwój budownictwa społecznego i wzmocnienie kapitału społecznego</p>	<p>CS 4(iii) [EFRR] Infrastruktura społeczna - wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p>

11. Terytorialny wymiar wsparcia, obszary strategicznej interwencji

Istotnymi elementami determinującymi zakres Strategii oraz logikę programowania są specyficzne uwarunkowania określone dla Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w latach 2021 – 2027. MOF Biała Podlaska został objęty instrumentem ZIT, dlatego też dokument Strategii oraz tryb jej opracowania i wdrażania zachowują zgodność zarówno z zapisami *Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce*, jak też z *Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*. W zakresie wyznaczonych dla ZIT obszarów wsparcia na poziomie regionalnym Strategia MOF Biała Podlaska jest zgodna z projektem *Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027*.

Podstawą określenia wymiaru terytorialnego jest nowy paradygmat polityki rozwoju, zdefiniowany w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym, m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030). Model ten zakłada zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów oraz zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo - rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony².

Potencjały i bariery rozwojowe obszaru MOF Biała Podlaska posiadają swoje odniesienia przestrzenne, a ich identyfikacja ma istotne znaczenie dla prowadzenia polityki rozwoju w ujęciu terytorialnym. Pozwala to na ukierunkowanie interwencji publicznych nie tylko tematycznie, ale także w stosunku do konkretnych obszarów geograficznych. Podejście terytorialne w niniejszej Strategii jest narzędziem wzmacniania procesów rozwojowych na terenie gmin partnerskich MOF, pozwalając tym samym na zwiększenie skuteczności osiągnięcia celów strategicznych.

Odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji, w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów, przełożyło się na wyznaczenie **krajowych i regionalnych Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI)** oraz na tworzenie instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb rozwojowych – w tym przypadku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Obszar MOF Biała Podlaska objęty zostało OSI wyznaczonymi w KSRR 2030 pn. **miasta średnie tracące funkcje społeczno – gospodarcze**.

11.1. Podejście terytorialne - uwarunkowania krajowe i regionalne

W aspekcie terytorialnym Strategii uwzględniono założenia i kierunki polityki regionalnej, określone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030. SRWL 2030 wyznacza regionalne strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych - **obszary Strategicznej Interwencji o znaczeniu regionalnym**.

W wymiarze strategicznym oznacza to wskazanie³:

- obszarów dla których zdefiniowany indywidualny priorytet rozwojowy determinuje zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych,

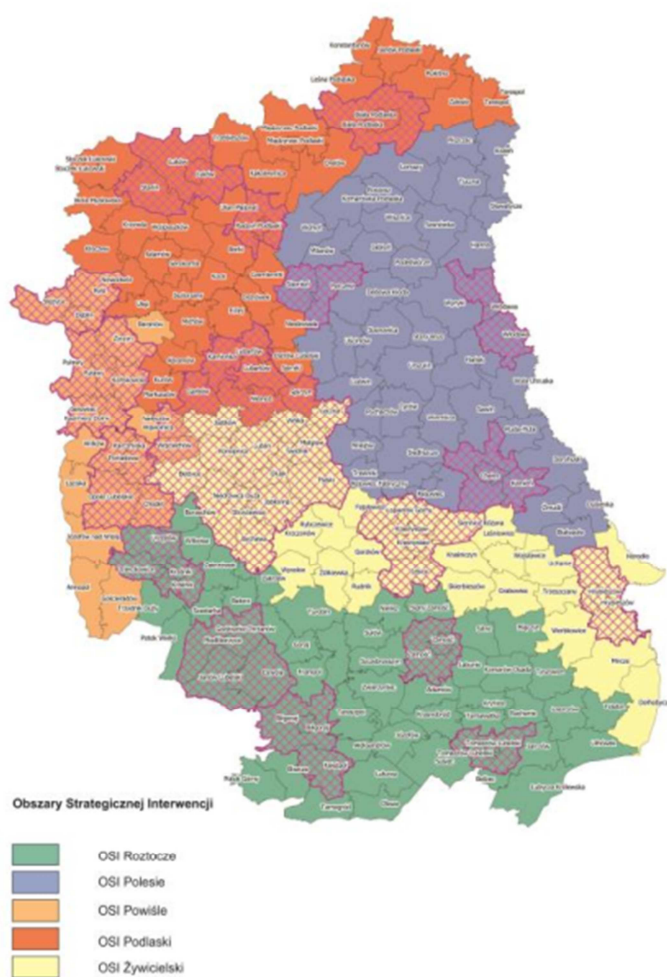
² Rozwój odpowiedzialny to również rozwój zrównoważony terytorialnie, który rozwija i efektywnie wykorzystuje miejscowe zasoby i potencjały wszystkich terytoriów, a w szczególności wspomaga rozwój tych obszarów, które mają mniejszą odporność na zjawiska kryzysowe, nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego lub utraciły funkcje społeczno-gospodarcze. (KSRR 2030).

³ Źródło: SRWL 2030

- kierunków działań (wybranych spośród wszystkich kierunków działań SRWL 2030), których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych,
- przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla rozwoju określonych subregionów funkcjonalnych, w tym przede wszystkim służących poprawie ich dostępności w układzie wewnętrznym i zewnętrznym.

Jednocześnie podstawą określenia wymiaru terytorialnego w Strategii MOF Biała Podlaska są cele i zasady rozwoju przestrzennego przedstawione za pomocą modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI O ZNACZENIU REGIONALNYM

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL) wyznacza **Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu regionalnym**. Jest to konsekwencja decyzji dotyczącej potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań SRWL na określonych obszarach województwa z wykorzystaniem modelu zrównoważonego rozwoju.

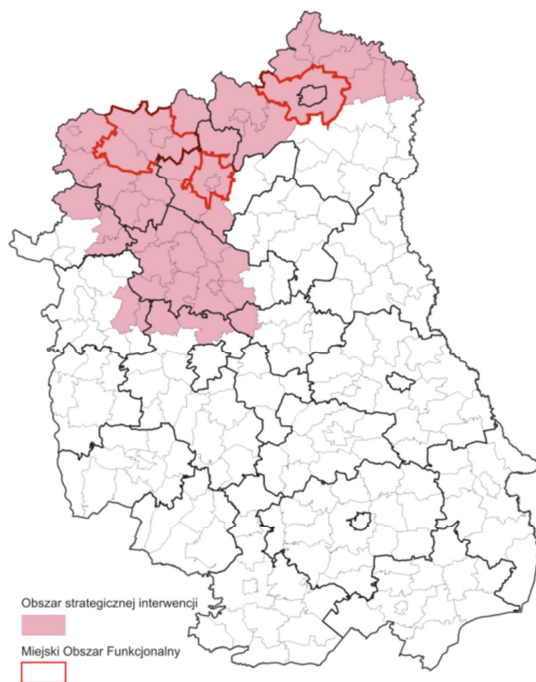
Zakres OSI wskazanych w SRWL 2030 obejmuje:

- obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast (Miejskie Obszary Funkcjonalne ośrodków subregionalnych i lokalnych oraz Lubelski Obszar Metropolitalny),

- strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych (OSI Subregionalne: Roztocze, Polesie, Powiśle, Podlaski, Żywicielski).

W ramach powyższej delimitacji wskazano obszary, na których samorząd województwa lubelskiego zakłada zastosowanie mechanizmów terytorialnych - tematycznych kierunków interwencji z uwzględnieniem wsparcia z poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego oraz przedsięwzięć priorytetowych dla rozwoju poszczególnych OSI.

OSI PODLASKI

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

Zgodnie z delimitacją OSI przedstawioną w SRWL 2030 gminy partnerskie obszaru MOF Biała Podlaska położone są na terenie Podlaskiego Obszaru Strategicznej Interwencji.

Za priorytet rozwoju Podlaskiego OSI uznano „gospodarcze wykorzystanie potencjału krajowych i europejskich korytarzy transportowych”. Określono również główne kierunki interwencji / tematyczne obszary wsparcia OSI Podlaskiego⁴:

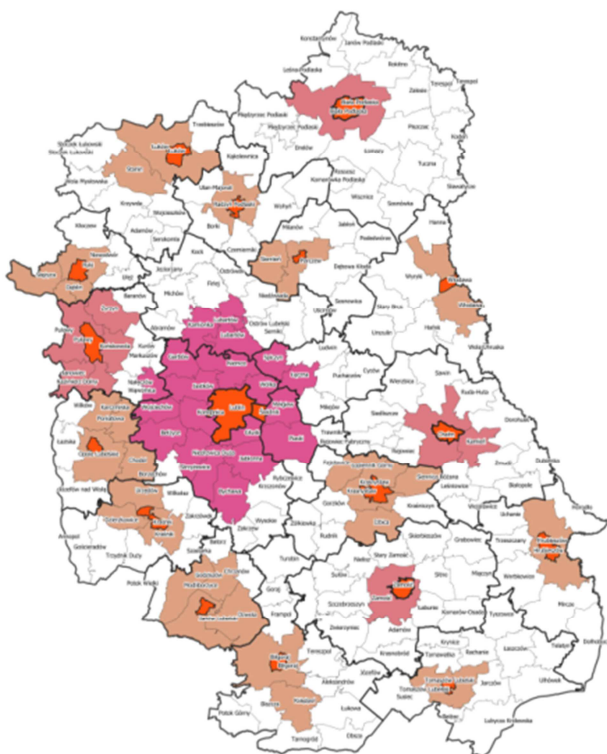
- **Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych**
 - rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji.
- **Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej**
 - poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast,
 - poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny,

⁴ Źródło: SRWL 2030

- rozwój lokalnych układów drogowych zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.
- **Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich**
 - stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości,
 - przeciwdziałanie wykluczeniu transportowemu,
 - wyprowadzanie ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów (w tym rewitalizacja),
 - poprawa dostępności do świadczonych podstawowych usług społecznych,
 - zwiększenie dostępności usług telekomunikacyjnych świadczonych na poziomie lokalnym,
 - wspieranie usług publicznych służących rozwijaniu działalności kulturalnej, wzmocnieniu poczucia tożsamości lokalnej i budowie społeczeństwa obywatelskiego.
- **Ochrona walorów środowiska**
 - wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek,
 - ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności.
- **Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw**
 - rozwijanie sektora logistycznego (infrastruktura, systemy zarządzania, usługi, kompetencje i umiejętności kadr).
- **Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu**
 - ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.
- **Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej**
 - wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).

Jednocześnie zgodnie z delimitacją OSI przedstawioną w SRWL 2030 MOF Biała Podlaska należy do Obszaru Strategicznej interwencji o znaczeniu regionalnym pn. **OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne (MOF ośrodków lokalnych)**.

OSI MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE (MOF OŚRODKÓW LOKALNYCH)

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

Zgodnie z przyjętym podejściem dotyczącym zintegrowanego planowania rozwoju, w odniesieniu do miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz ich obszarów funkcjonalnych wskazuje się działania określone w KSRR 2030⁵.

Zaznaczyć należy, że OSI wyznaczone w KSRR 2030 i w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 wspierane będą z poziomu kraju oraz województwa za pomocą dedykowanych instrumentów, na które wydzielone zostaną odrębne pule środków lub podlegać będą preferencjom punktowym w konkursach.

Wymiar terytorialny Strategii Rozwoju Ponadlokalnego MOF Białą Podlaska ujęty na poziomie celów, kierunków działań i propozycji konkretnych przedsięwzięć jest kontynuacją polityki regionalnej Samorządu Województwa Lubelskiego oraz podejścia terytorialnego na poziomie krajowym wyrażonego w KSRR 2030 i Umowie Partnerstwa 2021 - 2027. Taka orientacja jest zbieżna z podejściem terytorialnym wskazanym w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (rozwój terytorialnie wrażliwy i odpowiedzialny).

W przypadku niniejszej Strategii przekłada się to przede wszystkim na silniejsze włączanie w procesy rozwojowe miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze, tj. obszarów, o niższym poziomie rozwoju i niskiej odporności na zjawiska kryzysowe. Efektem takiego podejścia będzie wyrównywanie szans oraz kształtowanie warunków dla wzmocnienia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej obszaru MOF Białą Podlaska – rozwoju zrównoważonego terytorialnie.

Na etapie definiowania celów i kierunków Strategii uwzględniono wykorzystanie dostępnych instrumentów rozwoju terytorialnego – przede wszystkim Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,

⁵ Źródło: SRWL 2030

które gwarantować powinny większą efektywność angażowanych środków publicznych, selektywność podejścia, realizację wspólnych projektów partnerskich i zintegrowanych oraz spójność rozwojową obszaru MOF Biała Podlaska.

Wykorzystano też wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, na podstawie której wskazano przedsięwzięcia bazujące na rozwijaniu potencjałów obszaru oraz jego przewag konkurencyjnych.

11.2. Potencjalne kierunki współpracy w wymiarze terytorialnym

Proponowane kierunki współpracy obejmują obszary, w ramach których polityka regionalna skoncentrowana jest na terytorialnym wymiarze wsparcia, zaś realizacja przedsięwzięć uwarunkowana jest podjęciem współpracy między Miastem i Gminą Biała Podlaska oraz innymi partnerami publicznymi i prywatnymi w ramach partnerstwa gmin MOF.

- **Dostępność komunikacyjna** - modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej, rozwój systemu transportu zbiorowego – poprawa dostępności do obszarów gospodarczych i miejsc atrakcyjnych pod względem rekreacyjnym i turystycznym.
- **Atrakcyjność inwestycyjna** - rozwój terenów inwestycyjnych oraz infrastruktury i usług wspierających przedsiębiorczość, wspólna oferta i baza ofert inwestycyjnych MOF Biała Podlaska, wspólna promocja gospodarcza, profilowane usługi dla przedsiębiorców.
- **Gospodarka w obiegu zamkniętym** - wzmacnianie zdolności adaptacyjnych instytucji publicznych i przedsiębiorstw do zmiennych warunków rynkowych i technologicznych, edukacja społeczna, maksymalizacja skali recyklingu odpadów, poprawa jakości powietrza poprzez rozwój gospodarki niskoemisyjnej, budownictwo pasywne.
- **System promocji produktów lokalnych** - rozwój marki terytorialnej MOF Biała Podlaska oparciu o zintegrowany system promocji obszaru obejmujący aspekty gospodarcze (oferta inwestycyjna, rozwój przedsiębiorczości) oraz rekreacyjne i turystyczne (spójne produkty i usługi).
- **Atrakcyjność rekreacyjna i turystyczna** - poprawa jakości, kompleksowości i dostępności oferty czasu wolnego (rekreacja i turystyka), sportowej i kulturalnej dla mieszkańców MOF i turystów, modernizacja i budowa infrastruktury obsługi ruchu turystycznego, poprawa jakości usług świadczonych w dziedzinie turystyki i promocji turystycznej.
- **Stworzenie i rozwój marki turystycznej MOF Biała Podlaska** - zintegrowana oferta rekreacyjna – turystyczna - kulturalna – noclegowa - kulinarna, współpraca z przedsiębiorcami w tworzeniu i rozwoju marki turystycznej, rozwój „przemysłu czasu wolnego” (kultura, aktywny odpoczynek, rozrywka, rekreacja, sport, turystyka: rowerowa, nordic walking, konna, kulturowa, historyczna, przyrodnicza, kulinarna, sentymentalna, tematyczna, itp.).
- **Adaptacja do zmian klimatu** - wprowadzanie technologii OZE w obiektach publicznych i prywatnych, ochrona terenów naturalnej retencji wodnej, zagospodarowanie wód opadowych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury, rozwój i unowocześnianie gospodarki ściekowej, doskonalenie narzędzi monitorowania stanu środowiska i szybkiego reagowania, rozwój gospodarki niskoemisyjnej i zeroemisyjnej oraz poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym, edukacja ekologiczna.
- **Kapitał społeczny** - wspieranie oddolnych inicjatyw obywatelskich, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, zwiększenie udziału partycypacji społecznej w zarządzaniu samorządami, udział mieszkańców w budowie i rozwoju marki terytorialnej (produkty lokalne, turystyka), zachowanie dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego.
- **System pomocy społecznej** - podniesienie jakości i dostępności usług społecznych i ochrony zdrowia, dostosowanie usług i infrastruktury do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych (w tym

srebrna gospodarka jako odpowiedź na wyzwania demograficzne), zachowanie standardów dostępności w infrastrukturze i usługach publicznych.

- **Bezpieczeństwo i usługi cyfrowe** - rozwój szerokopasmowej infrastruktury dostępowej (szczególnie na obszarach o niskim dostępie do sieci), rozwój narzędzi i infrastruktury niezbędnej do świadczenia bezpiecznych e-usług w administracji publicznej i edukacji, poprawa poziomu cyberbezpieczeństwa, podniesienie kompetencji cyfrowych urzędników i mieszkańców - dążyć należy do wdrożenia 4 poziomu dojrzałości e-usług (transakcja) i docelowo 5 poziomu (personalizacja).
- **Kompetencje instytucji publicznych** - wzmacnianie mechanizmów zarządzania strategicznego w samorządach MOF Białą Podlaska w zakresie: integracji działań JST z celami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi, nastawienia na innowacyjne rozwiązania i korzystania z dobrych praktyk, planowania strategicznego, racjonalizacji gospodarki budżetowej w oparciu o analizę kosztów i korzyści ekonomiczno-społecznych, kompetencji cyfrowych, współpracy JST oraz wykorzystania narzędzi partycypacji społecznej.

12. Ramy finansowe i źródła finansowania strategii

Identyfikacja i późniejsze skuteczne wykorzystanie odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań determinuje sukces (osiągnięcie zakładanych celów) wdrażania Strategii Rozwoju MOF Białą Podlaska. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom lokalny, regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów publicznych i niepublicznych w zależności od poziomu ich zarządzania.

Dodatkowo, należy wziąć pod uwagę różne formy finansowania przedsięwzięć (zarówno dotację jak też instrumenty finansowe, w tym zwrotne) oraz dodatkowe możliwości jakie daje realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno - prywatnego. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje mechanizm Porozumień Terytorialnych określony w art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2021 r. poz. 1057 t.j.).

Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach Strategii wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków – zarówno na poziomie struktur administracji Miasta i Gminy Białą Podlaska, jak też na poziomie struktur zarządczych porozumienia międzygminnego samorządów MOF.

Proces ten powinien przede wszystkim uwzględniać różnorodność opcji finansowania projektów wynikających ze Strategii (źródła i formy). Kluczową kwestią jest tu bieżąca identyfikacja dostępnych możliwości finansowania, odejście od typowego systemu grantowego, wypracowanie i koordynacja wspólnych zasad korzystania z funduszy zwrotnych, a także sięganie po środki bezpośrednio zarządzane przez Komisję Europejską. Ideą takiego podejścia jest dywersyfikacja, a także ciągłość działań (szczególnie w przypadku projektowania finansowania przedsięwzięć środkami zwrotnymi), która pozwoli na wypracowanie długoterminowego planu finansowego, a także wdrażanie inwestycji bardziej ryzykownych, często o charakterze innowacyjnym i eksperymentalnym.

Działania (projekty) przewidziane do realizacji w Strategii mają szeroki zakres i w związku z tym koniecznym będzie poszukiwanie różnych źródeł ich finansowania, uwzględniających m.in. regionalne i krajowe środki w ramach Polityki Spójności i Wspólnej Polityki Rolnej 2021 – 2027 – przede wszystkim w ramach instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Podkreślić należy, że oprócz dotacji, subwencji i innych form finansowania bezzwrotnego, istotnym elementem finansowania będą instrumenty zwrotne.

Dlatego też podejmując decyzje o realizacji projektów (szczególnie w zakresie przedsięwzięć partnerskich) należy każdorazowo rozpatrywać możliwości budżetowe JST w kontekście istniejących źródeł i form finansowania w oparciu o poniższe zasady:

- dywersyfikacja źródeł finansowania jako główna zasada finansowania Strategii,
- korzystanie z różnych form finansowania – dotacje oraz instrumenty finansowe (pożyczki, poręczenia, gwarancje itp.), w tym z formuły partnerstwa publiczno – prywatnego,
- korzystanie ze środków europejskich na różnych poziomach (program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej, itp.),
- korzystanie z funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (np. LIFE, COSME, Horyzont, Erasmus, EFIS, itp.),
- Uczestnictwo w międzynarodowych projektach sieciowych (np. programy Interreg, URBACT, Central Europe, itp.),
- Współpraca z instytucjami międzynarodowymi (np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy, instrument ELENA, itp.).

Osiągnięcie celów zawartych w Strategii wymaga zaangażowania różnych instytucji, podmiotów i zaplanowania wydatkowania znacznych środków finansowych w perspektywie wieloletniej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania ekonomiczne, finansowe i organizacyjne gmin MOF Biała Podlaska do najważniejszych źródeł pochodzenia kapitału na finansowanie zadań Strategii należeć będą:

- **Środki własne samorządów Miasta i Gminy Biała Podlaska (dochody własne, subwencje)**
Za kluczowe źródło finansowania inwestycji zawartych w Strategii uznać należy budżety samorządów gminnych MOF. Środki własne JST przewidziane są przede wszystkim jako wkład własny (w przypadku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych należy przyjąć, że wkład własny będzie wynosił 25% - 30% kosztów kwalifikowalnych). Zgodnie z zasadą racjonalizacji wydatków publicznych istotnym jest zaplanowanie mechanizmów koordynacyjnych dotyczących wspólnego finansowania projektów międzygminnych oraz realizowanych przy udziale innych partnerów publicznych lub prywatnych (partnerstwo publiczno – prywatne).
- **Środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach programów krajowych i programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021 - 2027**
Środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 przewidziane w programach zarządzanych na poziomie zarówno regionalnym, jak i krajowym (w tym Program Współpracy Transgranicznej PL – UA). Z uwagi na złożony charakter programów krajowych i regionalnych oraz mnogość możliwości finansowania ze środków UE 2021 – 2027 (w zależności od zakresu, wielkości oraz indywidualnego lub partnerskiego charakteru inwestycji) zalecany jest bieżący monitoring dostępnych źródeł finansowania oraz stanu przygotowania, zatwierdzania i aktualizacji poszczególnych programów.

Głównym źródłem finansowania przedsięwzięć strategicznych będą środki z regionalnego Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027, w ramach puli przeznaczony na instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

- **Środki z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską**

Istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć w ramach Strategii mogą być środki z budżetu UE, dostępne w ramach zarządzania bezpośrednio sprawowanego przez Komisję Europejską w zakresie związanym m.in. z kwestiami klimatycznymi w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. W latach 2021 – 2027 przewidziana jest kontynuacja programów i inicjatyw UE, które mogą być istotnym czynnikiem aktywizującym potencjał gospodarczy i społeczny MOF Biała Podlaska. Są to m.in.: Instrument "Łącząc Europę" (transport, energetyka, telekomunikacja), LIFE (ochrona środowiska i klimatu), COSME (konkurencyjność przedsiębiorstw), Horyzont (badania naukowe i innowacje), ERASMUS+ (zagraniczne staże, praktyki i wolontariat), EFIS (zapewnienie gwarancji dla finansowania inwestycji długoterminowych), Europejski Korpus Solidarności (zdobywanie doświadczenia zawodowego i podnoszenie kwalifikacji przez ludzi młodych).

- **Środki pochodzące z budżetu państwa oraz środki budżetu Województwa Lubelskiego**

Środki budżetu państwa oraz samorządu województwa dostępne w ramach istniejących oraz nowych instrumentów takich, jak Porozumienia terytorialne (zgodnie z art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju). W tej kategorii wymienić można np. fundusze celowe utworzone z przeznaczeniem na finansowanie infrastruktury publicznej, w tym transportowej. Są to w m.in. Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Krajowy Fundusz Drogowy (KFD), Fundusz Kolejowy (FK), fundusze utworzone w Banku Gospodarstwa Krajowego oraz dotacje celowe lub środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw. Zgodnie z ustawą o samorządzie województwa z budżetu województwa finansowane są m.in. zadania o charakterze wojewódzkim w zakresie transportu zbiorowego i dróg publicznych. Województwo zajmuje się finansowaniem m.in. rozwoju dróg wojewódzkich, regionalnych przewozów autobusowych oraz regionalnych przewozów kolejowych. Inwestycje te stanowią istotne uzupełnienie systemu transportowego obszaru MOF Biała Podlaska (np. wschodnia obwodnica miasta), zarówno w zakresie przedsięwzięć indywidualnych jak i partnerskich.

- **Środki krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych**

Do finansowania zadań wynikających ze Strategii mogą być zaangażowane środki pozyskiwane m.in. z kredytów lub innych finansowych instrumentów zwrotnych i bezzwrotnych, uzyskanych za pośrednictwem instytucji finansowych takich jak m.in. Bank Gospodarstwa Krajowego, Europejski Bank Inwestycyjny, czy Bank Światowy.

- **Środki prywatne**

Dotychczasowe doświadczenia JST wskazują na możliwości finansowania przedsięwzięć infrastrukturalnych ze środków prywatnych, przede wszystkim przy wykorzystaniu formuły partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). Jest to rozwiązanie coraz silniej wspierane przez Rząd RP i Komisję Europejską i może posłużyć do realizacji inwestycji leżących w interesie publicznym⁶. Udział środków prywatnych jest szczególnie istotny w realizacji niektórych przedsięwzięć wymagających zbiorowego wysiłku ze względu na ich skomplikowany i długoletni charakter.

Dla zapewnienia skutecznej realizacji przedsięwzięć wynikających ze Strategii istotne jest podejmowanie prób poszukiwania nowych rozwiązań (w tym organizacyjnych - w partnerstwie międzygminnym oraz z partnerami publicznymi i prywatnymi) w zakresie zarządzania i finansowania. Ważnym elementem

⁶ Formuła PPP opiera się na realizacji zadań publicznych na mocy wieloletniej umowy określającej podział zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym a partnerem prywatnym. Celem PPP jest świadczenie określonej usługi publicznej przez partnera prywatnego w oparciu o infrastrukturę publiczną, za wynagrodzeniem. Realizacja inwestycji w formule PPP to szereg korzyści dla instytucji publicznych, a przede wszystkim możliwość optymalizacji wydatkowania środków budżetowych poprzez zaangażowanie kapitału prywatnego w inwestycje publiczne, oraz możliwość skorzystania z wiedzy i doświadczenia biznesu. (więcej informacji: <https://www.ppp.gov.pl/>)

sprawnego wdrażania Strategii powinny być zatem działania zmierzające do podejmowania możliwie szerokiej współpracy pomiędzy samorządami MOF, nie tylko w zakresie wspólnego finansowania poszczególnych zadań ale również zapewnienia ciągłości funkcjonowania inwestycji.

Podkreślić należy, że planowanie budżetu oraz źródeł i form finansowania projektów zawartych w Strategii jest obecnie zadaniem trudnym i złożonym z uwagi na dynamicznie zmieniającą się sytuację makroekonomiczną w kraju i na świecie spowodowaną postępującym kryzysem gospodarczym, długofalowymi konsekwencjami pandemii COVID-19 oraz społecznymi i gospodarczymi skutkami wojny w Ukrainie.

13. Zasady i struktura zarządzania procesem wdrażania Strategii

System zarządzania wdrażaniem strategii terytorialnej (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii ZIT) ma kluczowe znaczenie w kontekście skuteczności realizacji interwencji publicznych i korzyści dla partnerów MOF. Istotnym aspektem mającym wpływ na kształt systemu wdrażania Strategii jest zachowanie zgodności z aktami prawnymi i dokumentami wyższego rzędu, szczególnie w zakresie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych - dotyczy to przede wszystkim: *ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027, Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce, Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 oraz zapisów Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027.*

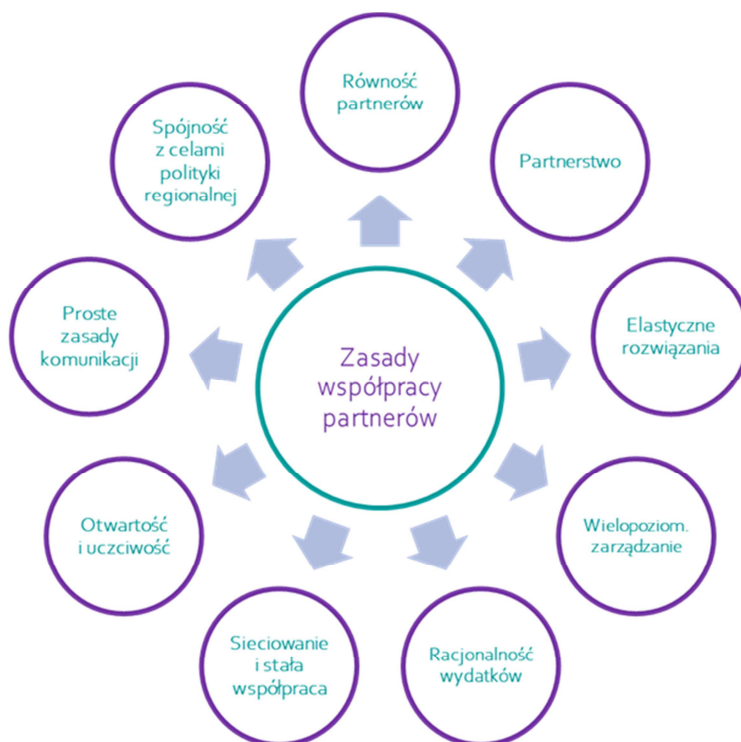
Właściwie zaprojektowany i konsekwentnie wdrażany system wpłynie na sprawność realizacji Strategii i skuteczność wykorzystywania dostępnych funduszy przeznaczonych na realizację jej celów. Co istotne, właściwy system stanowi podstawę do rozwoju trwałego forum współpracy między Miastem i Gminą Biała Podlaska oraz partnerami zewnętrznymi, nie tylko w zakresie funduszy europejskich, ale docelowo wszystkich polityk i projektów realizowanych przez samorządy gmin MOF. Jednocześnie system zarządzania tworzy sformalizowaną strukturę, w ramach której powstają relacje nieformalne. Taka struktura stanowić będzie w przyszłości bazę wiedzy i pamięci organizacyjnej determinującej dalszą współpracę i zintegrowany rozwój samorządów obszaru objętego Strategią.

Założenia regionalnej polityki rozwoju zawarte w KSRR 2030 oraz Umowie Partnerstwa na lata 2021 – 2027 wyraźnie wskazują na potrzebę współpracy (w ramach partnerstw ponadlokalnych) oraz zintegrowanego podejścia terytorialnego (przede wszystkim w ramach instrumentu ZIT), określając powyższe jednymi z zasad polityki regionalnej, które regulują sposób postępowania wszystkich interesariuszy i zapewniają lepszą koordynację działań na rzecz rozwoju.

13.1. Zasady współpracy partnerów

Opracowaniu i wdrażaniu Strategii oraz prawidłowemu funkcjonowaniu systemu zarządzania towarzyszy kilka kluczowych zasad, którymi konsekwentnie powinny kierować się samorządy MOF Biała Podlaska oraz wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Strategii.

ZASADY WSPÓŁPRACY PARTNERÓW PRZY OPRACOWANIU I WDRAŻANIU STRATEGII ROZWOJU

Źródło: Opracowanie własne.

□ Równość partnerów

Powodzenie współpracy w zasadniczym stopniu zależy od tego, czy wszyscy partnerzy będą przekonani co do łączącej ich wspólnoty interesów i celów. Decyduje o tym zarówno konstrukcja i treść Strategii, jak też codzienna praktyka działania - na etapie przygotowania dokumentu, jak też późniejszego wdrażania. Dlatego istotne jest, aby zaplanowane i później wykorzystywane mechanizmy zarządzania w realny sposób uwzględniały równość partnerów (nawet jeśli różnice w wielkości, potencjale i finansach gmin determinują określony kształt tych mechanizmów).

□ Partnerstwo

Proces opracowania i wdrażania Strategii powinien polegać na kreowaniu partnerskich warunków współpracy między interesariuszami (oznacza to odpowiedni dobór i kształtowanie przedsięwzięć zawartych w Strategii, mechanizmów ich finansowania oraz korzystania z ich efektów przez mieszkańców gmin MOF Biała Podlaska) jak również odpowiednich relacji między poszczególnymi podmiotami (publicznymi, prywatnymi, organizacjami społecznymi) oraz osobami zaangażowanymi w opracowanie i wdrażanie Strategii. Szczególnie ważne jest, aby zasada ta stosowana była w sytuacjach, w których dochodzi do interakcji między władzami samorządów, a ich mieszkańcami lub organizacjami ich reprezentującymi.

□ Tworzenie możliwie elastycznych rozwiązań

Na etapie tworzenia Strategii, a nawet w początkowym procesie jej wdrażania, nie uda się przewidzieć wszystkich uwarunkowań tak, aby na wiele lat szczegółowo zaplanować mechanizmy zapewniające efektywność działań. Co więcej, te uwarunkowania będą się zmieniać z czasem. Stąd też niezbędne jest formułowanie elastycznych procedur i rozwiązań, które pozwolą sprawnie dostosowywać się do zmieniających się potrzeb i wyzwań. Konieczność zachowania elastyczności w procesie wdrażania Strategii uwarunkowana jest przede wszystkim: dynamicznie zmieniającą się sytuacją społeczną i gospodarczą społeczności MOF, trendami demograficznymi, opiniami i potrzebami mieszkańców, wpływem inwestycji krajowych i regionalnych, możliwościami finansowania projektów w perspektywie finansowej UE 2021 – 2027, sytuacją budżetową JST, sytuacją ekonomiczną i społeczną związaną z wojną w Ukrainie i kryzysem gospodarczym, konsekwencjami społecznymi i ekonomicznymi epidemii COVID-19, zmianami klimatycznymi oraz realizacją celów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 i Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030.

□ Wielopoziomowe zarządzanie

Aby działania samorządów MOF Biała Podlaska na rzecz realizacji celów Strategii miały realny i skuteczny wymiar, współpraca interesariuszy musi pojawiać się na różnych szczeblach zarządzania, w różnych formułach i przy realizacji poszczególnych projektów czy przedsięwzięć partnerskich. Całkowite ograniczenie zarządzania do jednego podmiotu może skutkować powstaniem „wąskich gardeł”, ograniczoną akceptacją społeczną części działań lub innymi problemami zarządczymi.

□ Racjonalność wydatków publicznych

Tworzenie mechanizmów zarządczych w samorządach MOF oraz w ramach Porozumienia międzygminnego nie powinno prowadzić do mnożenia struktur i nieuzasadnionego wydatkowania środków publicznych.

□ Sieciowanie i stała współpraca

W procesie opracowania i realizacji Strategii, należy stwarzać warunki do budowania sieciowych relacji między instytucjami, organizacjami, grupami ludzi i poszczególnymi mieszkańcami. Stanowi to dobrą bazę dla dalszej współpracy i przyszłej realizacji kolejnych, wspólnych przedsięwzięć.

Zasady zarządzania procesem przygotowania i wdrażania Strategii ponadlokalnej powinny być proste i jasno sformułowane, a wszyscy zaangażowani interesariusze powinni wiedzieć, w ramach jakich mechanizmów i zasad działają. Wydaje się to szczególnie ważne przy działaniach z zakresu planowania przestrzennego, przedsięwzięciach zintegrowanych (w tym projektach partnerskich) oraz w trakcie innych prac projektowych czy koncepcyjnych. Jednocześnie spisane i przejrzyste zasady pomagają interesariuszom identyfikować się z celami Strategii oraz sposobami ich osiągnięcia.

□ Otwartość, uczciwość, zaufanie i przyjazna atmosfera

Cechy te powinny kształtować relacje partnerskie w różnych układach interakcji, natomiast przywołanie ich na początku współpracy wskaże jasną ścieżkę postępowania wszystkich interesariuszy i będzie odniesieniem w przypadku jakichkolwiek kwestii spornych, czy kryzysowych.

□ Proste i jasne zasady komunikacji

Określenie zasad i kanałów komunikacji jest niezbędne szczególnie na początku współpracy partnerów instytucjonalnych. Działanie takie pozwoli na efektywny przepływ informacji, ułatwi sprawne podejmowanie decyzji i spowoduje, że partnerzy będą współodpowiedzialni za działania rozwojowe realizowane na całym obszarze MOF Biała Podlaska. Co istotne, proste i jasne zasady komunikacji znacznie ułatwiają realizację przedsięwzięć zintegrowanych i partnerskich w ramach ZIT.

□ Spójność z celami i zasadami polityki regionalnej

Zasadą horyzontalną (zarówno w procesie opracowania jak też wdrażania Strategii) powinno być zachowanie spójności dokumentu (cele - kierunki działań - wskaźniki - zakres poszczególnych przedsięwzięć) z dokumentami strategicznymi i operacyjnymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz europejskim – ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań perspektywy finansowej UE 2021– 2027 w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

13.2. Struktura i system zarządzania Strategią

System wdrażania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białą Podlaska na lata 2021 – 2030 stanowi integralną część procesu zarządzania strategicznego polityką rozwoju prowadzonego przez samorządy gmin MOF. W systemie realizacji Strategii, kluczową rolę odgrywać będzie przywództwo organizacyjne władz gmin, rozumiane jako strategiczna rola organów wykonawczych samorządów w stymulowaniu i koordynacji działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również w mobilizowaniu oraz integrowaniu zasobów pozostających w ich dyspozycji na rzecz realizacji celów Strategii. Projekty w ramach Strategii będą realizowane w różnych okresach czasowych przy zaangażowaniu zróżnicowanych instrumentów obejmujących narzędzia organizacyjne i finansowe, których zakres przedmiotowy oraz kierunki wydatkowania podlegają bezpośredniej kontroli ze strony organów samorządów MOF Białą Podlaska.

Strategia skupia się na zadaniach, za które odpowiedzialne są samorządy gminne zgodnie z ich kompetencjami ustawowymi. Nie ogranicza się jednak wyłącznie do tych zadań ale angażuje i inicjuje działania realizowane w szerszych partnerstwach. Znajduje to wyraz w Rozdziale 11.2 *Potencjalne kierunki współpracy w wymiarze terytorialnym*, dla których jednostkami realizującymi będą zarówno gminny oraz ich jednostki organizacyjne, jak również partnerzy zewnętrzni, administracja rządowa, samorząd powiatowy i wojewódzki oraz podmioty prywatne i organizacje pozarządowe.

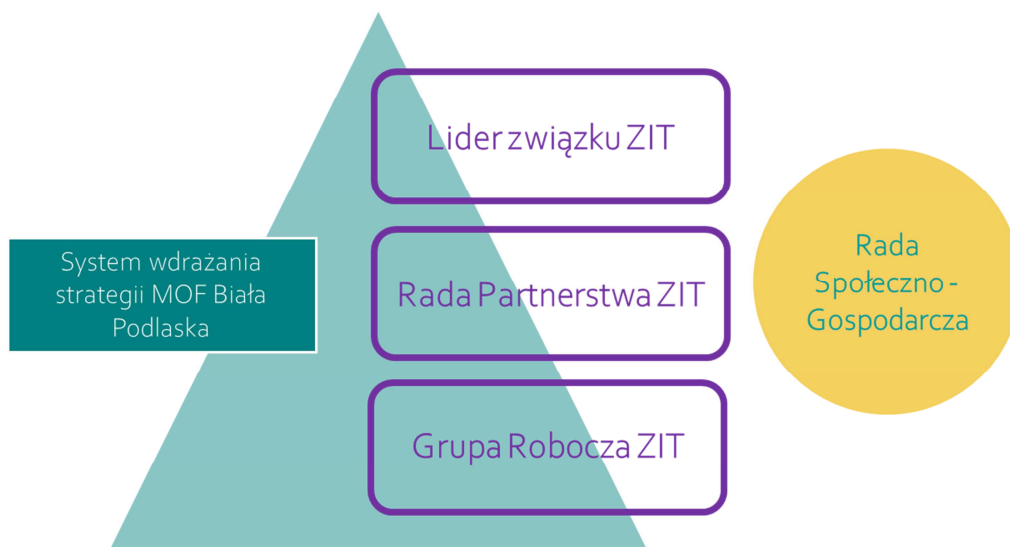
Koniecznym i celowym działaniem w toku realizacji Strategii będzie tworzenie warunków dla ścisłej współpracy (nie tylko wewnętrznej - w ramach Porozumienia międzygminnego samorządów MOF Białą Podlaska) ale również z samorządami innych szczebli oraz zewnętrznymi podmiotami publicznymi i prywatnymi) rozumianej, jako otwarte i aktywne współdziałanie równoprawnie traktowanych podmiotów, reprezentujących różnorodne środowiska i instytucje oraz realizujące i wspierające inicjatywy na rzecz rozwoju MOF.

Rekomendowaną formą partnerskiej współpracy samorządów MOF Białą Podlaska w procesie wdrażania strategii rozwoju ponadlokalnego jest **porozumienie międzygminne** - zgodnie z art. 74 oraz art. 109, ust. 4 ustawy o samorządzie gminnym (Dz.U. 2022 poz. 559 z późn. zm.), a także art. 34 ust. 5 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz.U 2022 poz. 1079 z późn. zm.). W kolejnych latach rozważyć należy powołanie trwalszej struktury posiadającej osobowość prawną – stowarzyszenia lub związku międzygminnego.

Dla zwiększenia skuteczności realizacji Strategii, a także podkreślenia roli partnerów w procesie zarządzania, struktura systemu wdrażania składa się z: **Lidera Związku ZIT, Rady Partnerstwa ZIT, Grupy Roboczej ZIT oraz Rady Społeczno – Gospodarczej**. W aspekcie kompetencji ustawowych za wdrażanie Strategii odpowiedzialne są władze gmin (Rada Miasta/Gminy oraz Burmistrz/Wójt), a za sprawną realizację Strategii - urzędy miasta i gmin oraz ich jednostki organizacyjne.

Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białą Podlaska na lata 2021 – 2030 pełni równocześnie funkcję **Strategii ZIT**, zgodnie z art. 34 ust. 6 pkt. 2, ust. 9 i ust. 15 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021- 2027 (Dz. U. z 2022 r., poz. 1079).

SYSTEM ZARZADZANIA STRATEGIĄ

Źródło: Opracowanie własne.

Podpisując w dn. 06 października 2022 r. porozumienie międzygminne samorządy MOF Biała powołują **związek ZIT**, o którym mowa w art. 34 ust. 5 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz.U 2022 poz. 1079 z późn. zm.). Podstawowym zadaniem związku ZIT jest kreowanie polityki rozwoju na obszarze ZIT poprzez opracowanie strategii ZIT i koordynację wdrażania strategii ZIT. Członkami związku ZIT są jednostki samorządu terytorialnego będące stronami porozumienia.

Przedmiotem porozumienia jest powierzenie Liderowi związku ZIT (Miasto Biała Podlaska) przez pozostałych członków związku ZIT (Gmina Biała Podlaska) opracowania strategii ZIT oraz innych, niezbędnych do uchwalenia lub realizacji strategii ZIT dokumentów w ramach perspektywy finansowej 2021-2027, dokonania w ww. okresie aktualizacji lub zmian strategii ZIT oraz koordynacji wdrożenia strategii ZIT.

Lider związku ZIT

Lider związku ZIT reprezentuje członków związku ZIT przed osobami trzecimi, w tym instytucjami i organami administracji publicznej w szczególności przed IZ województwa lubelskiego oraz ministrem właściwym ds. rozwoju regionalnego w procesie negocjacji, ustanawiania i realizacji instrumentu ZIT.

Do najważniejszych obowiązków Lidera związku ZIT należą:

- opracowanie strategii ZIT oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do uchwalenia lub realizacji strategii ZIT, a także zmian i modyfikacji strategii ZIT oraz uzgadnianie ich treści z pozostałymi członkami związku ZIT oraz innymi podmiotami,
- informowania Partnera związku ZIT o przypadkach, które mogą mieć wpływ na prawidłową i terminową realizację powierzonych zadań,
- pełnej współpracy z wykonawcą Strategii ZIT i innych dokumentów niezbędnych do uchwalenia i wdrożenia strategii ZIT,
- wskazania swoich przedstawicieli do współpracy w ramach Grupy Roboczej,
- organizacja warsztatów i spotkań w procesie opracowania i wdrażania strategii ZIT oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do uchwalenia lub wdrażania Strategii ZIT,

- koordynacja oraz organizacja prac dotyczących wdrażania strategii ZIT, przy uwzględnieniu ewentualnych warunków ustanowionych przez IZ.

Rada Partnerstwa ZIT

Rada Partnerstwa ZIT jest ciałem wspierającym i doradczym Lidera związku ZIT.

Do najważniejszych zadań Rady Partnerstwa ZIT należą:

- opiniowanie projektu strategii ZIT oraz projektu jej aktualizacji lub zmian oraz innych dokumentów niezbędnych do uchwalenia i realizacji strategii ZIT celem przedstawienia Liderowi związku ZIT rekomendacji dotyczących projektu Strategii ZIT oraz projektu jej aktualizacji lub zmian,
- inicjowanie aktualizacji lub zmian strategii ZIT,
- opiniowanie projektów innych dokumentów wymaganych przez IZ lub inne uprawnione podmioty,
- opiniowanie koordynatora Grupy Roboczej ZIT,
- rozpatrywanie innych spraw oraz opiniowanie dokumentów niezbędnych do realizacji ZIT.

W skład Rady wchodzi przedstawiciele organów wykonawczych stron porozumienia lub osoby je reprezentujące (po jednej z każdego samorządu). Pracami Rady Partnerstwa ZIT kieruje Przewodniczący Rady Partnerstwa ZIT - osoba pełniąca funkcję organu wykonawczego Lidera związku ZIT. Rada Partnerstwa ZIT podejmuje swoje decyzje w formie uchwał przyjmowanych jednogłośnie, w głosowaniu jawnym, w obecności kompletnego składu Rady Partnerstwa ZIT.

Rada Partnerstwa powinna szybko reagować na potrzeby wyrażane przez Grupę Roboczą ZIT, tak by łatwy kontakt między Radą a Grupą sprzyjał płynnemu wdrażaniu Strategii, umożliwiał sprawną ewaluację Strategii i poszczególnych działań oraz pozwalał na podejmowanie świadomych decyzji o niezbędnych zmianach w Strategii lub proponowanych metodach działania.

Grupa Robocza ZIT

Grupa Robocza ZIT odpowiada za organizację i sprawny przebieg procesu opracowania i wdrażania strategii ZIT, jej aktualizacji lub zmian.

Do najważniejszych zadań Grupy Roboczej ZIT należą:

- dostarczanie danych i wkładu merytorycznego na potrzeby opracowania, aktualizacji lub zmiany Strategii ZIT lub innych niezbędnych dokumentów niezbędnych do uchwalenia i realizacji Strategii ZIT,
- określenie zasad naboru i wyboru projektów,
- opracowanie opisów projektów strategicznych zawartych w strategii ZIT,
- uczestnictwo w badaniach wewnętrznych w ramach procesu opracowania, aktualizacji lub zmian strategii ZIT,
- inicjowanie prac nad aktualizacją lub zmianami strategii ZIT.

Członkami Grupy Roboczej ZIT są pracownicy członków związku ZIT wskazani przez członków Rady Partnerstwa ZIT. Pracami Grupy Roboczej ZIT kieruje Koordynator Grupy Roboczej, którego wyznacza Lider związku ZIT po uprzednim zaopiniowaniu przez Radę Partnerstwa.

W spotkaniach Rady Partnerstwa ZIT i Grupy Roboczej ZIT, które powinny odbywać się w zależności od potrzeb, mogą uczestniczyć inne osoby zapraszane ze względu na rodzaj omawianych projektów, szczególnie koordynatorzy projektów odpowiedzialni za ich realizację.

Realizacja Strategii odbywa się przede wszystkim poprzez konkretne projekty, jak też szersze długofalowe działania (np. planowanie przestrzenne, promocja gospodarcza czy turystyczna, itp.). Dlatego do każdego z projektów czy długofalowych działań należy wskazać osobę odpowiedzialną za realizację.

W przypadku przedsięwzięć wymagających długotrwałej i wielowątkowej współpracy warto rozważyć zawarcie dodatkowych formalnych porozumień regulujących np. kwestie organizacji prac oraz finansowania wspólnych działań.

W sytuacji, gdy realizacja projektu wymaga szerokiego zaangażowania wielu interesariuszy możliwe jest powoływanie zespołów roboczych/zadaniowych skupiających przedstawicieli zainteresowanych samorządów. Powinno być ich jak najmniej, aby nie rozdrabniać dostępnych zasobów. Członkowie zespołów, a także inni zaangażowani we wspólne przedsięwzięcia pracownicy samorządów i jednostek podległych, powinni mieć możliwość kontaktowania się ze sobą na bieżąco i bez zbędnych formalności w celu zapewnienia płynnej współpracy.

Równocześnie należy przewidzieć z góry określoną regularność, z którą członkowie zespołów będą się spotykać w pełnym gronie, aby dokonywać systematycznego przeglądu całości spraw mieszczących się w danym obszarze tematycznym Strategii. Takie spotkania mogą odbywać się nie tylko na wniosek Lidera związku ZIT ale też Koordynatora Grupy Roboczej lub członków związku ZIT.

Rada Społeczno - Gospodarcza

W celu zapewnienia możliwie szerokiego zaangażowania interesariuszy w realizację Strategii oraz wypełnienia obowiązków wynikających z wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych właściwe jest powołanie w strukturze zarządczej Strategii Rady Społeczno - Gospodarczej - reprezentatywnej grupy przedstawicieli podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji, działających na obszarze związku ZIT.

Rada Społeczno – Gospodarcza jest ciałem opiniującym - doradczym Lidera związku ZIT i stanowi ważny kanał komunikacji między władzami gmin a interesariuszami w kontekście istotnych rozstrzygnięć zawartych w Strategii.

Do najważniejszych zadań Rady należą:

- udział w organizowanych spotkaniach i warsztatach związanych z opracowaniem strategii ZIT i procesem jej wdrożenia,
- udział w pracach Grupy Roboczej ZIT na zaproszenie Koordynatora Grupy Roboczej ZIT,
- opiniowanie projektu strategii ZIT oraz jej aktualizacji i zmian,
- inicjowanie prac nad aktualizacją i zmianami strategii ZIT.

Sposób powołania Rady Społeczno - Gospodarczej powinien regulować odrębny Regulamin opracowany przez Lidera związku ZIT i zaopiniowany przez Radę Partnerstwa ZIT w drodze uchwały.

Ponieważ opracowanie i realizacja Strategii ponadlokalnej jest zadaniem, które stanowi wyzwanie dla samorządów nawet w regionach z dużym doświadczeniem w planowaniu rozwoju terytorialnego, to osoby zaangażowane we wdrażanie Strategii powinny stale podnosić swoje kompetencje. Sprawne wdrażanie Strategii wymagać będzie ciągłego podnoszenia kwalifikacji, rozwoju zawodowego oraz wypracowywania skutecznych metod efektywnej współpracy ze wszystkimi interesariuszami.

14. Monitoring i ewaluacja Strategii

Istotnym aspektem procesu monitoringu Strategii będą szczegółowe wytyczne i zalecenia Instytucji Zarządzającej Programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021 – 2027, ponieważ środki z tego programu stanowią główne źródło finansowania instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, w ramach którego realizowane będą projekty strategiczne MOF Biała Podlaska.

Proces monitoringu Strategii, za który odpowiedzialny jest Lider związku ZIT przy udziale Grupy Roboczej ZIT, oparty jest o system wskaźników agregowanych w trzech okresach sprawozdawczych - w roku 2025, w roku 2027 i w roku 2031.

Monitoring nie może ograniczać się jedynie do określenia wartości poszczególnych wskaźników i wskazania, że mają one tendencję wzrostową lub spadkową, ale powinien stać się podstawą do wprowadzania ewentualnych zmian w realizowanych projektach, grupach docelowych, rozszerzaniu lub ograniczaniu grupy zaangażowanych partnerów oraz ewentualnie do aktualizacji kierunków działań i celów strategicznych.

Monitoring powinien być działaniem prowadzonym stale, a nie jedynie działaniem naprawczym i chwilowym. Proces ten powinien angażować wielu interesariuszy oraz być częścią działań partycypacyjnych. Monitoring powinien obejmować przede wszystkim stan realizacji poszczególnych zadań (projektów) oraz wskaźników przypisanych do kierunków działań w oparciu o następujące założenia:

- monitoring stanu wdrażania poszczególnych projektów przewidzianych do realizacji w ramach celów strategicznych i kierunków działań oraz monitoring wartości przypisanych im wskaźników,
- identyfikacja zmian jakie zaistniały podczas wdrażania Strategii oraz rekomendowanie działań zaradczych i aktualizacji Strategii,
- ocena końcowa stanu realizacji projektów i wartości wskaźników oraz ustalenie przyczyn występujących zmian w procesie realizacji Strategii, a także sformułowanie wniosków dotyczących oceny realizacji celów Strategii i rekomendacji na przyszłość.

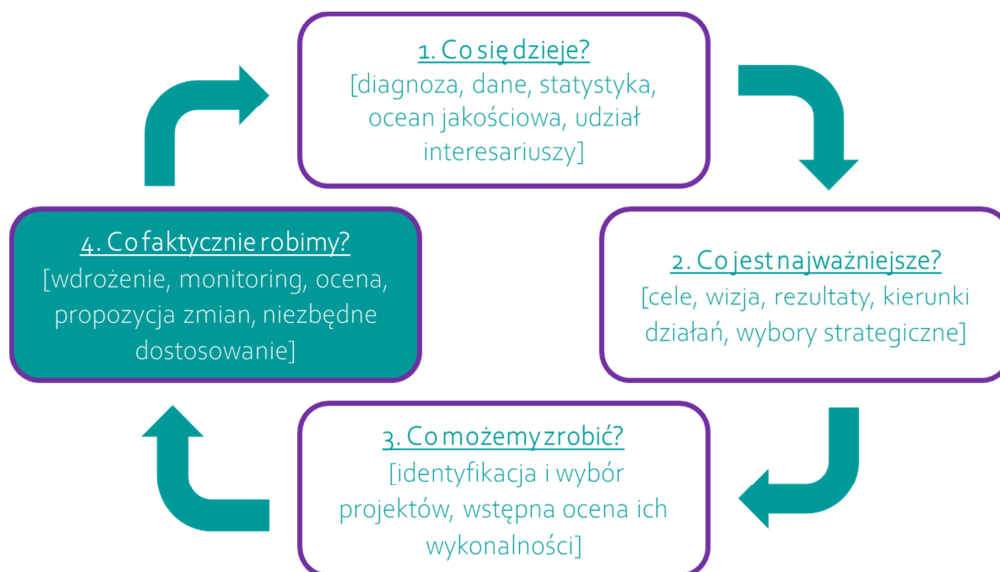
W związku z tym elementem monitoringu Strategii jest informowanie o stanie jej wdrożenia w corocznym Raporcie o stanie gminy (zgodnie z art. 28aa ustawy o samorządzie gminnym - Dz.U.2022. poz. 559 t.j.).

Wdrażanie Strategii oparte będzie o cykl planistyczny, który zakłada cztery moduły, w ramach których kluczowym jest znalezienie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Co się dzieje? [diagnoza, dane, statystyka, ocean jakościowa, zaangażowanie interesariuszy]
2. Co jest najważniejsze? [cele, wizja, rezultaty, kierunki działań, wybory strategiczne]
3. Co możemy zrobić? [identyfikacja i wybór projektów, wstępna ocena ich wykonalności]
4. Co faktycznie robimy? [wdrożenie, monitoring, ocena, propozycja zmian, niezbędne dostosowanie]

Pierwsze trzy etapy są przedstawione w niniejszym dokumencie, natomiast elementem podsumowującym cykl planistyczny jest etap 4 obejmujący monitoring, ocenę efektów realizacji Strategii oraz ewentualne działania korygujące i naprawcze.

CYKL PLANISTYCZNY STRATEGII

Źródło: Opracowanie własne.

Dla skuteczności wdrażania Strategii istotne jest aby odpowiedzialność za proces monitoringu przypisana była do konkretnego podmiotu – w tym przypadku Lidera związku ZIT przy udziale Grupy Roboczej ZIT we współpracy ze stronami związku ZIT – samorządami gminnymi. Zadaniem Lidera będzie monitorowanie wdrażania poszczególnych projektów (na podstawie danych uzyskanych od JST i innych podmiotów odpowiedzialnych za projekty), realizacji celów Strategii, ocena rezultatów wdrażania i przypisanych im wskaźników oraz rekomendowanie ewentualnych działań modyfikujących.

Jeśli zaistnieje taka potrzeba Strategia podlega procedurze aktualizacji (zgodnie z art. 10g ust. 9 ustawy o samorządzie gminnym - Dz.U.2022. poz. 559 t.j.), która może wynikać ze zmiany uwarunkowań lokalnych, regionalnych, krajowych lub międzynarodowych, pojawienia się nowych problemów i potrzeb lub nowych szans rozwojowych. Podstawową przesłanką dla podjęcia aktualizacji staną się wnioski z prowadzonego monitoringu.

Poza bieżącym monitorowaniem, zaleca się aby dokument Strategii poddany został ewaluacji ex-post (w roku 2031). Proces ten obejmować będzie oszacowanie jakości, wartości i znaczenia Strategii w odniesieniu do zakładanych kierunków działań, ocenę stopnia osiągnięcia celów Strategii oraz analizę wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na sytuację społeczną i gospodarczą obszaru MOF Białą Podlaska.

15. Partycypacja społeczna w procesie opracowania Strategii

Proces opracowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030 realizowano z poszanowaniem zasad konsultacji społecznych zapewniając możliwość uczestnictwa interesariuszy w procesie planistycznym. Pozwoliło to na właściwe wypracowanie założeń dokumentu, tj. celów strategicznych i kierunków działań, zasad i obszarów współpracy, identyfikację problemów, potencjałów oraz propozycji przedsięwzięć.

Istotą procesu partycypacji było poznanie opinii interesariuszy dotyczących barier, problemów i kierunków rozwoju obszaru MOF Biała Podlaska oraz rekomendacji w zakresie przedsięwzięć, które mają być realizowane w ramach Strategii. Kierowano się zasadą poszukiwania takich rozwiązań, które są realistyczne pod względem możliwości finansowych i organizacyjnych samorządów oraz pomogą władzom publicznym podejmować decyzje w największym stopniu realizujące zasadę wspólnego dobra społeczności MOF.

Proces partycypacji realizowany był przede wszystkim w formule badania ankietowego mieszkańców gmin MOF Biała Podlaska, spotkań w formule on-line oraz warsztatów i spotkań z przedstawicielami władz samorządów partnerskich i instytucji podległych.

Należy podkreślić, że głównym źródłem finansowania przedsięwzięć strategicznych będą środki z regionalnego Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027, w ramach puli przeznaczonej na instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

W związku z powyższym partycypacja społeczna oraz konsultacje społeczne kluczowych elementów Strategii (celów, kierunków działań oraz propozycji projektów strategicznych) zostały dopasowane do tych obszarów wsparcia, które Instytucja Zarządzająca przewidziała do realizacji w formule ZIT.

Informacje i przebieg procesu partycypacji, wnioski z ankiety badawczej oraz uwagi z konsultacji społecznych projektu Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030 przedstawione zostały w *Sprawozdaniu z przebiegu procesu partycypacji społecznej i konsultacji społecznych Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Biała Podlaska na lata 2021 – 2030*.

Sprawozdanie zostanie opracowane po zakończeniu procesu konsultacji społecznych projektu Strategii, zgodnie z art. 6 ust. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2021 r. poz. 1057).

16. Lista projektów realizujących cele strategiczne

Cel strategiczny 1

Adaptacja do zmian klimatu i zrównoważona przestrzeń

Cele szczegółowe - kierunki działań:

- 1.1. Rozwój zrównoważonego transportu i mobilności multimodalnej
- 1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych
- 1.3. Wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej
- 1.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej
- 1.5. Ochrona bioróżnorodności i edukacja ekologiczna
- 1.6. Poprawa jakości i dostępności obiektów i przestrzeni publicznych oraz infrastruktury rekreacyjnej i sportowej

Lp.	Kierunek działania w Strategii Cel szczegółowy polityki spójności	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Tytuł i opis projektu	Szacunkowa wartość w PLN	Szacunkowy termin realizacji
1.	1.1. Rozwój zrównoważonego transportu i mobilności multimodalnej CS 2(viii)	Gmina Miejska Białą Podlaska oraz Gmina Białą Podlaska (projekt partnerski)	Rozwój zintegrowanego systemu zrównoważonej mobilności na terenie MOF Białą Podlaska Zakup bezemisyjnego taboru autobusowego, budowa infrastruktury ładowania i obsługi autobusów, telematyka, monitoring i digitalizacja systemu mobilności w MOF, budowa, przebudowa i modernizacja infrastruktury na potrzeby transportu zbiorowego, budowa, przebudowa i modernizacja infrastruktury na potrzeby ruchu pieszego i rowerowego, przebudowa pętli autobusowej przy dworcu kolejowym na centrum przesiadkowe dla transportu publicznego, urządzenie terenów zielonych wzdłuż ciągów pieszo-rowerowych, przy przystankach autobusowych oraz centrum przesiadkowym, organizacja Strefy Płatnego Parkowania w centrum miasta.	57 000 000	2023 -2027
2.	1.1. Rozwój zrównoważonego	Gmina Miejska Białą Podlaska oraz Gmina Białą	Rozwój bezemisyjnej mobilności na terenie MOF Białą Podlaska Budowa i przebudowa infrastruktury na potrzeby komunikacji rowerowej i innych	20 000 000,0 0	2023-2027

	transportu i mobilności multimodalnej CS 2(viii)	Podlaska (projekt partnerski)	środków bezemisyjnego transportu indywidualnego, w tym ścieżki rowerowe i infrastruktura towarzysząca (mała architektura, stojaki i wiaty rowerowe, stacje naprawy rowerów)		
3.	1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych CS 2(i)	Gmina Miejska Białą Podlaska oraz Gmina Białą Podlaska (projekt partnerski)	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie MOF Białą Podlaska Termomodernizacja oraz wyposażenie w OZE i systemy zarządzania energią budynków użyteczności publicznej (głównie oświatowych) należących do jst na terenie Miasta i Gminy Białą Podlaska.	30 000 000	2023 - 2026
4.	1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Gmina Miejska Białą Podlaska oraz Gmina Białą Podlaska (projekt partnerski)	Przebudowa linii oświetlenia ulicznego na energooszczędne na terenie MOF Białą Podlaska Budowa wydzielonych linii oświetlenia drogowego i przebudowa istniejącego oświetlenia na energooszczędne na terenie Miasta i Gminy Białą Podlaska.	13 750 500	2024 - 2026
5.	1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych CS 2(ii)	Gmina Miejska Białą Podlaska	Budowa małych instalacji OZE na terenie miasta Białą Podlaska Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii cieplnej i elektrycznej na potrzeby indywidualnych gospodarstw domowych w mieście Białą Podlaska.	7 500 000	2025-2027
6.	1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych CS 2(ii)	Gmina Białą Podlaska	Budowa małych instalacji OZE na terenie Gminy Białą Podlaska Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii cieplnej i elektrycznej na potrzeby indywidualnych gospodarstw domowych w gminie Białą Podlaska.	7 500 000	2025 - 2027
7.	1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych CS 2(i)	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Białej Podlaskiej	Budowa elektrociepłowni na paliwa alternatywne dla miasta Białą Podlaska Budowa instalacji do termicznego przetwarzania frakcji energetycznych i biodegradowalnych odpadów komunalnych zmieszanych i zbieranych selektywnie, a nienadających się do powtórnego wykorzystania. Planowana instalacja wytwarzać będzie więc energię cieplną na potrzeby miejskiej sieci ciepłowniczej oraz energię elektryczną w kogeneracji.	80 000 000	2025-2028
8.	1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów	Białskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o.	Budowa farmy fotowoltaicznej na zrekułtywowanych nieckach składowiska odpadów Budowa instalacji fotowoltaicznej o mocy ok. 500 kW na terenie zrekułtywowanego składowiska odpadów w Białej Podlaskiej.	3 000 000	2024-2027

	cieplarnianych CS 2(ii)				
9.	1.2. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych CS 2(i)	Zakład Gospodarki Lokalowej Sp. z o.o. w Białej Podlaskiej	Modernizacja budynków mieszkalnych i użytkowych wraz z kompleksową odnową otoczenia Remonty generalne budynków ZGL, prace termomodernizacyjne, zmiana układu funkcjonalnego powierzchni mieszkalnych i użytkowych, udostępnienie przestrzeni publicznych i tworzenie stref bezpieczeństwa, wymiana ogrzewania piecowego na nowoczesne systemy grzewcze, podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej lub sieci gazowej, montaż OZE.	30 000 000	2024-2027
10.	1.3. Wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej CS 2(v)	Bialskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o./ Gminny Zakład Komunalny sp. z o. o. w Czosnówce	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody na terenie MOF Białą Podlaska Budowa studni (trzeciorzędowej, jurajskiej), modernizacja zbiorników wody, modernizacja stacji uzdatniania wody na terenie miasta (SUW Narutowicza i SUW Sitnicka) oraz gminy Białą Podlaska.	42 000 000	2024-2028
11.	1.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej CS 2(vi)	Bialskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o.	Rozbudowa Składowiska Odpadów Komunalnych dla Regionu Bialskiego Zakup gruntu o powierzchni ok. 5 ha, rozbudowa składowiska odpadów o kolejne dwie niecki z systemem dróg dojazdowych, wraz z monitoringiem środowiskowym i wizyjnym.	12 000 000	2023-2027
12.	1.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej CS 2(vi)	Bialskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o./ Przedsiębiorstwo Energet. Ciepłej Sp. z o.o.	Budowa Regionalnego Centrum Produkcji Nawozów Organicznych Budowa instalacji do wytwarzania nawozów organicznych z selektywnie zebranych odpadów biodegradowalnych.	4 200 000	2025-2027
13.	1.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej CS 2(vi)	Bialskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o.	Budowa profesjonalnego Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych dla miasta Białą Podlaska	2 400 000	2023-2026
14.	1.4. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej CS 2(vi)	Gminny Zakład Komunalny Sp. z o.o.	Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych dla Gminy Białą Podlaska	1 500 000	2023-2026
15.	1.5. Ochrona bioróżnorodności i	Gmina Miejska Białą Podlaska	Rewitalizacja zbiornika wodnego na rz. Klukówce Poprawa funkcji środowiskowej zdegradowanego zbiornika wodnego (dawnych	5 000 000	2025-2028

	edukacja ekologiczna CS 2(vii)		stawów hodowlanych), działania w zakresie ochrony bioróżnorodności, wprowadzenie funkcji edukacyjnej, wypoczynkowej i rekreacyjnej.		
16.	1.5. Ochrona bioróżnorodności i edukacja ekologiczna CS 2(vii)	Gmina Miejska Biała Podlaska oraz Gmina Biała Podlaska (projekt partnerski)	Rozwój Biańskiego Ośrodka Edukacji Ekologicznej Rozwój działalności ośrodka edukacji ekologicznej i ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime występujące w dolinie rzeki Krzny na obszarach miejskich i pozamiejskich w formie ekoparku poprzez rozbudowę infrastruktury edukacyjnej oraz wyposażenie zaplecza dydaktycznego. Zastosowanie błękitno – zielonej infrastruktury do ochrony różnorodności biologicznej i zapewnienia ciągłości w strukturze krajobrazu.	3 000 000	2023-2025
17.	1.6. Poprawa jakość i dostępności obiektów i przestrzeni publicznych oraz infrastruktury rekreacyjnej i sportowej CS 5(i)	Gmina Miejska Biała Podlaska	Modernizacja budynków na obszarze rewitalizacji miasta Biała Podlaska z przeznaczeniem na realizację usług społecznych Modernizacja i przebudowa zdegradowanych budynków oraz zakupy wyposażenia na potrzeby prowadzenia działalności w zakresie kultury i pełnienia funkcji społecznych.	18 000 000	2024-2027
18.	1.6. Poprawa jakość i dostępności obiektów i przestrzeni publicznych oraz infrastruktury rekreacyjnej i sportowej CS 2(vii) / CS 5(i)	Gmina Miejska Biała Podlaska oraz Gmina Biała Podlaska (projekt partnerski)	Zagospodarowanie terenów zielonych i rekreacyjnych na terenie MOF Biała Podlaska Inwestycje w zieloną i błękitną infrastrukturę (łąki kwietne, zielone przystanki, zazielenianie terenów zabudowanych, tworzenie klinów napowietrzających). Organizacja terenów zielonych i rekreacyjnych (m.in. tereny nad rzeką Krzną) umożliwiających prowadzenie zdrowego trybu życia i korzystnego zagospodarowania czasu wolnego.	10 000 000	2023 - 2026
19.	1.6. Poprawa jakość i dostępności obiektów i przestrzeni publicznych oraz infrastruktury rekreacyjnej i sportowej CS 2(vii) / CS 5(i)	Gmina Biała Podlaska	Budowa kompleksu sportowego na terenie Gminy Biała Podlaska Budowa pełnowymiarowego boiska do piłki nożnej, stworzenie infrastruktury do uprawiania lekkiej atletyki wraz zapleczem.	7 000 000	2027-2030

Cel strategiczny 2**Wzrost konkurencyjności i atrakcyjności gospodarczej****Cele szczegółowe - kierunki działań:**

- 2.1.** Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego
- 2.2.** Poprawa dostępności do obszarów gospodarczych i peryferyjnych

Lp.	Kierunek działania w Strategii Cel szczegółowy polityki spójności	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Tytuł i opis projektu	Szacunkowa wartość w PLN	Szacunkowy termin realizacji
1.	2.1. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego CS 1(ii)	Gmina Miejska Białą Podlaska oraz Gmina Białą Podlaska (projekt partnerski)	Rozwój elektronicznych usług publicznych w MOF Białą Podlaska Rozwój infrastruktury informatycznej jednostek Miasta i Gminy Białą Podlaska, wsparcie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, rozwoju aplikacji i systemów bazodanowych. Tworzenie, cyfryzacja nowych usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług.	4 300 000	2023-2025
2.	2.1. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych, poprawa dostępu do internetu szerokopasmowego CS 1(ii) / CS 4(ii)	Gmina Miejska Białą Podlaska	Nowoczesna szkoła - cyfryzacja placówek oświatowych w Białej Podlaskiej Wyposażenie szkół w infrastrukturę i narzędzia cyfrowe umożliwiające komunikację i naukę, wdrożenie platformy e-learningowej i e-usług (np. e-wywiadówki).	8 000 000	2023-2024
3.	2.2. Poprawa dostępności do obszarów gospodarczych i peryferyjnych CS 3(ii)	Gmina Miejska Białą Podlaska	Budowa wschodniej obwodnicy miasta Białą Podlaska – I etap Budowa drogi, łączącej teren dawnego lotniska z Al. Solidarności (w tym budowa wiaduktu nad linią kolejową nr 2) oraz rozbudowa i przebudowa Al. Solidarności, celem zapewnienia połączenia terenu dawnego lotniska z drogą krajową nr 2. Odcinek stanowić ma element obwodnicy miasta w układzie północ – południe (w ciągu dróg wojewódzkich 811 i 812).	75 000 000	2023-2026

4.	2.2. Poprawa dostępności do obszarów gospodarczych i peryferyjnych CS 3(ii)	Gmina Miejska Biała Podlaska	Budowa ulicy łączącej ul. Warszawską i ul. Koncertową wraz z budową mostu na rzece Krzna w Białej Podlaskiej Budowa drogi pozwoli połączyć północną i południową część układu drogowego miasta dodatkową przeprawą, skrócić czas przejazdu, zwiększyć płynność ruchu i zmniejszyć obciążenie istniejącej infrastruktury.	49 000 000	2024 - 2024
----	--	------------------------------	--	------------	-------------

Cel strategiczny 3

Wzrost jakości życia i spójności społecznej

Cele szczegółowe - kierunki działań:

- 3.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej
- 3.2. Podniesienie jakości edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wyrównywanie szans edukacyjnych
- 3.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury
- 3.4. Rozwój budownictwa społecznego i wzmocnienie kapitału społecznego

Lp.	Kierunek działania Strategii w Cel szczegółowy polityki spójności	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Tytuł i opis projektu	Szacunkowa wartość w PLN	Szacunkowy termin realizacji
1.	3.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej CS 4(iii) / CS 4(k)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej Budowa obiektu dla około 30 – 50 mieszkańców (osób w podeszłym wieku oraz osób z przewlekłymi chorobami somatycznymi). Obiekt spełniać będzie standardy Rozporządzenia ministra pracy i polityki społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej.	17 000 000	2023-2025
2.	3.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej CS 4(iii) / CS 4(k)	Gmina Biała Podlaska	Utworzenie domu dziennego pobytu dla Seniorów w Gminie Biała Podlaska	2 000 000	2024-2025

3.	3.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej CS 4(iii) / CS 4(k)	Gmina Biała Podlaska	Utworzenie Klubu Seniora w Gminie Biała Podlaska	1 000 000	2023-2024
4.	3.1. Podniesienie jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej CS 4(iii) / CS 4(k)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej	Utworzenie Centrum Interwencji Kryzysowej w Białej Podlaskiej Adaptacja i przebudowa /budowa obiektu (w tym dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) służącego zapewnieniu specjalistycznego poradnictwa, interwencji kryzysowej, a w uzasadnionych sytuacjach całodobowego schronienia dla osób i rodzin (warunki dla całodobowego pobytu co najmniej 10 osób).	1 500 000	2023 - 2024
5.	3.2. Podniesienie jakości edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wyrównywanie szans edukacyjnych CS 4(ii)	Gmina Miejska Biała Podlaska	Modernizacja obiektów dydaktycznych wraz z zakupami wyposażenia dla szkół prowadzących kształcenie zawodowe w MOF Biała Podlaska Modernizacja i dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami budynków dydaktycznych (w tym modernizacja obiektu działu samochodowego warsztatów ZSZ nr 2, przebudowa nieużytkowanej sali gimnastycznej w ZSZ nr 1 na sale zajęć, wymiana wewnętrznych instalacji w budynkach) zakupy wyposażenia służącego nauce zawodu i zagospodarowanie otoczenia obiektów zespołów szkół zawodowych w Białej Podlaskiej.	6 300 000	2025 - 2026
6.	3.2. Podniesienie jakości edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wyrównywanie szans edukacyjnych CS 4(f)	Gmina Miejska Biała Podlaska	Wdrożenie programów rozwojowych szkół prowadzących kształcenie zawodowe w MOF Biała Podlaska Organizacja staży lub praktyk u pracodawców z terenu województwa lubelskiego w branżach zgodnych z kierunkiem kształcenia uczestników projektu lub pokrewnych w okresie wakacyjnym w latach realizacji projektu. Organizacja kursów zawodowych i dodatkowych zajęć specjalizacji zawodowych oraz dodatkowych zajęć nauki języków obcych. Uzupełnienie wyposażenia i sprzętu pracowni i warsztatów, w tym w sprzęt i oprogramowanie komputerowe.	7 400 000	2023-2026
7.	3.2. Podniesienie jakości edukacji i opieki nad dzieckiem oraz wyrównywanie szans edukacyjnych CS 4(f)	Gmina Biała Podlaska	Rozwój sieci żłobków i przedszkoli sposobem aktywizacji zawodowej mieszkańców MOF Tworzenie nowych miejsc w ramach wychowania przedszkolnego oraz opieki nad dziećmi, unowocześnianie i modernizacja istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej	7 000 000	2023 - 2026
8.	3.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury CS 5(i)	Gmina Miejska Biała Podlaska oraz Gmina Biała Podlaska (projekt partnerski)	Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój usług w dziedzinie kultury na terenie MOF Biała Podlaska Modernizacja zabytkowego budynku kordegardy na terenie zespołu zamkowego Radziwiłłów - obecnie siedziby Galerii Podlaskiej, modernizacja, przebudowa	14 000 000	2023-2026

			i wyposażenie budynku BCK przy ul. Warszawskiej, rewaloryzacja zabytkowych założeń parkowo-pałacowych w Białej Podlaskiej, Wilczynie, Styrzyńcu i Woroncu - konserwacja i ekspozycja zabytkowych obiektów archeologicznych na terenie zespołu pałacowo-parkowego Radziwiłłów w Białej Podlaskiej, budowa układu komunikacyjnego i zieleni na terenie zespołów pałacowo-parkowych w Wilczynie.		
9.	3.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury CS 5(i)	Gmina Biała Podlaska	Modernizacja placówek kultury na terenie Gminy Biała Podlaska wraz zakupem wyposażenia	2 500 000	2023-2026
10.	3.4. Rozwój budownictwa społecznego i wzmocnienie kapitału społecznego CS 4(iii)	Gmina Miejska Biała Podlaska, Zakład Gospodarki Lokalowej Sp. z o.o. w Białej Podlaskiej	Budowa mieszkań komunalnych w Białej Podlaskiej Budowa budynku/budynków obejmujących około 30 mieszkań komunalnych.	10 000 000	2023 - 2024
11.	3.4. Rozwój budownictwa społecznego i wzmocnienie kapitału społecznego CS 4(iii)	Gmina Miejska Biała Podlaska	Lokalny Inkubator Organizacji Pozarządowych w Białej Podlaskiej Modernizacja i adaptacja budynku oraz zakupy wyposażenia na potrzeby działalności inkubatora.	1 000 000	2024-2025

Załącznik 1. Ewaluacja trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Zintegrowanej Strategii Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białą Podlaska na lata 2021 – 2030

Analiza trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Strategii przeprowadzona zostanie zgodnie z art. 10a ust. 2 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2021 poz. 1057 t.j.) po zakończeniu wszystkich prac nad Strategią – przed przystąpieniem do uchwalania Strategii przez Rady Gmin.